

SCIENCE
JOURNAL

ENGINEERING AND
INNOVATIVE
TECHNOLOGIES

MODERN

International periodic scientific journal

—*ONLINE*

www.moderntechno.de

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
(ICV: 71.70)

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Heutiges Ingenieurwesen und
innovative Technologien

Issue №6
Part 3
December 2018

Published by:
Sergeieva&Co
Karlsruhe, Germany

This volume contains research papers of scientists in the field of Technical sciences.

Editor: PhD Kupriyenko Sergiy

Editorial board:

Averchenkov Vladimir, Doctor of Technical Sciences, Professor
Antonov Valery, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Bykov Yuri, Doctor of Technical Sciences, Professor
Goncharuk Sergey, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Zakharov Oleg, Doctor of Technical Sciences, Professor
Capitanov Vasily, Doctor of Technical Sciences, Professor
Kalaïda Vladimir, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Kovalenko Petr, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Kopey Bogdan, Doctor of Technical Sciences
Kosenko Nadezhda, Doctor of Technical Sciences, Associate Professor
Kruglov Valeriy, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Kuderin Marat, Doctor of Technical Sciences, Professor
Lomotko Denis, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Lebedev Anatoly, Doctor of Technical Sciences, Professor
Makarova Irina, Doctor of Technical Sciences, Professor
Morozova Tatiana, Doctor of Technical Sciences, Professor
Rokochinsky Anatoly, Doctor of Technical Sciences, Professor

Romashchenko Mikhail, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Anatoliy Pavlenko, Doctor of Technical Sciences, professor
Pachurin Herman, Doctor of Technical Sciences, professor, Academician
Pershin Vladimir, Doctor of Technical Sciences, Professor
Piganov Mikhail, Doctor of Technical Sciences, Professor
Polyakov Andrey, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Popov Viktor, Doctor of Technical Sciences, Professor
Sementsov Georgiy, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Sukhenko Youri, Doctor of Technical Sciences, professor
Sergey Ustenko, Doctor of Technical Sciences, associate professor
Habibullin Rifat, Doctor of Technical Sciences, Professor
Chervonyi Ivan, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Shayko-Shaikovsky Alexander, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician
Shcherban Igor, Doctor of Technical Sciences, Associate Professor
Kirillova Elena, Doctor of Technical Sciences, Associate Professor

UDC 08

LBC 94

DOI: 10.30890/2567-5273.2018-06-03

Published by:

Sergeieva&Co

Lußstr. 13

76227 Karlsruhe, Germany

e-mail: editor@moderntechno.de

site: www.moderntechno.de

The publisher is not responsible for the validity of the information or for any outcomes resulting from reliance thereon.

Copyright
© Authors, 2018

About the journal

The International Scientific Periodical Journal "Modern Technology and Innovative Technologies" has been published since 2017 and has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars.

Periodicity of publication: Quarterly

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

Each article in the journal includes general information in English.

The journal is registered in the RISC SCIENCE INDEX and INDEXCOPERNICUS.

Sections of the Journal:

Library of Congress Classification Outline	Sections
Subclass TJ / TJ1-1570	Mechanical engineering and machinery
Subclass TK / TK1-9971	Electrical engineering.
Subclass TA / TA165	Engineering instruments, meters, etc. Industrial instrumentation
Subclass TK / TK5101-6720	Telecommunication
Subclass TK / TK1-9971	Electrical engineering. Electronics. Nuclear engineering
Subclass TN / TN1-997	Mining engineering. Metallurgy
Subclass TS / TS1950-1982, TS2120-2159	Animal products., Cereals and grain. Milling industry
Subclass TS / TS1300-1865	Textile industries
Subclass TK / TK7800-8360	Electronics
Subclass T / T55.4-60.8	Industrial engineering. Management engineering
Subclass T / T351-385	Mechanical drawing. Engineering graphics
Subclass TA / TA1001-1280, Subclass TL / TL1-484, Subclass TE / TE1-450, Subclass TF / TF1-1620	Transportation engineering, Motor vehicles. Cycles, Highway engineering. Roads and pavements, Railroad engineering and operation
Subclass TH / TH1-9745	Building construction
Subclass T / T55-55.3	Industrial safety. Industrial accident prevention

Requirements for articles

Articles should correspond to the thematic profile of the journal, meet international standards of scientific publications and be formalized in accordance with established rules. They should also be a presentation of the results of the original author's scientific research, be inscribed in the context of domestic and foreign research on this topic, reflect the author's ability to freely navigate in the existing bibliographic context on the problems involved and adequately apply the generally accepted methodology of setting and solving scientific problems.

All texts should be written in literary language, edited and conform to the scientific style of speech. Incorrect selection and unreliability of the facts, quotations, statistical and sociological data, names of own, geographical names and other information cited by the authors can cause the rejection of the submitted material (including at the registration stage).

All tables and figures in the article should be numbered, have headings and links in the text. If the data is borrowed from another source, a bibliographic reference should be given to it in the form of a note.

The title of the article, the full names of authors, educational institutions (except the main text language) should be presented in English.

Articles should be accompanied by an annotation and key words in the language of the main text and must be in English. The abstract should be made in the form of a short text that reveals the purpose and objectives of the work, its structure and main findings. The abstract is an independent analytical text and should give an adequate idea of the research conducted without the need to refer to the article. Abstract in English (Abstract) should be written in a competent academic language.

The presence of UDC, BBK

Acceptance of the material for consideration is not a guarantee of its publication. Registered articles are reviewed by the editorial staff and, when formally and in substance, the requirements of the journal are sent to peer review, including through an open discussion using the web resource www.sworld.education

Only previously unpublished materials can be posted in the journal.

Regulations on the ethics of publication of scientific data and its violations

The editors of the journal are aware of the fact that in the academic community there are quite widespread cases of violation of the ethics of the publication of scientific research. As the most notable and egregious, one can single out plagiarism, the posting of previously published materials, the misappropriation of the results of foreign scientific research, and falsification of data. We oppose such practices.

The editors are convinced that violations of copyrights and moral norms are not only ethically unacceptable, but also serve as a barrier to the development of scientific knowledge. Therefore, we believe that the fight against these phenomena should become the goal and the result of joint efforts of our authors, editors, reviewers, readers and the entire academic community. We encourage all stakeholders to cooperate and participate in the exchange of information in order to combat the violation of the ethics of publication of scientific research.

For its part, the editors are ready to make every effort to identify and suppress such unacceptable practices. We promise to take appropriate measures, as well as pay close attention to any information provided to us, which will indicate unethical behavior of one or another author.

Detection of ethical violations entails refusal to publish. If it is revealed that the article contains outright slander, violates the law or copyright rules, the editorial board considers itself obliged to remove it from the web resource and from the citation bases. Such extreme measures can be applied only with maximum openness and publicity.

УДК: 658.14/17

**INTEGRATION PROCESSES OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE
ACTIVITY IN THE REGION****ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕГИОНЕ****Kruglov V.N. / Круглов В.Н.***d.e.s., prof. / д.э.н., проф.*

ORCID: 0000-0003-1490-9832

SPIN: 7634-5729

Аннотация. Актуальность статьи определяется необходимостью поиска новых резервов инновационного развития, как на региональном, так и на федеральном уровне. В материале на примере экономики Калужской области рассматриваются интеграционные процессы инновационного взаимодействия между различными сферами деятельности реального сектора народного хозяйства. С позиций системного, комплексного, ситуационного и процессного анализа создаётся перспективное видение возможностей дальнейшего развития уже имеющихся инструментов и моделей. Главной компонентой приложения сил и ресурсов автору видится совершенствование возможностей самостоятельного развития для субъектов хозяйственной деятельности на местах, чему может способствовать в полной мере развитие мер поддержки бюджетобразующим фирмам со стороны государственных структур. Делается вывод о необходимости дальнейшего наращивания интеграционной деятельности с целью получения синергетического эффекта.

Ключевые слова: регион, инновации, инвестиции, интеграция, сферы деятельности, синергетический эффект, инструменты, модели, динамика роста, социальная компонента.

Вступление. Практически каждый из российских регионов имеет какой-либо свой, специфический тренд развития, исторически сложившийся и программно обоснованный. И с целью дальнейшего экономического роста становится особенно важным правильно использовать его для создания положительной динамики максимальной активизации имеющихся точек роста [1]. Тем более, что сегодня практически безальтернативным путём развития российской экономики является именно инновационный путь, который подразумевает нестандартные решения по освоению и выпуску продукции с высокой долей добавленной стоимости. К примеру, основой экономического развития Калужской области стал баланс традиций и инноваций, промышленности и сельского хозяйства, экономики и культуры [2]. Каким образом это было достигнуто, представляется интересным рассмотреть на конкретных примерах.

Основной текст. Благодаря переходу на инновационный путь развития и созданию благоприятного инновационного климата за последние десять лет регион добился существенных результатов [3, с.71], которые нашли отражение в следующих цифрах. Практически в 2,5 раза вырос объем валового продукта, составив по итогам 2018 года 390 млрд. рублей. В 3 раза выросли доходы консолидированного бюджета, что позволило полностью погасить государственный долг по коммерческим кредитам.

Вследствие прихода сторонних (в том числе и зарубежных) инвесторов в

области за это время появилось большое количество новых предприятий и мировых брендов, соответствующих самым высоким стандартам международного образца [4, с.367]. Практически пятикратно выросли объемы экспорта: с 260 млн. долларов до 1,3 млрд. долларов. В итоге по данным рейтинговых агентств регион стал первым в России по объему обрабатывающих производств на душу населения.

Именно благодаря инновационным инструментам развития на абсолютно новый технологический уровень вышел калужский сельскохозяйственный комплекс [5, с.141]. Доля ручного труда заметно снизилась, ибо это направление было оснащено высокопроизводительным оборудованием и роботизированными комплексами. Доля производимой молочной продукции выросла в 2,5 раза (по итогам 2018 года) превысив 43 млрд. рублей. Это один из лучших показателей по приросту производства молока. Благодаря предпринимаемым усилиям создана надежная база для последующих достижений [6, с.140].

При этом соблюдается очень хороший баланс развития между сельскохозяйственной и промышленной сферами деятельности. Одним из отправных пунктов последних этапов экономического развития региона стало подписание очередного соглашения об интеграционном взаимодействии в этом направлении. 15 февраля 2017 года в рамках Российского инвестиционного форума в Сочи было подписано соглашение между Калужской областью и ООО «ГК «ПТМ-Калуга». Подписи под соответствующим документом поставили губернатор Калужской области Анатолий Артамонов и генеральный директор ООО «ГК «ПТМ-Калуга» Александр Ефременко.

Компания ООО «ГК «ПТМ-Калуга» – специализированное машиностроительное предприятие, основным видом деятельности которого является производство лифтового оборудования и других подъемно-транспортных машин. Основано оно в 2017 году в Калуге.

География деятельности компании [7, с.21]: Московская, Калужская, Ленинградская, Новгородская, Брянская, Ивановская, Тульская, Самарская области, Санкт-Петербург, Москва, Байконур, Краснодарский край. В числе партнеров – «Могилев Лифтмаш», КЗТА, КЭМЗ, OTIS, «ТехноПрайд», KONE, Карачаровский механический завод, «Евролифтмаш», Thyssenkrupp, Koenig Elevator.

Между сторонами была достигнута договоренность о строительстве в калужском регионе предприятия по производству лифтового оборудования. Для реализации проекта выбран участок площадью 1 га. на территории индустриального парка «Росва», что послужило триггером его дальнейшего развития. Объем инвестиций в этом направлении составил порядка 120 млн. рублей, а количество вновь созданных рабочих мест – более 50.

Данное мероприятие как нельзя лучше вписалось в концепцию российской программы замены лифтов, отслуживших регламентный срок в 25 лет. Теперь созданное ГК «ПТМ-Калуга» позволяет предложить рынку строительства, реконструкции и ремонта многоквартирных жилых домов лифтовую продукцию по конкурентным ценам.

Эффективная логистика, использование локальных ресурсов, кооперация с калужскими машиностроительными предприятиями, созданная индустриальная инфраструктура для оперативной реализации проекта – все эти факторы уже эффективно способствуют созданию качественной и конкурентоспособной продукции.

Но, с возникновением новых видов производств, в регионе ни в коем случае не забывают о совершенствовании, модернизации и развитии тех предприятий, которые действуют уже далеко не первый год [8, с.96]. Так, Калужская строительная ассоциация металлоконструкций (КСАмет) появилась в регионе 17 лет назад. Вначале здесь производили простейшие металлоконструкции: такие, как торговые палатки и павильоны. Помогали в реконструкции имеющихся строительных заводов. А с приобретением опыта занялись более масштабными проектами. В ассоциации появилось конструкторское бюро, а затем и монтажный участок. Была приобретена собственная строительная техника и оборудование. Причём, большинство вопросов развития решались без привлечения заёмного капитала – за счёт собственных средств.

Ещё один резерв, который был выявлен и задействован в процессе роста: обучение и повышение квалификации персонала [9, с.32]. Данное направление позволило существенно повысить качество выпускаемой продукции. К тому же за время существования компании ее штат увеличился с 10 человек до 100.

Теперь предприятие «КСАмет» все больше ориентируется на различные циклы промышленного строительства. Зачастую это различные виды реконструкций. Ведь сегодня областные фирмы, модернизируя своё производство, закупают самое современное оборудование, чаще всего зарубежного производства, для монтажа которого требуется нестандартная оснастка. К примеру, строительство завода «Гравий» в городе Мосальске Калужской области потребовало значительных изменений первоначального проекта. Различные конструкции и приспособления разрабатывались и изготавливались в последнее время также для региональных заводов «Фольксваген Труп РУС» и «ПСМА Труп РУС».

Вот уже три года фирма выпускает нестандартные изделия совместно с московскими партнерами. Это, к примеру, земснаряды для добычи песка.

Участвует предприятие и в реализации социальных проектов. Так, его специалисты спроектировали, изготовили и смонтировали купол на церкви в честь Рождества Пресвятой Богородицы в деревне Ждамирово. Высота установки составила 38 метров.

Из наиболее значимых объёмов двухлетней давности: серьезная реконструкция завода «Микроэлектроника», создание конно-спортивного комплекса в деревне Ахлебино. В 2016-2017 годах с применением новых современных технологий построили промышленный комплекс для калужской компании «Сепаратор», которая занимается производством магнитных систем.

Сегодня идёт процесс активного сотрудничества с компаниями «Калугаремпутьмаш-сервис и МНТК им. Федорова. Практически во всех объектах используются оригинальные алюминиевые и металлические

конструкции, включая остекление. Это МЕТРО, «Торговый квартал» («Радуга») и другие. С помощью специалистов построены многие автомобильные салоны в центре Калуги.

В новых реалиях у предприятия накоплен опыт строительства зданий в стесненных условиях. К примеру, это новый автовокзал в Калуге на улице Гагарина.

Интеграция промышленности с сельским хозяйством помогает решить множество важных вопросов. Так в 2016 году в Юхновском районе Калужской области открылся кролиководческий комплекс «Юхнов Крол». Это самая крупная в ЦФО и единственная в Калужской области ферма по промышленному разведению кроликов. В строительстве объекта принимали участие специалисты компании «КСАмет». Металлоконструкции основы зданий были спроектированы и изготовлены профессионально, качественно и в срок.

Семнадцатилетний опыт производственной деятельности позволяет компании «КСАмет» предлагать своим клиентам готовые решения для любых промышленных объектов. Это касается не только готовых новых проектов, но и перепланировки, достройки, вплоть до ввода в эксплуатацию в соответствии с современными требованиями.

Заключение и выводы. Представляется, что в инновационной экономике на основе изученных примеров, первоочередной компонентой развития являются именно интеграционные процессы между различными сферами деятельности, которые позволяют использовать уже имеющиеся инструменты и модели с гораздо более высокой степенью эффективности [10, с.901]. И технологические парки, и кластерные образования (причём, одинаково, как горизонтальной, так и вертикальной структуры) приобретают новые возможности, черты и значения с расширением продуктовых линеек, направленных на удовлетворение потребностей в смежных отраслях производства. Здесь уже с полной уверенностью можно говорить о синергетическом эффекте и мультипликативном росте инновационного капитала по выбранным направлениям [11, с.89]. Это особенно хорошо видно на мезо уровне регионального развития, но с полным основанием может быть применимо ко всей экономической системе федерального уровня.

Литература

1. Агентство стратегических инициатив [сайт] - URL: <http://asi.ru/investclimate/> (дата обращения 15.09.2018).
2. Ассоциация инновационных регионов России [сайт]. - URL: <http://i-regions.org/reiting> (обращения :20.09.2018).
3. Алейникова И. В., Воробьев П. В., Исакидис В. А. Модели организации региональных промышленных кластеров: обзор международного опыта [Текст] // И.В. Алейникова Современная конкуренция. 2009. № 1.135 с.
4. Бибарсов К.Р. Риски и их влияние на реализацию механизма стратегического управления инновационными проектами [Текст] / К.Р. Бибарсов // Экономика и предпринимательство. (Москва, № 11 - 3 (76 - 3)),

2017. - с. 1205.

5. Жуков Е.Ф. Накопление денежного капитала в России: учеб, пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Финансы и кредит» / Е.Ф. Жуков - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013.-183 с.

6. Захарченко В.И. Разработка кластерной политики для малого бизнеса в промышленности [Текст] / В.И. Захарченко // Инновационные кластеры и социально-экономическое развитие регионов: анализ методических подходов. — М.; «Анkil», 2015. — 302 с.

7. Маршалл А. Принципы экономической науки. / А. Маршалл - М.: Изд. Группа "Прогресс", "Универс", 1993.— с. 38.

8. Татаркин, А.И. Потенциал региональной конкурентоспособности [Текст] / А.И. Татаркин. Екатеринбург: УрОРАН, 2003.131с.

9. Чесноков А.С. Инвестиционная стратегия и финансовые игры / А.С. Чесоков. М.: «ПАМИС». 1994.. 172. ИНА». 2000. - С. 69

10. Khokhlova G.I., Okladnikova D.R. Classification of factors as grounds for analysis of innovative - investment activity of small and medium businesses // Middle East Journal of Scientific Research. 2014. T. 20. № 8. С. 900 - 904.

11. Nechaev, A.S., Antipina, O.V. Technique of tax rates and customs duties updating as the tool of enterprises innovative activity stimulation // Modern Applied Science, № 9 (2), 2015, pp. 88-96.

References

1. The Agency for strategic initiatives [website] URL: <http://asi.ru/investclimate/> (accessed 15.09.2018).

2. Association of innovative regions of Russia [website]. - URL: <http://i-regions.org/reiting> (addresses: 20.09.2018).

3. Aleynikova I. V., Vorobiev P. V., Isakidis V. A. Models of regional industrial clusters organization: review of international experience [Text] / / I. V. Aleynikova Modern competition. 2009. N 1.135 p.

4. Bibarsov K. R. Risks and their impact on the implementation of the mechanism of strategic management of innovative projects [Text] / K. R. Bibarsov // Economics and entrepreneurship. (Moscow, № 11 - 3 (76 - 3)), 2017. - p. 1205.

5. Zhukov E. F. Accumulation of money capital in Russia: textbook, textbook for students of high schools trained on a speciality "Finance and credit" / E. F. Zhukov, M.: YUNITI-DANA, 2013.-183 p.

6. Development of cluster policy for small business in industry [Text] / V. I. Zakharchenko // Innovation clusters and socio-economic development of regions: analysis of methodological approaches. - M.; "Ankil", 2015. - 302 p.

7. Marshall, Principles of economic science. / Marshall A. - M.: Izd. Group "Progress", "Univers", 1993.- p. 38.

8. Tatarkin, A. I. Potential of regional competitiveness [Text] / A. I. Tatarkin. Ekaterinburg: Uroran, 2003.131 p.

9. Chesnokov, A. S. Investment strategy and financial games. M.: "PARIS". 1994.. 172. INA." 2000. - P. 69

10. Khokhlova G. I., Okladnikova D. R. Classification of factors as grounds for analysis of innovation - investment activity of small and medium businesses // Middle East Journal of Scientific Research. 2014. T. 20. No. 8. C. 900 - 904.

11. Nechaev A. S., Antipina O. V. Technique of tax rates and customs duties updating as the tool of enterprises innovative activity stimulation // Modern Applied Science, No. 9 (2), 2015, pp.

88-96.

Abstract. The relevance of the article is determined by the need to search for new reserves of innovative development, both at the regional and Federal level. The article considers the integration processes of innovative interaction between different spheres of activity of the real sector of the national economy on the example of the Kaluga region economy. From the standpoint of system, complex, situational and process analysis, a perspective vision of the possibilities of further development of existing tools and models is created. The main component of the application of forces and resources, the author seems enhancing the capability of independent development of subjects of economic activity, which may contribute to the full development of the measures to support revenue generating companies from the state structures. The conclusion about need of further enhancement of the integration activities with the aim of obtaining a synergistic effect.

Key words: region, innovation, investment, integration, scope, synergies, tools, models, growth dynamics, social component.

Статья отправлена: 14.12.2018 г.

© Круглов В.Н.

УДК 338.24

ECONOMIC SUSTAINABILITY OF POLYMERIC WASTE RECYCLING ENTERPRISES IN URBANISTIC ENVIRONMENT**ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ З РЕЦИКЛІНГУ ПОЛІМЕРНИХ ВІДХОДІВ В УМОВАХ УРБАНІСТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА****Zlotenko O.B. / Злотенко О.Б.**

post graduate student / аспірант

Khmeltsky National University,

Khmeltsky, Instytutska 11, 29000

Хмельницький національний університет,

Хмельницький, вул. Інститутська, 11, 29000

Abstract. The article is devoted to the analysis of the economic safety of the enterprise for recycling of waste polymer materials in the context of the development of urban infrastructure. The main factors that influence the functioning and development of the enterprise are determined. A mathematical model describing the dependence of the volume of service provision and the production of goods from recycled polymer on the investment norm was investigated. The ways of further improvement of the mathematical model for the estimation of the level of economic security of the enterprise are determined.

Key words: recycling, polymer waste, economic safety, investments.

Introduction.

The problem of recycling domestic and industrial waste requires an effective solution, as evidenced by signs of environmental pollution, crisis conditions in the housing and communal sector, threats to health and life of people.

In Ukraine annually about 50 million cubic meters of garbage are formed, which is transported to polygons with a total area of more than 160 thousand hectares [1], which, in addition to environmental problems, leads to significant economic losses. This necessitates the simultaneous solution of environmental and socio-economic tasks, taking into account existing managerial and technological capabilities [2].

One of such management decisions may involve inclusion an investment component in the tariffs for garbage disposal, which should be used to develop new efficient technologies and technical means for the disposal of domestic and industrial waste [3]. Among possible means of raising funds for the development of waste processing enterprises [4] are considered: priority state lending; state subsidies for reducing interest on bank investment loans; grants from the State and local budgets, environmental funds; privileges for replenishment of working capital of waste processing enterprises.

The main text.

Given the availability of different sources of investment, it is important to provide the most rational conditions for the creation, operation and sustainable development of recycling companies. In this case, it is necessary to take into account the specifics of such enterprises, which is their close connection with all housing and communal services [5].

In modern conditions, sustainable development of the enterprise is associated with the level of its economic security. This is especially the case with the recycling

company of polymer waste, since its economic and social performance is dependent on the vital needs of people. The level of economic security of an enterprise is determined by its state in which it is protected from external and internal threats and capable of sustainable development.

A characteristic feature of the housing and communal services enterprises is a large proportion of fixed assets subject to intense wear and tear, and as a consequence, requires significant depreciation charges for repairs and maintenance. Under conditions of insufficient investment, such enterprises become unprofitable, which creates a threat and indicates a low level of their economic security.

Financial sources of enterprises are own funds, as well as assigned, borrowed and involved. Own resources include depreciation, provision for future losses and payments, and net profit. The main sources of profit of a company for the recycling of polymer waste can be the payment of the population and enterprises for the services rendered for the removal of waste and the funds from the sale of products produced from recycling. Borrowed resources in the form of loans are quite limited due to financial instability and low investment activity in the field of waste recycling. The attracted resources may be the form of payables, which entails an increase in risks for the enterprise. When raising funds in the form of expenditures of the state (local) budget there are also threats to the economic security of enterprises due to the low level of expenditures and arrears on intergovernmental transfers.

The specificity of enterprises for recycling polymer waste is that their operation is related to the use of special transport and road infrastructure. Therefore, the quality of managerial, logistic solutions and the general state of the municipal infrastructure of the settlement also determine the degree of hidden threats to the processing enterprise.

Existing technologies for the processing of polymer waste - combustion, pyrolysis, milling and agglomeration are outdated and do not ensure the production of the required quality from secondary raw materials. In addition, such waste recycling is accompanied by significant energy losses and pollution by the combustion products and the thermal decomposition of polymers. The purchase of new, usually imported, technological lines and recycling equipment is associated with the need to attract substantial investments, which is also associated with certain risks for enterprises.

Thus, the current level of economic security of enterprises for the recycling of polymer waste is very low and corresponds to the conditions of sustainable development under the existing risks. Solving this problem requires the development of a mechanism to increase the level of economic security of enterprises, which will allow the necessary financial resources. At the same time, the search for such sources and the assessment of the risks of the enterprise associated with their involvement, is crucial.

Among the factors that determine the company's economic security, one must take into account random factors, such as: the emergence of new technologies for recycling polymer waste; sharp changes in the social, political and financial spheres of the state and the world; emergence of new types of polymer waste; natural disasters and so on.

Taking into account the close connection of processing enterprises with the

communal economy of settlements, as well as a significant part of state regulation in this area, the executive bodies, both national and local, should play a leading role in ensuring their economic security.

Recycling companies for polymer waste can be involved in the process of collecting polymer waste, processing it as well as selling products from recycled material. Therefore, in a market economy, financial sustainability and economic security of enterprises depend on the ability to ensure its functioning and sustainable development in a competitive environment.

In order to assess the level of economic security of a recycling company for polymer waste, one can use the method proposed in [5], describing the scope of services and the production of goods by function:

$$\frac{dy(t)}{dt} = mlp(y)y(t), \quad (1)$$

where $p(y)$ – the value of demand for services and products of the enterprise; m – investment rate, l – rate of acceleration; $y(t)$ – volume of services and goods; t – time.

Equation (1) can be transformed to a form:

$$\frac{d^2 y(t)}{dt^2} = ml \frac{dy(t)}{dt} p(y) \left[\frac{1}{\frac{dy(t)}{dp(y)} \frac{p(y)}{y(t)}} + 1 \right], \quad (2)$$

or

$$\frac{d^2 y(t)}{dt^2} = ml \frac{dy(t)}{dt} p(y) \left[\frac{1}{E_p(y)} + 1 \right]. \quad (3)$$

where $E_p(y)$ – demand elasticity function relative to price.

By absolute magnitude $E_p(y)$, one can judge about the elasticity of demand. If $|E_p(y)| < 1$ so, demand is elastic. In the case when $|E_p(y)| > 1$, demand is inelastic.

In the work [5] the linear dependence between demand and the volume of services is used:

$$p(y) = b - ay(t). \quad (4)$$

Substituting (4) into (1) we obtain:

$$\frac{dy(t)}{dt} = ml[b - ay(t)]y(t), \quad (5)$$

Simplify the equation (5):

$$\frac{dy}{dt} = ml(b - ay)y, \quad (6)$$

Convert (6) to the form:

$$\frac{dy}{(b - ay)y} = mldt, \quad (7)$$

We integrate the left and right sides of equation (7) in some time interval:

$$\int_{y_0}^y \frac{dy}{(b-ay)y} = ml \int_0^t dt. \quad (8)$$

As a result of integration we obtain:

$$y = \frac{by_0}{ay_0 - (ay_0 - b)e^{-bmlt}}. \quad (9)$$

To analyze the impact of the rate of investment on the volume of services and production of goods, we will make appropriate calculations using the formula (9). Figure 1 shows the results of calculating the dependence of volumes of services and goods on time at different values of the rate of investment.

$$a1 := 2 \quad b1 := 2 \quad c1 := 2 \quad l1 := 2$$

$$y(m1, t) := \frac{b1}{a1 + c1 \cdot a1 \cdot e^{-b1 \cdot m1 \cdot l1 \cdot t}}$$

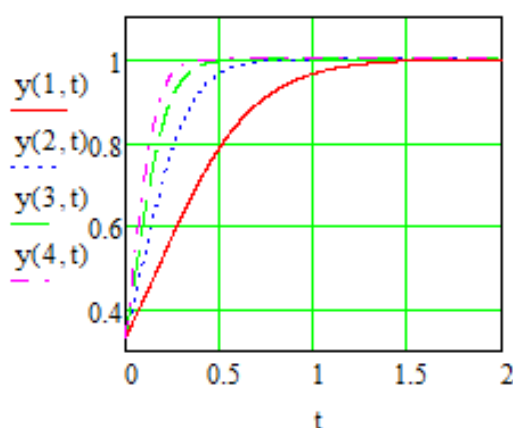

Fig. 1. Dependence of volumes of services and goods on time at different values of the investment rate

Summary and Conclusions.

As can be seen from Fig. 1, with an increase in the investment rate, the time to achieve a steady level of service delivery and production of goods from the recycling company of polymer waste is reduced. In turn, this leads to improved performance and sustainable development of the company and its level of economic security.

For a full analysis of the level of security of an enterprise, it is necessary to consider not only the size of investments, but also many other factors, such as: the nature of the source of funding; the situation on the global and local financial markets; current financial position of the enterprise and others. In addition, to improve the mathematical model of enterprise development, one can establish a nonlinear relationship between the demand and the number of services and products that adequately reflect the modeling object.

References:

1. Назаренко О. В. Утилізація відходів як перспективна галузь національної економіки / Назаренко О. В., Решетняк Н. Б. // Екологічна безпека. – 2016. – № 27 (1199). – С.38-42.
2. Губанова О. Р. Узагальнення методичних підходів до оцінки збитків від

розміщення твердих побутових відходів на сміттєзвалищах / Губанова О. Р., Хлобистов Є. В. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Випуск 15. – С.435-439.

3. Мельниченко О. А. Державне управління поводженням з твердими побутовими відходами: узагальнення надбань української науки [Електронний ресурс] / Мельниченко О. А., Радькова О. С. // Державне будівництво. – 2017. – № 1. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/1/02.pdf>.

4. Гончаров О. О. Механізми державного регулювання у сфері поводження з відходами / Гончаров О. О. // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» (Серія «Економічна теорія та право»). – 2014. – № 3. – С. 172-183.

5. Горошкова Л. А. Математичні методи управління детермінантами економічної безпеки житлово-комунального господарства / Горошкова Л. А., Волков В. П. // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2015. – № 3(55). – С.69-87.

References:

1. Nazarenko O.V., & Reshetnyak N.B. (2016). Utylizatsiia vidkhodiv yak perspektyvna haluz natsionalnoi ekonomiky [Utilization of waste as a promising branch of the national economy] in *Ekolohichna bezpeka* [Ecological safety], issue 27, pp. 38-42.

2. Gubanova O.R., & Khlobistov E.V. (2017). Uzahalnennia metodychnykh pidkhodiv do otsinky zbytkiv vid rozmishchennia tverdykh pobutovykh vidkhodiv na smittiezvalyshchakh [Generalization of methodical approaches to the estimation of losses from the placement of solid household waste in landfills] in *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [Global and national problems of the economy], issue 15, pp. 435-439.

3. Melnichenko O.A., & Radkova O. S. (2017). Derzhavne upravlinnia povodzhenniam z tverdymy pobutovymy vidkhodamy: uzahalnennia nadban ukrainskoi nauky [Online]. [State regulation of solid household waste management: generalization of the achievements of Ukrainian science] in *Derzhavne budivnytstvo* [State building], issue 1. Available at <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/1/02.pdf>.

4. Goncharov O.O. (2014). Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання u sferi povodzhennia z vidkhodamy [Mechanisms of state regulation in the field of waste management] in *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. (Seriiia «Ekonomichna teoriia ta pravo») [Bulletin of the National University "Legal Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryi" (Series "Economic Theory and Law")], issue 3, pp. 172-183.

5. Goroshkova L.A., & Volkov V.P. (2015). Matematychni metody upravlinnia determinantamy ekonomichnoi bezpeky zhytlovo-komunalnoho hospodarstva [Mathematical methods of managing the determinants of economic security of housing and communal services] in *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstv* [Project Management and Production Development], issue 3 (55), pp. 69-87.

Анотація. Стаття присвячена аналізу стану економічної безпеки підприємства з переробки відходів полімерних матеріалів в контексті розвитку урбаністичної інфраструктури. Визначені основні фактори, які впливають на функціонування та розвиток підприємства. Досліджена математична модель, яка описує залежність обсягів надання послуг та виробництва товарів із вторинної сировини від норми інвестицій. Визначені шляхи подальшого удосконалення математичної моделі для оцінки рівня економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: переробка, полімерні відходи, економічна безпека, інвестиції.

Статья отправлена: 14.12.2018 г. © Злотенко О.Б.

УДК 658.15

ANTI-CRISIS MANAGEMENT BY A TOURIST ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS**АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ****Veres K.O. / Верес К.О.***c.g.s., as.prof. / к.г.н.*

ORCID: 0000-0002-5018-4157

Kvashuk Y. / Квашу Я.*Odessa National Maritime University, Odessa, Mechnikova 34, 65029**Національний університет харчових технологій, Київ, вул. Володимирськ 68, 01033**National University of Food Technologies, Kyiv, vul. Volodymyrsk 68, 01033*

Анотація. В роботі розглянуто питання антикризового управління на туристичних підприємствах. Проаналізовано фінансово-економічний стан туристичного оператора «Алімас-тур». Розроблена комплексна система заходів, направлена на антикризове управління підприємством «Алімас-тур».

Ключевые слова: антикризове управління, туристичний оператор, система заходів, туристичний маршрут

Вступ. Сьогодні немає такого підприємства, яке б у процесі своєї діяльності жодного разу не зустрічалося із кризовими явищами. Проте, для одних підприємств вони можуть мати позитивні наслідки, для інших – завершитись фатально. Особливо небезпечною криза є для тих підприємств, які не проводять попереджувальних заходів, спрямованих на її подолання, сподіваючись, так би мовити, «перечекати» кризу. Як показує практика, ігнорування антикризових заходів у кінцевому результаті призводить не лише до кризового стану підприємства, а й до його банкрутства та ліквідації. Відповідно до зазначеного, сьогодні проблема антикризового управління підприємствами набуває особливої актуальності.

Теоретичні та прикладні засади антикризового управління все частіше з'являються у колі досліджень вітчизняних вчених-економістів. Більшість із них під антикризовим управлінням розглядають систему заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення підприємства, яке перебуває у кризовому стані, перед загрозою банкрутства чи є банкрутом (визнаним у судовому порядку чи ні). Тобто, здебільшого його трактують як вид управління, який має тимчасовий характер і є недоцільним за умов відсутності кризи.

В існуючих нечисленних підручниках і навчальних посібниках по антикризовому управлінню реалізуються різні підходи до концепції антикризового управління. Або воно розглядається як проблема винятково макроекономічного масштабу і зовсім упускається з виду, що кризи виникають в окремій організації і не завжди залежать від загальної економічної обстановки; або розглядаються тільки економічні аспекти кризи й залишаються осторонь соціальні, політичні, психологічні, організаційні, управлінські, природні й інші.

Постановка завдання. Важливі аспекти формування і розвитку теоретичної

і практичної бази для забезпечення антикризової політики підприємств в умовах становлення ринкових відносин не дістали ще необхідного розвитку.

Вимагають подальших досліджень питання створення ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства, виявлення особливостей впливу ринкового середовища на діяльність.

Предметом дослідження є механізм антикризового управління підприємством в умовах формування ринкової економіки.

Об'єктом дослідження є антикризове управління туристичний оператор «Алітас-тур».

У роботі використовувались методи аналізу та узагальнень, вибіркового дослідження, формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, раціональний, статистичний, історичний.

Основний матеріал. Кризовий стан підприємства як об'єкт управління припускає необхідність розгляду структурно-логічної схеми кризи і її основних складових. Розвиток кризових ситуацій може привести або до ліквідації підприємства, або до успішного подолання кризи.

Напрямок розвитку кризи багато в чому залежить від якості управління підприємством. Тому запропоновано досліджувати механізм управління підприємством в кризовому стані в контексті взаємодії підсистем інформаційно-вирішальних центрів управління кризою. Як критерій оцінки стратегії кризи пропонується застосовувати комплексні інтегровані показники використання ресурсів.

Результативність антикризового управління в значній мірі залежить від вживаної моделі механізму управління кризою на підприємстві.

Антикризове управління для підприємства є надзвичайно важливим елементом його функціонування. Передбачає розроблення та реалізацію профілактичних антикризових заходів, спрямованих на передбачення та недопущення прояву кризи на підприємстві.

На основі сформованих цілей антикризового управління можна визначити такі його завдання: аналізування інформаційних даних про стан внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства; діагностика поточного стану розвитку підприємства; визначення факторів, які призвели чи можуть призвести до кризового стану підприємства; прогнозування подальшого розвитку та наслідків кризи; вибір адекватного інструментарію антикризового управління підприємством; складання плану антикризових дій; контроль та регулювання процесу антикризового управління; оцінювання успішності антикризового управління; розроблення та реалізація заходів, спрямованих на ліквідацію негативних наслідків кризи (антикризових заходів) та досягнення підприємством докризового стану.

«Алітас-тур» - провідний туристичний оператор, що працює на вітчизняному ринку. Підприємство формує, просуває та реалізує туристський продукт, займається комплектацією турів та формує комплекс послуг для туристів.

Ціни на різні тури, пропоновані туроператором «Алітас-тур», значно

відрізняються. Це пояснюється тим, що структурні елементи займають різну частку в ціні конкретного туру в залежності від виду турпродукту та умов його реалізації: тривалість подорожі, вид транспорту, комфортність розміщення, наявність екскурсійних послуг, послуги харчування та інші фактори.

Аналіз ефективності управління підприємства був проведений шляхом аналізу конкурентоспроможності, адже виробництво значною мірою впливає на конкуренцію. Даний аналіз показав, що ефективність управління на даному підприємстві знаходиться на високому рівні. Підприємство використовує свої сильні сторони і це дає йому змогу тримати лідерські позиції серед своїх конкурентів. «Алітас-тур» не розтрачує свій потенціал, туроператор не намагається вийти на більш масштабний ринок, оскільки тверезо оцінює свої перспективи на ньому.

Для того, щоб підвищити продуктивність праці потрібно зменшити витрати, постійно підтримувати високу якість, застосовувати інноваційне обладнання, підлаштовуватись до побажань кожного гостя, також вміло мотивувати працівників.

Цінова політика і якість наданих підприємством послуг знаходяться на високому рівні і відповідають одне одному (ціна-якість).

Очевидним мінусом в діяльності підприємства є те що у підприємства невеликий асортимент продукції і малі обсяги продажу.

Для фінансового оздоровлення та підвищення ефективності управління «Алітас-тур» в умовах кризових явищ можуть бути використані такі загальноживані типи санаційних заходів:

1. Заходи фінансово-економічного характеру являють собою фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємств. Джерелами фінансування санації підприємств можуть бути кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності на поворотній або безповоротній основі.

2. Заходи організаційно-правового характеру спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, підвищення якості менеджменту, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу та ін.

3. Виробничо-технічні заходи пов'язані, насамперед, з модернізацією та оновленням виробничих фондів, зі зменшенням простоїв та підвищенням ритмічності виробництва, покращанням якості продукції та зниженням її собівартості, вдосконаленням асортименту продукції, що випускається, пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва.

4. Санаційні заходи соціального характеру пов'язані зі скороченням персоналу на підприємстві. Це стосується фінансового оздоровлення підприємств гігантів.

Важливою складовою організації дієвого менеджменту санації є створення ефективної системи контролінгу, головним завданням якого є визначення стратегічних і тактичних цілей санації та орієнтація процесу управління на досягнення цих цілей.

У ході проведених досліджень встановлено, що на сьогоднішній день

«Алітас-тур» не має чіткої стратегії антикризового управління. Тому у процесі розробки та ухвалення антикризової стратегії керівництву підприємства рекомендовано максимально сконцентрувати зусилля на пошуку оптимального варіанту, що вимагає мінімум витрат початкового етапу і забезпечує в перспективі максимум віддачі від інвестицій. Найбільш раціонально, на нашу думку, буде така послідовність дій:

- ✓ зосередження зусиль на невитратних способах, продовжуючи випуск вже освоєної продукції і її продаж на старих ринках;
- ✓ залучення відносно малих інвестицій для продажу продукції на нових географічних ринках (поширення клієнтської бази);
- ✓ перехід до більш амбітних інвестиційних проектів для виходу з новим товаром на колишні ринки.

Сьогодні для покращення фінансового стану досліджуваному підприємству належить працювати над збільшенням реалізації високоліквідних та швидкоореалізуємих активів, зменшенню поточної заборгованості.

Для поліпшення фінансового стану «Алітас-тур» ми рекомендуємо:

1. зниження витрат за рахунок раціонального та економічного використання електроенергії, тепла та водопостачання;
2. підвищення конкурентоспроможності та привабливості послуг, що надає підприємство;
3. покращення приміщень, які передаються в оренду.

Для удосконалення антикризової стратегії під час її планування на «Алітас-тур» велике значення має інформація про навколишнє середовище, яке включає демографічні, науково-технічні, політико-правові, соціально-культурні, природні та економічні фактори. До того ж усі фактори макро- та мікросередовища взаємопов'язані і взаємообумовлені. Тому всі дані повинні бути зосереджені у відповідних інформаційних центрах, об'єднаних в єдину інформаційну систему. Ця система повинна бути повна, зрозуміла у використанні та загальнодоступна.

На підприємстві «Алітас-тур» не відпрацьовано механізм заохочувального оподаткування інформаційно-рекламної діяльності, стимулювання інвестицій у підприємство.

Інші фактори, які спричиняють кризовий розвиток досліджуваного підприємства, є одночасно формою реалізації окремих видів фінансових ризиків, вони також підрозділяються в процесі вивчення на дві основні групи:

1. не залежні від діяльності підприємства – зовнішні: соціально-економічні фактори загального розвитку країни; ринкові фактори (відносний спад попиту на ринку товарів і послуг України та зростання конкуренції і, відповідно, пропозиції аналогічного продукту на регіональних ринках); інші зовнішні фактори.
2. залежні від діяльності підприємства – внутрішні: фактори, пов'язані з виробничою діяльністю; фактори, пов'язані з інвестиційною діяльністю; фактори, пов'язані з фінансовою діяльністю.

Таким чином, система антикризових заходів зі стабілізації діяльності «Алітас-тур» повинна включати в себе систему внутрішніх механізмів

фінансової стабілізації, які б, в свою чергу, забезпечили реалізацію термінових заходів щодо підвищення платоспроможності, реорганізації структури балансу підприємства, залучення інвестицій для покращення якості приміщень, що надаються в оренду й відновлення фінансової стабільності підприємства за рахунок внутрішніх резервів.

Кожному етапу фінансової стабілізації підприємства відповідають певні її механізми, які в практиці фінансового менеджменту прийнято підрозділяти на оперативний, тактичний і стратегічний

Ще одним способом забезпечення ефективності антикризової стратегії є введення до організаційної структури туристичної фірми антикризових центрів, на яких будуть покладені функції своєчасного виявлення потенційних загроз виникнення кризи та вжиття оперативних і довгострокових заходів по їх усуненню і недопущенню. Антикризовий центр має узгоджувати отримані пропозиції, розробляє антикризовий план, в якому передбачені планові показники, методи якими вони мають досягатись, фінансові ресурси на їх здійснення, прогнози розвитку негативних чинників, відповідальні особи та терміни звітування.

Антикризові заходи, передбачені стратегією туроператора «Алітас-тур», повинні враховувати ряд напрямів, серед яких: кадрова політика; управління витратами; оптимізація оподаткування; максимізація прибутку тощо.

Реалізація антикризової стратегії «Алітас-тур» має бути підпорядкована загальному антикризовому плану розвитку та плану здійснюватися через систему бюджетування, яка визначає короткострокові завдання в межах виробленої стратегії. Бюджетування сприяє уникненню анархії, узгодженню дій та інтересів працівників підприємства.

Для виробничої програми підприємства ми хочемо запропонувати такі шляхи оптимізації:

- 1) розробити новий тур за мінімальною ціною, якого немає в конкурентів, та який буде орієнтований на підлітків - школярів
- 2) створити чи купити вже готовий мобільний додаток для туристичного агентства.

Отже, пропонуємо розробити груповий 7-денний пізнавальний тур «Три столиці» для школярів (Київ – Львів - Одеса).

Таблиця 1.1

Розрахунок вартості туру «Три столиці»

№ з/п	Назва статті	Вартість за одиницю (у.о./грн.)		Кількість (од./діб)	Загальна вартість (грн.)
1.	Вартість проживання (за умовами розміщення):				
	Київ: 2-х місний номер		200	8/1	1600
	Львів: хостел		100	4/1	1600
	Одеса: 2-х місний номер		80	8/2	640
2.	Вартість харчування: - сніданок:				

	Київ		30	16/1	480
	Львів		25	16/2	400
	Одеса		30	16/1	480
	- обід:				
	Київ		40	16/2	1280
	Львів		40	16/2	1280
	Одеса		40	16/2	1280
	- вечеря:				
	Київ		-		
	Львів		30	16/2	960
	Одеса		35	16/2	560
3.	Вартість проїзду:				
	Залізничний*	7514,3			
	автобусний	12420			
4.	Собівартість автотранспортного маршруту:	10800			
5.	Екскурсійна програма:				
5.1	Київ(8 годин)		200/го д.	1 група	1600
5.2	Львів(9 годин)		175/го д.	1 група	1575
5.3	Одеса(8 годин)		150/го д.	1 група	1200
6.	Страховання*	1,32 євро	38,15/д обу	16/5	3052
7.	Інші види затрат:				
7.1	Спектакль «Привид у замку Кентервіль»		40	16	640
7.2	Спектакль «Макбек»		50	16	800
7.3	Спектакль «Оттелло»		50	16	800
7.4	Квиток до океанаріуму		50	16	800
Загальна собівартість туру: за умов різних варіантів розміщення					21027
Прибуток					6308
Загальна вартість туру (на групу)					58069,3
Загальна вартість туру (на особу)					3871,3

* Трансфер залізничним транспортом: 25% знижка для школярів

Київ - Івано-Франківськ=170 грн. зі знижкою 42,5 грн.

Київ - Львів=198 грн. зі знижкою 49,5 грн.

Львів - Одеса=170 грн. зі знижкою 42,5 грн.

Одеса - Івано-Франківськ 164 грн. зі знижкою 41 грн.

Ціна на групу: 4179,8 + 807,5 + 940,5 + 807,5 + 779 = 7514,3

*Страховання здійснює страхова компанія АХА-тревел

Отже, загальна вартість туру «Три столиці» на групу становить 58069,3.

Загальна вартість туру на особу становить 3871,3

У таблиці 1.2 наведена калькуляція туру.

Таким чином, вартість одного ваучера становитиме 4630 грн, що є прийнятною ціною за тур «Три столиці».

Розрахунок доходності туру «Три столиці»: визначимо фінансові результати діяльності туристської фірми від організації пізнавального туру.

Таблиця 1.2

Калькуляція туру «Три столиці»

№ з/п	Калькуляційна стаття	Показники		
		Кількість	Ціна	Вартість
1.	Страховка	16	38,15	3052
2.	Транспорт			
	залізничний		7514,3	
	автобусний		12480	
3.	Проживання			
	Київ(2-х номер) 1 доба	8	200	1600
	Львів(хостел) 1 доба	4	100	1600
	Одеса(2-х номер) 2 доби	8	80	640
4.	Харчування			
	Київ		1760	
	Львів		2640	
	Одеса		2320	
5.	Екскурсійне обслуговування			
	Київ		1600	
	Львів		1575	
	Одеса		1200	
	Атракції		3040	
	Разом прямих витрат			41021,3
6	Загальновиробничі витрати			2000
7	Витрати на рекламу			1500
8	Виробнича собівартість			44521,3
9	Прибуток (націнка)	30%		13356
10.	Вартість обслуговування групи			57877,3
11.	Ціна одного вучера без ПДВ			3858,4
12.	ПДВ	20%		771,7
13.	Ціна продажу одного ваучера з ПДВ			4630

Фінансові результати діяльності туристичної фірми від організації туру «Три столиці» показано у Таблиці 1.3

Таблиця 1.3

Фінансові результати від продажу туру «Три столиці»

Показники	Сума, грн.
Валовий дохід від надання послуг	61940,8
Чистий дохід від надання послуг	43358,5
Собівартість послуг	18582,3
Валовий прибуток	24776,2
Податок на прибуток (18%)	4459,7
Чистий прибуток	17316,5

Задля того, щоб побачити ефективність нашого туру, проведемо ряд розрахунків:

1. Визначимо чисту рентабельність продажів нашого туру:

$$\text{ЧРп} = (17316,5 / 43358,5) * 100 = 39,9\%$$

2. Визначимо чисту рентабельність витрат:

$$\text{ЧРв} = (17316,5 / 18582,3) * 100\% = 93,1\%$$

Оцінюючи вище представлені показники, ми можемо стверджувати, що даний вид туру є досить ефективним.

Складання рекламного бюджету. Медіапланування (media planning) - складання медіапланів (розкладів показів рекламних матеріалів), планування рекламних кампаній, основа якого полягає у виборі медіаносіїв для доставки рекламного повідомлення, а також оптимізації розміщення по охоплюючих, вартісних та інших характеристиках. Рекламний бюджет можна представити у вигляді Таблиці 1.4

Таблиця 1.4

Рекламний бюджет «Три столиці» на 2016 рік

Тип реклами / Інформація про рекламну кампанію	Вартість, грн.
Реклама на телебаченні	
- затрати на створення рекламного повідомлення	150
- затрати на трансляцію рекламного повідомлення	1000
Реклама в Пресі	
- затрати на створення і друк рекламного повідомлення	100
- затрати на трансляцію рекламного повідомлення	250
- затрати на плакати в школах	100
Бюджет рекламної кампанії	1500

Такі види рекламного забезпечення були обрані з огляду на цільову аудиторію, тобто школярів.

Розробивши даний пізнавальний тур а саме маршрут по трьом містам пізнавального характеру, ми плануємо привабити нових клієнтів, зайняти нову нішу. Пізнавальний тур розширює світогляд людини, дає змогу побачити та відчувати щось нове, задовольнити пізнавальні потреби, отримати нові почуття від побаченого. Саме такі тури розраховані на широке коло споживачів, але для кожного по різному підбирається програма відпочинку. Маршрут розроблений згідно вказівок, тобто найцікавіші пункти, що задовольняють потреби споживачів.

Туристам надаються затишні та недорогі двох-і чотирьохмісні номери у готелях Києва, Львова, Одеси де вони не лише проживають, а й харчуються у ресторанах готелів.

Після розрахунку вартості туру, яка визначається сумою прямих і непрямих витрат та відсотком комісійних, була визначена вартість однієї путівки. Вона складає 3871,3 грн. Ця ціна не є досить високою і передбачає попит на розроблений маршрут.

Другим пунктом нашого анти кризисного плану є впровадження мобільного додатку для туристичного агентства.

Мобільний додаток для туристичного агентства дозволяє туристам:

- отримувати інформацію про доступні, в тому числі «гарячі», путівки миттєво;
- попередньо бронювати тур до візиту в офіс;
- бути достовірно обізнаними щодо квитків (наявність у продажу, вартість);

• знати розклад руху будь-якого транспорту, у тому числі трансферний, а також завдяки повідомленнями бути попередженими про зміну часу виконання конкретного рейсу.

Популяризувати мобільний додаток, одночасно забезпечивши рекламу туристичної фірми, можна, включивши в нього комплекс додаткових, корисних для туристів, функцій.

Мобільні додатки для турфірм нададуть туристам корисні і необхідні відомості: історико-географічні дані про міста, країнах; докладні карти; короткий опис пам'яток, готелів і популярних ресторанів, розважальних закладів, магазинів; анонси подій місцевої спортивно-культурного життя.

Контактні дані, наявні в базі додатки, дозволять: туристам, які перебувають на відпочинку, звертатися до турфірми з питаннями або зауваженнями без зволікання; турагентству - швидко відреагувати і скоординувати будь-яку складну ситуацію дистанційно.

На рис. 1.1 показано один із варіантів дизайну мобільного додатку

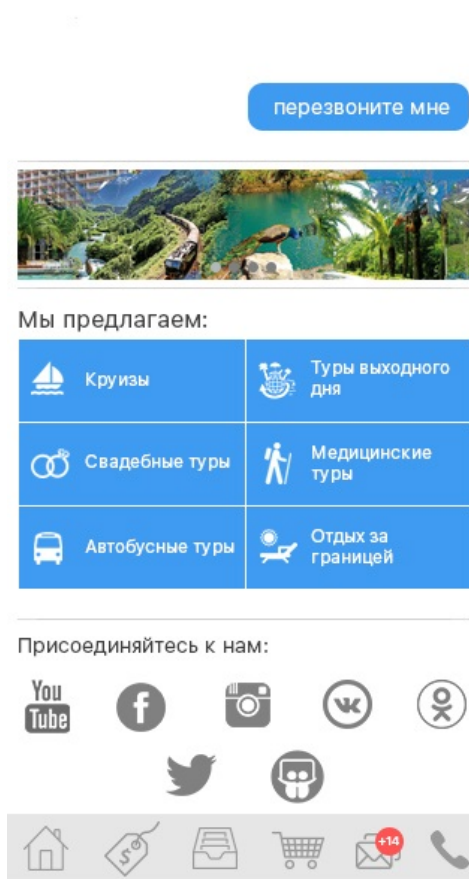

Рис. 11 Дизайн мобільного додатку

Проаналізувавши вартість створення додатку табл. 1.5 та вартість покупки вже готового додатку в різних фірмах, доцільніше буде купити готовий додаток ніж витратитися на його створення.

Додаток пропоную створювати для трьох операційних систем:

IOS - операційна система для Apple iPhone, iPad, а також iPod Touch. App Store пропонує понад півмільйона мобільних додатків. Загальна кількість скачувань яких вже перевищила цифру в 25 мільярдів.

Таблиця 1.5

Вартісні показники мобільних додатків

Готовий додаток	Ціна грн	Розробка додатку	Ціна грн
http://webdreamlab.com	65 500	http://webdreamlab.com	85 000
http://app2you.ru	60 000	http://app2you.ru	75 000
https://bbport.ru	70 000	https://bbport.ru	80 000

Android - гнучка операційна система для смартфонів і планшетів. Техніка на базі Android зараз перебуває на піку продажів, тому розробка мобільних додатків, розміщених на Google Play, користується особливою популярністю.

Windows Phone 7 - операційна система для мобільних наступного покоління від Microsoft. Ця операційна система впевнено завойовує свою частку на ринку, тому розробка мобільних додатків такого типу набирає обертів. Зараз їх частка ринку - третя за обсягами.

Таким чином, створення мобільного застосування для туристичного агентства посприє розширенню кола постійних клієнтів і процвітання бізнесу.

Висновки. Отже, у роботі було охарактеризовано особливості реалізації антикризової стратегії на досліджуваному підприємстві та визначено основні напрями вдосконалення антикризової стратегії на туристичного оператора «Алітас-тур». Для того, щоб система антикризового управління не просто функціонувала, а функціонувала ефективно, вона повинна містити такі складові: дослідження фінансового стану підприємства з метою попереднього визначення ознак його кризового розвитку, що можуть призвести до банкрутства; визначення масштабів кризового стану підприємства; вивчення основних факторів кризового стану підприємства; вибір основних механізмів управління підприємством при загрозі банкрутства, впровадження внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства.

Література:

1. Антикризисное управление. Учебник./под ред. Э.М. Короткова. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 432 с.
2. Балабанов И.Т. «Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом?». — М.: Финансы и Статистика, 1994. — 428 с.
3. Василенко В.А. Стратегический антикризисный менеджмент и основы устойчивости фирмы. //Культура народов Причерноморья, 2001.—№16.— С. 165-171.
4. Верес К.О. Інноваційні технології в екскурсійному супроводі // Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск 2. Том 34.- Иваново: МАРКОВА АД, 2014. – С. 29-35
5. Верес К.О. Мобільна платформа гаджетів для популяризації винного туризму // Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск 1 (138). Том 20.- Иваново: МАРКОВА АД, 2015. – С. 29-35
6. Котлер Ф., Боуэн Дж., Мейкенз Дж. Маркетинг. Гостеприимство и туризм: Учебник для вузов / Пер. с англ. Под ред. Р.Б. Ноздревой. — М.: ЮНИТИ, 1998. — 787 с.

7. Финансовый менеджмент: теория и практика/ Под ред. Стояновой Е.С. - М.: Перспектива, 1999 – 348 с.

8. Экономическая стратегия фирмы. / Под ред. проф. Градова А.П. — 2-е изд. — СПб: Специальная литература, 1999. — 589 с.

References:

1. Anti-crisis management. Textbook. / Ed. E.M. Korotkova - M.: INFRA-M, 2001. - 432 p.
2. Balabanov I.T. "Fundamentals of financial management. How to manage capital? ". - Moscow: Finance and Statistics, 1994. - 428 pp.
3. Vasilenko V.A. Strategic crisis management and firm sustainability basics. // Culture of the peoples of the Black Sea region, 2001. -- No. 16.- P. 165-171.
4. Veres K.O. Innovative technologies in excursion support // The collection of scientific works SWorld. - Issue 2. Volume 34.- Ivanovo: MARKOV AD, 2014. - P. 29-35
5. Veres K.O. Mobile platform of gadgets for the promotion of wine tourism // The collection of scientific works SWorld. - Issue 1 (138). Volume 20.- Ivanovo: MARKOV AD, 2015. - P. 29-35
6. Kotler F., Bowen J., Meikenz J. Marketing. Hospitality and Tourism: A Textbook for High Schools / Per. from english Ed. RB Nozdevryva. - Moscow: UNITI, 1998. - 787 pp.
7. Financial Management: Theory and Practice / Ed. Stoyanova E.S. - Moscow: Perspektiva, 1999 - 348 p.
8. The company's economic strategy. / Ed. prof. Gradova AP - 2nd ed. - SPb: Special literature, 1999. - 589 p.

Abstract. The paper deals with issues of crisis management in tourism enterprises. The financial-economic status of the tourist operator "Alitas-tour" is analyzed. A complex system of measures has been developed, aimed at anti-crisis management of the "Alytas-Tour" enterprise.

Key words: anti-crisis management, tourist operator, system of events, tourist route

Стаття відправлена: 18.12.2018 р.

© Верес К.О., Квашу Я.

УДК 339.92

**THE DEVELOPMENT OF MONETARY RELATIONS IN THE EEU
РАЗВИТИЕ ВАЛЮТНО-ФИНАНСОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В СТРАНАХ ЕАЭС****Shitikov A.N. / Шитиков А.Н.****Mudrova L.I. / Мудрова Л.И.***c.e.s., as.prof. / к.э.н., доц.**Kuban state University,**Krasnodar, Stavropolskaya 149**Кубанский государственный университет,**Краснодар, Ставропольская 149*

Аннотация. В работе рассматриваются интеграционные процессы и развитие валютно-финансовых отношений в странах ЕАЭС. Формирование и реализация согласованной денежно-кредитной политики необходимой для устойчивых интеграционных связей в реальной экономике как основы интеграции в финансовой сфере. Создание условий и предпосылок координации денежно-кредитной политики государств – участников евразийской интеграции в долгосрочном периоде.

Ключевые слова: Евразийский Экономический Союз (ЕАЭС), единый валютный рынок, единая валюта.

Вступление.

На сегодняшний день в мире насчитывается множество организаций, широко распространяющих свою деятельность. У всех разный характер объединения, но стоит отметить, что экономические цели интеграции предопределяют дальнейшее существование той или иной организации. Процессы глобализации являются одной из причин интенсификации интеграционных процессов, начиная с конца XX века, а также тенденцией появления новых объединений. Одной из таких организаций, которой характерен экономический характер объединения, является Евразийский Экономический Союз (ЕАЭС).

Основной текст

Интеграционное взаимодействие государств – участников ЕАЭС в области денежно-кредитных отношений и денежно-кредитной политики отражает особенности данной сферы интегрируемых стран. С точки зрения воспроизводственного подхода, с одной стороны, состояние денежно-кредитных отношений и денежно-кредитной политики синтезирует происходящие социально-экономические изменения в стране, всегда имеет национальную специфику, зафиксированную в нормативных правовых актах, а с другой стороны, одновременно оказывает обратное воздействие на показатели развития национальной экономики. Соответственно, состояние денежно-кредитной сферы и денежно-кредитная политика влияют на степень неопределенности (или, наоборот, стабильности) экономики, эффективность инструментария денежно-кредитного регулирования и политики с точки зрения достижения стратегических целей социально-экономического развития страны. В связи с этим особую опасность представляет ускоренная интеграция в денежно-кредитной сфере как результат политической воли интегрирующихся

субъектов. Если интеграция не определяется экономической целесообразностью, то политические решения в данной сфере не дадут ожидаемого синергетического эффекта интеграции с точки зрения достижения финансовой стабильности и экономического роста экономик стран ЕАЭС. По этой причине согласование национальных денежно-кредитных политик государств – участников ЕАЭС ориентировано в основном на долгосрочный период. Это длительный и сложный процесс, требующий согласования как юридических терминов и конструкций, касающихся монетарной сферы экономик стран ЕАЭС, так и политических и экономических вопросов. С точки зрения влияния денежно-кредитной политики на интеграционные процессы прогнозы могут быть самые общие, так как 10–15 лет для интеграционных процессов в денежно-кредитной сфере – небольшой срок в связи с длительными лагами и достаточно слабым уровнем прогнозирования воздействия денежно-кредитной политики в целом на экономические процессы в национальной экономике и тем более – на развитие интеграции в данной области. Кроме того, для формирования и реализации согласованной денежно-кредитной политики необходимо наличие устойчивых интеграционных связей в реальной экономике как основы интеграции в финансовой сфере. Вместе с тем было бы неправильным полагать, что сегодня в этой сфере ничего не предпринимается, так как постепенно формируются условия и предпосылки координации денежно-кредитной политики государств – участников евразийской интеграции в долгосрочном периоде. К макроэкономическим условиям относятся, прежде всего, совпадение ключевых аспектов денежно-кредитной политики государств – участников ЕАЭС на период 2016–2018 гг. Речь идет о целях денежно-кредитной политики, направлениях регулирования ликвидности банковского сектора, тенденциях изменения ставки рефинансирования или ее аналогов (учетной, базовой, ключевой), разработке денежной программы, задачах взаимодействия денежно-кредитной политики с финансовой и банковской политикой, об особенностях применения тех или иных мер денежно-кредитной политики с учетом интеграционных процессов в ЕАЭС. Совпадение основных параметров денежно-кредитной политики стран ЕАЭС делает возможным развитие гармонизации этого направления государственной экономической политики. К макроэкономическим условиям относится и то, что характер трансмиссионного механизма денежно-кредитной политики фактически не имеет отличий. Во-первых, во всех странах – членах ЕАЭС наибольшим эффектом с точки зрения воздействия денежно-кредитной политики на воспроизводственные процессы обладает канал инфляционных ожиданий. В связи с этим условием координации денежно-кредитной политики в рамках развития интеграционного процесса является единая цель данного направления экономической политики. Армения, Казахстан и Россия перешли на режим таргетирования инфляции. Целью денежно-кредитной политики Национального банка Кыргызской Республики (НБКР) является снижение инфляции, а переход к инфляционному таргетированию планируется в среднесрочной перспективе. Вместе с тем во всех странах ЕАЭС, кроме Армении, превышен установленный Договором согласованный уровень

инфляции. Вследствие неблагоприятных внешних и внутренних условий ухудшилось состояние их платежных балансов и международных резервных активов, снизился курс национальных валют на фоне значительной зависимости от импорта внутреннего производства и потребления некоторых продовольственных и непродовольственных товаров. Следует заметить, что снижение уровня цен в Армении является не следствием положительных макроэкономических тенденций, а результатом низкого уровня экономической активности.

Неблагоприятная макроэкономическая ситуация во всех странах ЕАЭС привела к низким результатам их денежно-кредитной политики, поскольку основные факторы, повлиявшие на рост уровня инфляции, имеют немонетарный характер: обесценение национальной валюты, рост цен на некоторые импортные товары в отдельных государствах – членах ЕАЭС, рост тарифов на регулируемые услуги субъектов естественных монополий, девальвационные и инфляционные ожидания. Во-вторых, трансмиссионный механизм денежно-кредитной политики, основанный на ключевой процентной ставке центрального банка, не сформировался до уровня развитых стран. В странах ЕАЭС совокупный спрос незначительно реагирует на изменение процентного канала, прежде всего из-за низкого уровня как монетизации экономики, так и развития финансового рынка.

Низкий уровень монетизации экономики отмечается во всех государствах – членах ЕАЭС, несмотря на его повышение с 2010 г. (особенно, если его сравнивать с уровнем монетизации в странах с развитыми рынками). В ведущих странах Евросоюза уровень монетизации приближается к 100%, в Китае и быстроразвивающихся странах Азии – выше 100% [1]. Что касается кредитного канала денежно-кредитной политики, то во всех странах наблюдается его низкая активность, в основном с тенденцией на снижение.

Все страны ЕАЭС активно используют такой инструмент денежно-кредитного регулирования, как обязательные резервные требования. В Армении установленные Центральным банком Республики Армения высокие нормы резервирования, как результат проведения политики «дорогих денег», применяются практически на протяжении всего периода использования режима таргетирования инфляции Центральным банком Республики Армения. В Беларуси также отмечается достаточно активное изменение норм обязательных резервов. Национальным банком Казахстана внедрена детальная структура резервных обязательств путем разделения обязательств по видам валют (национальная и иностранная валюта) с сохранением принципа резидентства и срочности. Аналогичный порядок резервирования применяется и в Кыргызстане [2].

Казахстане, Кыргызстане политика количественного смягчения не применяется. Банк России также не рассматривает в качестве своей приоритетной цели создание условий для экономического роста и концентрируется на инфляционном таргетировании, соответственно, широкого применения элементов количественного смягчения в России не наблюдается.

К макроэкономическим условиям и предпосылкам согласования

национальных денежно-кредитных политик относится также постепенное осознание центральными банками и министерствами финансов стран ЕАЭС формирования нового качества координации национальных денежных, кредитных, финансовых, платежных систем с целью поиска оптимальных инструментов и методов монетарного регулирования экономики стран – участниц евразийской интеграции. Только за счет инструментов денежно-кредитной политики обеспечить достижение финансовой стабильности и роста экономики не представляется возможным.

Важной для развития интеграционного процесса в денежно-кредитной сфере является координация денежно-кредитной и валютной политики, прежде всего, курсовой [3].

Это объясняется сильной долларизацией экономик союзных государств и высокой зависимостью инфляционных процессов от динамики курсов национальных валют. К предпосылкам эффективного согласования национальных денежно-кредитных политик стран ЕАЭС можно отнести также активную роль России в данном процессе (без политического давления на другие страны). Сегодня можно констатировать высокую степень воздействия экономики России на экономику стран ЕАЭС. К сожалению, для всех союзных государств более значимым, чем внутренние денежно-кредитные механизмы, является внешний канал воздействия на экономику: для всех участников ЕАЭС, кроме Российской Федерации, дополнительным каналом для внешних шоков является состояние российской экономики.

Для Российской Федерации определяющим каналом внешних шоков является ценовая динамика нефти и газа, от экспорта которых зависят и курс рубля, и возможности исполнения бюджетных обязательств, и показатель инфляции, и уровень благосостояния населения. Обострение внешнеполитической ситуации также привело к вынужденным изменениям в проводимой политике внешних заимствований, необходимости поиска способов замещения источников иностранного капитала, а также ко многим другим новым реалиям, с которыми пришлось столкнуться российской экономике. Происходящие в экономике Российской Федерации процессы (как позитивные, так и имеющие негативную окраску) с небольшим временным лагом находят четкое отражение в экономиках других государств ЕАЭС, включая их финансовую сферу, и не могут игнорироваться при формировании национальных денежно-кредитных политик. Принимаемые в Армении, Беларуси, Казахстане, Кыргызстане на внутригосударственном уровне решения по достижению поставленной цели денежно-кредитной политики не должны игнорировать состояние и перспективы развития российской экономики и процессов, происходящих в ее финансовом секторе.

С другой стороны, понимание такой взаимосвязи на фоне приоритетности целей развития ЕАЭС ведет к необходимости признания ответственности Банка России при формировании национальной денежно-кредитной политики не только за процессы в российской экономике, но и экономиках государств – членов ЕАЭС, для которых финансовая стабильность и экономический рост в Российской Федерации являются ключевыми предпосылками формирования

внутренних денежно-кредитных механизмов для обеспечения собственной финансовой стабильности и экономического роста. Кроме макроэкономических условий и предпосылок согласования и сближения национальных денежно-кредитных политик должны быть и организационные.

Заключение и выводы.

Странам-участницам при определении своей валютной политики необходимо учитывать факторы, которые влияют на формирование единого валютного рынка в рамках ЕАЭС. К экзогенным факторам относятся глобализационные процессы, а также ухудшение внешнеэкономической обстановки, потому что они подталкивают государства к сотрудничеству и следовательно к созданию единого валютного рынка. В то же время, существуют сдерживающие факторы, к которым можно отнести недостаточный уровень экономического развития и структурные диспропорции.

Определено, что создание единой валюты требует не только длительного времени, но исполнения некоторых условий. Так, единая валюта может существовать только в условиях единого финансового рынка. Нужны такие условия, чтобы банки, страховые компании, профессиональные участники рынка ценных бумаг могли на основании лицензии, полученной в своей стране, действовать на территории всего Союза. На основании этого можно сделать вывод об острой потребности в гармонизации требований и административном сотрудничестве стран-участниц Союза.

Определено, что для укрепления дальнейшей интеграции в валютной сфере необходимо улучшать межбанковские рынки стран-участниц ЕАЭС, а также стимулировать дальнейшее развитие либерализации на валютном рынке. И, конечно, необходимой мерой является повышение роли национальных валют в международных расчетах, что приведет к снижению роли доллара. А также налаживать новые партнерские отношения с другими странами и международными объединениями в целях увеличивать объемы расчетов в национальных валютах.

Таким образом, чем успешнее будет развиваться ЕАЭС, тем сильнее будет влияние валютного фактора на его развитие. Чем успешнее будет развиваться ЕАЭС, тем больше будет необходимость благоприятных валютно-финансовых условий его развития и реализации соответствующей валютной политики направленной на уничтожение валютных рисков внутри ЕАЭС.

Литература:

1. Абрамова М. А., Дубова С. Е., Красавина Л. Н., Лаврушин О. И., Масленников В. В. Ключевые аспекты современной денежно-кредитной политики России: мнение экспертов // Экономика. Налоги. Право. 2016. № 1.
2. Федорова Е. А., Лысенкова А. В. Как влияют инструменты денежно-кредитной политики на достижение целей ЦБ РФ // Вопросы экономики. 2013. № 9.
3. Лавров С.В. Евразийский интеграционный проект: устремленность в будущее / Евразийская интеграция в XXI веке / Ред. группа: А.А. Климов, В.Н.

Лексин, А.Н. Швецов. М.: ЛЕНАНД, 2012.

References:

1. Abramova M. M., Dubova S. E., Krasavina L. N., Lavrushin O. I., Maslennikov V. V. Key aspects of modern monetary policy of Russia: expert opinion // Economics. Tallage. Right. 2016. No. 1.
2. Fedorova E. A., Lysenko A. V. how the instruments of monetary policy influence the achievement of the goals of the Central Bank of the Russian Federation // economic Issues. 2013. No. 9.
3. Lavrov S. V. Eurasian integration project: focus on the future / the Eurasian integration in the XXI century / Ed. group: A. A. Klimov, V. N. Leksin, A. N. Shvetsov. M.: LENAND, 2012.

Abstract. *The paper deals with the integration processes and development of monetary and financial relations in the EAEU countries. Formation and implementation of a coordinated monetary policy necessary for sustainable integration in the real economy as a basis for integration in the financial sector. Creation of conditions and prerequisites for coordination of monetary policy of the member States of the Eurasian integration in the long term.*

Key words: *The Eurasian Economic Union (EAEU), the single currency market, the single currency.*

Статья отправлена: 19.12.2018 г.
© Шитиков А.Н. Мудрова Л.И.

УДК 658.64

DIGITAL TRANSFORMATION EFFECT ON FORMATION OF SERVICE MANAGEMENT SYSTEM

Gurenko A.V.

PhD Associate Professor of Economics

ORCID: 0000-0001-6632-6984

Azov Maritime Institute National University "Odessa Maritime Academy",

Mariupol, Chornomorska 19, 87517

Abstract. The paper discusses the trends of digitalization. The features of the transformation of business processes in the conditions of digitalization are determined. The role of service systems in the conditions of the modern market is substantiated. Studied features of the functioning of service systems. The specificity of building a modern service management system in the conditions of digitalization has been determined. The problems of digital transformation in Ukraine are studied. Recommended measures to improve service management in the conditions of digitalization: creation of customer service, expansion of partnership and collaboration programs, activation of work with data (Data Governance, Big Data), innovations (R & D), value formation, the formation of HR-strategy and culture of innovation.

Keywords: market, global competition, digital technologies, business processes, services, website creation, social network accounts, mobile application development, chat bots, Big data, mobile services, customer service, culture of innovation.

Introduction. The key trends that determine the direction of modern business are the increase in the international trade, the growth in the number of regional trade agreements, the total market capitalization of the largest companies, the redistribution of jobs from material production to services, the active use of the Internet, the increase in traffic, the introduction of new digital technologies [1]. The variability of the external and internal business environment leads to uncertainty and heterogeneity of situations in management. The penetration of the Internet and communication technologies in all areas of the economy has created a world of global competition, where rapid changes are constantly taking place. The mass consumer changes into an individual and more susceptible to service, novelty, quality of products and services [2].

The main text. The development of digital technologies (digitalization) qualitatively changes the constituent elements of business processes and increases the role of services. First of all, the Digital transformations have affected areas that are highly responsive to competition and work with big data (retail, e-commerce, banks). The first manifestation of the digital transformation was the expansion of information exchange with the client: website creation, social network accounts, mobile application development, chat bots. Further, the digitalization began to affect more profound business processes aimed at improving services such as production, personnel management, internal communications. As a result of the transformation, new information technologies are being introduced. That allows to analyze Big data, cloud and mobile services and to develop agile [3].

The reorientation of management systems is directly related to the development of service strategies that imply the application of new service principles and customer satisfaction measurement tools. Actual service systems may vary significantly. At the

enterprises of the material production the role of specially trained personnel, pre-sales and after-sales services, availability of warranty periods for service programs, consulting, dealer, distribution centres has been increased. In the service sector the attention is focused on the concept of interaction, the formation of service programs, the creation of a positive customer experience, positive emotions and loyalty.

In the context of the digital transformation, the specific character of a modern service management system building is to constantly study market conditions and consumers' behaviour. But at the same time it is important to find the best partners for joint operation in production and service sectors, taking into account the digital transformation of the market environment. The integration and cooperation of business processes, search for partners in mutually complementary and related areas, joint development of service programs for the product improvement (quality, attractiveness, ease of purchase, delivery and use), automation of production and internal processes, simplification of internal and external communications are the targets of companies [4].

The joint creation of a complex of services based on the integration of digital technologies allows to build high-quality customer service, to create comfortable conditions for the consumption of goods and services, to ensure the company's interaction with the customer and to minimize the role of the physical location of participants in market relations. In the conditions of digitalization the service focuses on narrower segments, it becomes a part of the consumer communication system, the content provider and the interactive element.

Currently, the number of companies using digital technologies for servicing (banks, transportation, retail, consulting) is rapidly growing in Ukraine. At the same time, digital development is accompanied by a number of problems. First, it is the complexity of implementation. Companies can use industry-specific digital tools, analysis systems, services project management, which complicates the integration and adaptation. Secondly, they are difficulties in the adaptation of employees. Transformations complicate the organizational and technical processes, the updating and complication of digital platforms affect the quality of work in the systems. Thirdly, it is cultural restrictions and changes in client communication procedures. The interaction with the client is replaced by computers and other means of communication (collaboration, self-service, transparency), which is not always positively perceived by a person. Fourthly, the acceleration of the pace of the new digital technologies emergence complicate the development of potential ideas for future interaction with customers. It is difficult for companies to generate and evaluate business hypotheses of new service technologies, to test and research them. Fifthly, the complication of ensuring cyber security. The level of companies information vulnerability increases.

Conclusions. The global changes in the market form the need to rethink the role and place of the digital transformation in the service management. The key areas for improving service systems should be the creation of customer service, the expansion of partnership programs, the intensification of work with data, the introduction of innovations, the formation of product values for the client, the formation of a culture of innovation. The practical implementation of the above recommendations suggests

the following:

1. Creation of a customer service (Customer Centricity) by introducing omni-channel, analytics, variability, adaptability and forecasting tools. This will ensure a quick response to reactive market changes, adaptation to the rapidly changing consumption and communication culture.

2. Expansion of the partnership and collaboration programs (Partner Centricity) through the development of infrastructure for the digital transformation. It provides the openness of the interaction of computer programs, the compliance of standards for the operating system functions calling (API), the flexibility of their integration. The advantages of such solutions are the possibility of using new non-standard solutions in the development of products and services, integration with other services and partner companies (the joint product strategy: retail bank - insurance).

3. Activation of work with data (Data Governance), i.e. collection and sorting of data, analysis and evaluation of data for making decisions, use of data and implementation in the daily activities of the company. Big Data is considered as a working tool that simulates customer behaviour, predicts demand and forms preferences. Artificial intelligence, neuronets become a part of the service companies (finance, retail, medicine).

4. Innovation (R&D) involves the transition from a preliminary design model to a model of constant experimentation. In the rapidly changing market conditions, the service management system minimizes the number of preliminary marketing research and increases the possibilities of testing solutions through digital technologies. Modern methods of project management and analytics are applied, innovation (research and development) centres are formed. They are regularly engaged in searching and testing new service areas.

5. Value formation (Value) by means of the digital transformation of the product for the client. It is important to create the conditions for convenient and optimal consumption, e.g. remote purchase, banking services, 24/7 operational support, the creation of the Internet of Things (IoT), etc. Such actions change the economic model, the business structure and the scaling model. New opportunities for the rapid development of services become available to the business. For the modern customer, the "digital" becomes the value.

6. The formation of HR-strategy and culture of innovation (Digital culture) is aimed at minimizing the obstacles to the transformation of the service management system. The main objectives of the companies are the increase of the team motivation, the promotion of continuous development, the education, the professional development and staff expertise. Structures in companies change (Transformation Team), new positions appear (Chief Digital Officer, Chief Data Officer, Data Scientist), integration of various fields of the company's activity occur.

The recommended areas are more relevant for medium and large businesses in the "B2C", "B2B", "B2G" segments. Small businesses can be limited by using multiple digital tools. These processes are able to stimulate the emergence of a new digital economy, where new ideas, aggregate knowledge, exchange, telecommunications and information technology will become the main value of the company. The ability to use modern means of communication and cooperation with

customers and partners will be one of the main competitive advantages of modern companies.

References:

1. Analytics Insights (2018), [Online], availableat: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-analytics/our-insights>
2. Timashov L.A. New trends in system development: virtual enterprises and technology / L. A. Timashova // Science. - 2014. - № 4. - p. 101-107. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NNZ_2014_4_17
3. Ten major trends of the decade. Electronic resource, [Online], availableat: <http://vestnikmckinsey.ru/goverment/desyat-vazhnejshikh-tendencij-desyatiletija>
4. Digital company transformation (2018), [Online], availableat: <http://www.adlittle.com/en>

Abstract. В работе рассмотрены тенденции диджитализации. Определены особенности трансформации бизнес-процессов в условиях диджитализации. Обоснована роль сервисных систем в условиях современного рынка. Изучены особенности функционирования сервисных систем. Определена специфика построения современной системы сервис-менеджмента в условиях диджитализации. Изучены проблемы цифровой трансформации в Украине. Рекомендованы мероприятия по улучшению сервис-менеджмента в условиях диджитализации: создание клиентского сервиса, расширение программ партнерства и коллаборации, активизация работы с данными, внедрение инноваций (R&D), формирование ценности, формирование HR-стратегии и культуры инноваций.

Keywords: рынок, глобальная конкуренция, цифровые технологии, бизнес-процессы, сервис, создание сайтов, учетные записи в социальных сетях, разработка мобильных приложений, чат-боты, большие данные, мобильные сервисы, обслуживание клиентов, инновационная культура.

Статья отправлена: 18.12.2018 г.

© Гуренко А.В.

УДК 33.01

THEORETICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT AND ITS TYPES

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТА ЙОГО ВИДИ

Martynenko M.O. / Мартиненко М.О

PHD student / аспірант

State University of Telecommunications,

st. Solomyanskaya 7, Kyiv

Державний університет телекомунікацій,

м. Київ, вул. Солом'янська 7

Анотація. У статті розглянуто теоретичні основи поняття «розвиток». Проведена систематизація точок зору дослідників, що дозволила обґрунтувати різні взаємозв'язки в їх позиціях і виділити підходи, визначено суть розуміння і набір базових складових. Проведена характеристика різноманітності видів розвитку. Наведене власне визначення поняття розвитку.

Ключеві слова: розвиток, екзогенний розвиток, ендогенний розвиток, інтенсивний, екстенсивний, векторний, депресія, пульсація, незмінність

В умовах ринкової економіки життєдіяльність та ефективне функціонування кожного підприємства забезпечує саме розвиток. Тому виходячи з даного системного принципу, перед вирішенням завдань і проблем розвитку підприємства варто визначити основні поняття.

Виходячи з цього, розглянемо найчастіше вживані визначення поняття «розвиток» вітчизняними і зарубіжними економістами в науковій літературі.

Вперше ідея розвитку була сформульована античним філософом Гераклітом і формулювалася фразою «Все тече, все змінюється», тобто світ постійно розвивається і змінюється, знаходячись в процесі виникнення та зникнення, але в 18 ст. І. Кант назвав ідею «ризикованою пригодою розуму», оскільки багато галузей неможливо було уявити як розвинені, тому сам Кант застосував ідею розвитку для пояснення походження Сонячної системи. Ж.Л. Бюффон пов'язував ідею розвитку для зв'язку з історією Землі, Ж.Б. Ламарк - для пояснення еволюції живих істот, І. Г. Гердер - для опису історії культури. [11]

У 19 ст. завдяки еволюційної теорії Ч. Дарвіна, ідея розвитку стала домінуючою і в природознавстві. Дарвін констатує факт випадкової мінливості, причини якої залишаються невідомими, але яка робить можливим природний відбір.

Отже з філософської точки зору розвиток — це необоротна, спрямована, закономірна зміна матеріальних і ідеальних об'єктів. В результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, що виступає як зміна його складу або структури. Але спроби створити універсальну теорію розвитку, яка б пояснювала механізм розвитку в кожній окремо взятій галузі знань досі не мають позитивного результату [16].

В радянському енциклопедичному словнику розвиток представляється необоротною, спрямованою, закономірною зміною матерії і свідомості, їх

універсальної властивості; в результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта - його складу або структури[17].

Р.Л.Акофф трактує поняття розвиток як процес, в якому збільшуються можливості і бажання задовольняти свої бажання і бажання інших[1]

С.В. Мочерний тлумачить поняття «розвиток» як незворотні, спрямовані закономірні зміни матеріальних систем, зміст і зумовленість яких характеризується дією основних законів діалектики [8].

На думку Ю.П. Аніскіна розвиток означає цілеспрямовану зміну діяльності для переходу на вищий якісний рівень виконуваних функцій[2].

М.П. Тодаро розглядає розвиток як багатоплановий процес, що веде до радикальних змін в соціальних структурах, поведінці людей, суспільних інститутах, а також до прискорення економічного зростання... [18].

О.Є. Раєвська відзначає, що розвиток – це незворотний, спрямований, закономірний і унікальний процес змін у просторі і часі [15].

В свою чергу в політологічному словнику розвиток - це нормативна концепція, що не має єдиного загальноприйнятого визначення. Деякі вчені вважають, що розвиток не може зводиться до якоїсь універсальної формули і має розглядатися в порівняльному плані в залежності від часу, місця і обставин. Під розвитком часто розуміється виконання необхідних умов реалізації потенціалу особистості, що може проявлятися у формі підвищення добробуту, ліквідації нерівності і безробіття. Ще більш простою характеристикою розвитку служить все більше задоволення основних потреб. Існує розбіжність з приводу того, як далеко можуть сягати ці основні потреби. Розвиток також визначається за такими параметрами, як поліпшення деяких соціальних показників, наприклад забезпеченість житлом, підвищення (фізичного) якості життя, зокрема її середньої тривалості. Багато з цих трактувань породили серйозні суперечки щодо теоретичної та емпіричної природи взаємовідносин між економічним зростанням, моделлю зростання і розподілом благ, які дає зростання [13].

На думку сучасних науковців О.Л. Гапоненко, А.П. Пакрухіна, розвиток – це рух вперед, формування нових рис, становлення нових структурних характеристик об'єкта, його еволюція, поліпшення, удосконалювання, прогрес, а також ріст і розширення [2].

Л.Д. Забродська визначає розвиток, як просування від більш простого до більш складного ефективного [3].

Ю.В.Погорелов визначає розвиток як загальнонаукову категорію з трьох сторін: — як закон (перехід від одного буття до іншого); — як принцип (іманентна риса буття); — як явище (протилежність буття, яке знаходиться в незмінному стані) [12].

Є.М. Коротков під розвитком розуміє сукупність змін, які ведуть до появи нової якості і зміцнення життєздатності системи, її здатності створювати опір силам зовнішнього середовища [5].

М.Г.Білопольський розглядає розвиток як безперервний процес різних форм взаємодій, тобто впливів середовища на систему і системи на середовище [1].

С.І Ожегов., Н.Ю. Шведова трактують розвиток як процес закономірної зміни, переходу з одного стану в інший, більш досконалий; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого [10].

В.С. Пономаренко, О.М.Тридід, М.О. Кизим визначають розвиток як процес кількісно–якісних змін у системі, ускладнення структури і складу, в результаті чого підвищується її опірність дестабілізуючому впливу зовнішнього середовища й ефективність функціонування [14].

Результати аналізу досліджених літературних джерел свідчать, що, на думку більшості науковців, розвиток – це процес руху та змін у різних системах, який дозволяє перейти від одного якісного стану до іншого. При цьому розвиток передбачає не лише кількісні, а й якісні зміни, які характеризуються перетвореннями у внутрішній побудові об'єкта, і виявляється у сукупності функціонально пов'язаних між собою взаємопов'язаних елементів. Розвиток може проходити на базі певного підходу до нього.

Ще У ХХ столітті поняття розвитку знайшло значне відображення в економіці, причому як на макрорівні – у формі економічного зростання в роботах Дж. М. Кейнса, Дж. Міда, У. Росту [6], так і на мікрорівні – в контексті організаційної екології М. Ханнана, Г. Керрола та Дж. Фрімена [19,20] та еволюційної економіки Р. Нельсона та С. Уінтера [9].

Економічний розвиток невіддільний від інших аспектів розвитку, але його найважливіша цінність, полягає в тому, що він обіймає весь діапазон інтересів людини. Багато сучасних дослідників процесу розвитку стверджують, що, які б визначення розвитку не надавалися, вони повинні, за своєю природою бути процесом, що йде від низу до верху і зрозумілим широкому загалу людей, що ініціюють і контролюють його.

Розвиток характеризується різноманітністю видів.

Залежно від джерела або першопричини виділяють розвиток екзогенний(несправжній розвиток) – який визначається лише оточуючим середовищем, та ендогенний (справжній розвиток) – джерело якого знаходиться в середині об'єкта, що розвивається.

Залежно від характеру змін розвиток буває екстенсивний, що характеризується проявою або збільшенням вже існуючої форми, та інтенсивний – виникнення якісно нових форм.

Залежно від масштабу та складності об'єкта розвиток може бути індивідуальним та загальним. Індивідуальний розвиток в науці – це розвиток окремої істоти або окремого неподільного об'єкта, причому сам об'єкт може мати складну структуру, але його окремі частини не формують цілісності на рівні об'єкта. Поняття загального розвитку використовується стосовно складної системи – фізичної, біологічної або соціальної.

Залежно від форми є прямолінійним, драбинно-поступальним, ламаним, хвилеподібним, спіралеподібним тощо [7]. Форма розвитку визначається характером змін, інтенсивністю у часі, періодичністю змін та їхньою повторюваністю. Причому мається на увазі саме повторюваність, а не циклічність.

При умові виділення та представлені суб'єкту розвитку може бути проєктивний, що передбачає зміни об'єкту розвитку із створенням визначеного попереднього образу змін та непроєктивний – передбачає зміни об'єкту розвитку без створення визначеного попереднього образу змін.

Розвиток підприємства за виділенням вектору розвитку може бути векторним або квазіхаотичним. Під вектором розвитку пропонується розуміти сукупність безперервних послідовних змін стану об'єкта розвитку за умов збереження його єдності та цілісності, які обмежені певними обов'язковими умовами або надцілями. Векторний розвиток передбачає наявність та конкретизацію вектора розвитку у формі цілей або надцілей. Квазі-хаотичний розвиток здійснюється без формалізації вектора розвитку. Навіть при квазі-хаотичному розвитку підприємства такий вектор існує, але він або знаходиться поза межами суб'єкта розвитку, або не конкретизується в системі управління підприємством.

Якщо розвиток є векторним, то за кількістю виділених векторів розвитку пропонується виділити одновекторний, багатовекторний та фронтальний розвиток.

За критерієм комплексності змін пропонується розрізняти

одно проєктний - розвиток підприємства передбачає виконання одного окремого проєкту, який спрямований на вирішення окремого завдання, що суттєвим чином не вплине на діяльність підприємства в цілому;

односферний - розвиток підприємства, що може включати декілька різноспрямованих або односпрямованих проєктів розвитку, які знаходяться в межах однієї сфери діяльності підприємства, виробництва, фінансової сфери та соціальної сфери;

багатосферний - передбачає зміни одночасно або послідовно в декількох сферах діяльності підприємства;

холічний розвиток означає розвиток підприємства в цілому, коли навіть за умов збереження цілісності підприємства та його єдності наступний його стан значним чином відрізняється від попереднього.

За критерієм кількісної характеристики змін можна виділити такі типи розвитку як прогресія – це розвиток від нижчої якості або сутності до вищої, більш розвинутої, що виражається в процесі переходу від однієї стадії, ступеня, етапу до наступного або трансформації менш досконалої форми у більш досконалу;

дегресія – це процеси деградації, зниження розвитку;

пульсація – відповідає послідовним періодичним коливанням стану;

незмінність – постійність кількісних показників стану [16].

Отже, можемо зробити висновок, на нашу думку розвиток – це незворотний процес чітко спрямований на закономірні зміни, які тягнуть за собою нові перетворення, що призводять до нового якісного стану.

Узагальнюючи існуючі підходи та погляди науковців відокремлення видів розвитку, дає змогу виділити критерії, які найбільш змістовно характеризують сучасні тенденції, напрями та можливості розвитку.

Литература:

1. Акофф Р. Л. Планирование будущего корпорации / р. л. акофф. – м. : прогресс, 1985. – 387 с.
2. Аніскін Ю. П. Управління корпоративними змінами по критерію стійкості : [монографія] / Ю. п. аніскін. – м. : омега-л, 2009. – 404 с.
- Белопольский Н.Г. Энвайроника — наука о развитии и совершенствовании общества и мира. - Донецк-Мариуполь: ИЭП НАН Украины, 1997. - 331 с.
2. Гапоненко А.Л. Стратегическое управление : учебник [для студ. ВУЗов] / А.Л. Гапоненко, А.П. Панкрухин. – М. : Изд-во "ОМЕГА-Л", 2006. – 464 с.11].
3. Забродська Л.Д. Стратегічне управління: реалізація стратегії: Навч. посібник для студ. екон. спец. – Харків: Консул, 2004. – 208 с.)
4. История экономических учений (современный этап): Учебник /Под общ. ред. А.Г. Худокормова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 720 с.
5. Коротков Э.М. Концепция менеджмента / Э.М.Коротков. - М.: Дека, 1997. - 304 с.].
6. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Прогресс, 1978 – 289 с.
7. Краткий философский словарь / Под. ред. А.П. Алексеева. – М.: Проспект, 1997. – 217 с.
8. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження: монографія/ С.В. Мочерний. – Львів: Світ, 2001. – 416с.
9. Нельсон Р., Уинтер С. Эволюционная теория экономических изменений. – М.: Финстатинформ, 2000. – 474 с.
10. Ожегов М.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка Русская академия наук. – М.: Азбуковник, 1998. – 944 с.].
11. Откуда взялась фраза "Все течет, все меняется"? [Электронный ресурс] // Сайт: Хочу всё знать. — Режим доступа: http://www.describe.ru/history/question_62.
12. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис [Електронний ресурс] / Ю.С. Погорелов. — Режим доступу: [http://trpe.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/ Zb27_1_04.pdf](http://trpe.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/Zb27_1_04.pdf)].
13. Политология. Словарь. — РГУ. В.Н. Коновалов. 2010
14. Пономаренко В.С., Тридід О.М., Кизим М.О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: Монографія. – Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2003. – 328 с.
15. Раєвська О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія/ О.В.Раєвська; Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України; Харківський національний економічний університет.- Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496с.)
16. Развитие [Электронный ресурс] // Философия: Энциклопедический словарь. — М.: Гардарики. — Под редакцией А.А. Ивина. — 2004. — Режим доступа: [http://dic.academic.ru/ dic.nsf/enc_philosophy/1013](http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1013)
17. Советский энциклопедический словарь. – м. : Советская энциклопедия, 1980. – 1109 с.
18. Тодаро М.П. Экономическое развитие: Учебник/Пер.с англ. под ред.

С.М. Яковлева, Л.З. Зевина.- М.: Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997. – 671с.

19. Carroll G.R. Organizational Ecology // Annual Review of Sociology. – 1984. – №10. – p. 71-93.

20. Hannan, M.T. and Freeman J. Organizational Ecology. – Cambridge. MA: Harvard University Press, 1989. – 241.

References:

1. Belopolsky N.G. Environika - the science of the development and improvement of society and peace. - Donetsk-Mariupol: IEP of the National Academy of Sciences of Ukraine, 1997. - 331 p.

2. Gaponenko A. L. Strategic management: a textbook [for a student. Higher Educational Institutions] / A.Л. Gaponenko, AP Pankrukhin - M.: Publishing house "OMEGA-L", 2006. - 464 p.11].

3. Zabrodska L. D. Strategic management: strategy implementation: Teaching. tutorial for studio econon special - Kharkiv: Consul, 2004. - 208 pp.)

4. The history of economic teachings (modern stage): Textbook / By common. Ed. AG Fodder - M.: INFRA-M, 2002. - 720 p.

5. Korotkov E.M. Management Concept / E.M.Korotkov. - M.: Deca, 1997. - 304 pp.].

6. Keynes J. M. The general theory of employment, interest and money. - Moscow: Progress, 1978 - 289 pp.

7. Brief Philosophical Dictionary / Pod. Ed. AP Alexeyev - M.: Prospect, 1997. - 217 pp.

8. Mocheryn SV Methodology of economic research: monograph / S.V. Mocharyn - Lviv: World, 2001. - 416s.

9. Nelson R., Winter C. Evolutionary theory of economic change. - M.: Finstatinform, 2000. - 474 pp.

10. Ozhegov MI, Shvedova N.Yu. Russian Glossary Russian Academy of Sciences. - M.: Azbekovnik, 1998. - 944 pp.].

11. Where did the phrase "Everything flows, everything changes" come from? [Electronic resource] // Site: I want to know everything. - Access mode: http://www.describe.ru/history/question_62.

12. Pogorelov Yu.S. Development category and its explanational basis [Electronic resource] / Yu.S. Pogorelov - Mode of access: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/Zb27_1_04.pdf].

13. Political science. Dictionary. - RSU. VN Konovalov 2010

14. Ponomarenko VS, Tridid OM, Kizim M.O. Strategy of enterprise development in the conditions of crisis: Monograph. - Kh.: Publishing House "INZHEK", 2003. - 328 p.

15. Rayevneva O.V. Management of enterprise development: methodology, mechanisms, models: monograph / O.V.Raevnev; Research Center for Industrial Development Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine; Kharkiv National University of Economics. - Kh. VD "INZHEK", 2006. - 496s.)

16. Development [Electronic resource] // Philosophy: Encyclopedic Dictionary. - M.: Gardener. - Edited by AA Ivina - 2004. - Access mode: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1013

17. Todaro M.P. Economic Development: Textbook / Per.s Eng. ed. SM Yakovleva, LZ Zevina. - Moscow: Department of Economics, Moscow State University, UNITI, 1997. - 671c.

18. 9. 26. Carroll G.R. Organizational Ecology // Annual Review of Sociology. - 1984 - №10. - p. 71-93.

19. 27. Hannan, M.T. and Freeman J. Organizational Ecology. - Cambridge MA: Harvard University Press, 1989. - 241.

Abstract. The article deals with the theoretical foundations of "development". The systematization of the points of view of researchers has been carried out, which allowed to substantiate various interrelations in their positions and to allocate approaches. The essence of understanding and a set of basic components is determined. A characteristic of a variety of types of development is presented. The actual definition of the vision of the concept of development is given.

Key words: development, exogenous development, endogenous development, intensive, extensive, vector, degression, pulsation, immutability

Науковий керівник: д.е.н., доц. Лазоренко Л.В.

Статья отправлена: 20.12.2018 г.

© Мартиненко М.О.

УДК 330.341.1

TO QUESTION OF INPUT OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN AGRICULTURE

ДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Sulima N.N. / Суліма Н.М.

с.е.с., as prof. / к.е.н., доц.

Masiuk V.I. / Масюк В.І.

student / студент

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

Kiev, 15 Heroiv Oborony Street, 03041

Національний університет біоресурсів і природопольовання України,

Київ, ул. Героев Оборони 15, 03041

Анотація. В роботі розглянуто суть інноваційних технологій та стан їх запровадження в сільському господарстві.

Ключові слова: інновації, інноваційні технології, сільське господарство.

Сільське господарство України, незважаючи на нестабільність інноваційної активності, намагається інтегрувати передові науково-технічні розробки й адаптувати їх у власне виробництво. Свідченням цього є використання новітніх технологій у землеробстві, рослинництві та тваринництві, які використовуються провідними підприємствами на території країни.

У вітчизняному землеробстві дедалі ширше застосовуються прогресивні сучасні технології мінімального обробітку ґрунту й точного землеробства, а саме: "Mini-till", "No-till" або "Zero-till", "Strip-till".

Нині для активізації виробництва продукції рослинництва найпоширенішим є використання і впровадження досягнень селекції та генної інженерії. Селекцією сільськогосподарських культур в Україні займаються близько 120 наукових установ, які проводять селекційну роботу з понад 300-ми видами рослин. Проте традиційна селекція вимагає достатніх витрат часу й великих масштабів схрещувань і досліджуваного селекційного матеріалу, тому вона витісняється маркерною, яка характеризується тим, що, маючи певні гени, дає змогу контролювати їх під час селекції, що підвищує надійність й ефективність відбору, скорочуючи при цьому період створення нових сортів.

Особливої популярності набувають технології генної інженерії та використання генетично модифікованих організмів (ГМО). Методи генної інженерії, клітинної біології, ДНК-технології допомагають переносити генетичний матеріал у рослини від мікроорганізмів, грибів і тварин. Вилучення генів і включення їх до геному існуючих сортів рослин надає їм нові ознаки: стійкість проти шкідників, гербіцидів; до несприятливих ґрунтовокліматичних умов; здатність синтезувати біопестициди; нейтралізувати токсичні речовини, що знаходяться у ґрунті, воді тощо. Проте остаточний вплив на живі організми, що споживають такі продукти, чітко не визначений і може проявлятися протягом десятиліть, негативно впливаючи на їх життєдіяльність.

Значний інтерес сьогодні проявляється до виробництва сільськогосподарської "еко"-продукції, вирощеної з мінімальним обробітком ґрунту, повною відмовою від використання ГМО та засобів захисту рослин.

Використання досягнень космічної галузі стає найбільш доцільною умовою для посилення розвитку сільськогосподарського виробництва. Це є достатньо актуально в сучасних умовах, оскільки наявність значних територій аграрної сфери зумовлюють потребу в отриманні інформації про стан ресурсів, ефективне використання природно-ресурсного потенціалу та матеріальнотехнічних ресурсів, прогнозування врожайності, впровадження сучасних систем землекористування та інформаційних агротехнологій вимагають розробки та впровадження інноваційних інформаційних технологій. До таких систем можна віднести Global Positioning System (GPS), "Rapid Eye", CORINE Land Cover (Coordination of Information on the Environment).

Науково-технічний прогрес стимулював стрімкий розвиток нанотехнологій, який має місце в усіх сферах сільського господарства, включаючи техніку та системи добрив. Нанотехнології визначають сукупність методів і прийомів, що гарантують можливість контрольованим чином створювати і модифікувати об'єкти, які мають принципово нові якості і дають змогу здійснити їх інтеграцію в повноцінно функціонуючі системи. Впровадження та використання даних технологій у галузь рослинництва створюють позитивний ефект, впливаючи на врожайність, економію витрат, раціональне використання ресурсів тощо.

Суть інноваційних технологій, що стосуються тваринництва, полягають у впровадженні:

- біотехнологій (застосування методів клітинної та генної інженерії у підвищенні відтворювальних функцій тварин). Результати досліджень використовуються для поліпшення здоров'я тварин, удосконалення якості продуктів тваринництва, охорони довкілля та збереження генофонду. Біотехнології дають змогу виявити генетично стійких до різних хвороб тварин та спрямовано використовувати їх у селекційному процесі;

- селекційно-племінної роботи (спрямована на покращення породних якостей тварин за рахунок інтенсивного використання високопродуктивних, породних племінних плідників). Результативність племінної роботи тісно пов'язана з відтворенням, темпами оновлення основного стада, забезпеченням високоцінним генетичним матеріалом, а в перспективі – зі створенням вітчизняного ринку племінних ресурсів, який би повністю забезпечив внутрішню потребу та орієнтувався на експорт;

- систем годівлі. Сучасні норми годівлі повинні враховувати потреби тварин в енергії, сухій речовині, протеїнах, вуглеводах, клітковині, жирі, мікроелементах, каротині, вітамінах тощо. Відповідно до цього створюються різноманітні режими годівлі стосовно відповідних порід тварин через точність їх дозування. Ця технологія дає змогу нарощувати прирости живої маси худоби, проте впровадженню систем інтенсивної годівлі перешкоджає значна потреба у фінансових ресурсах, які необхідні для модернізації та автоматизації виробничих процесів;

– техніко-технологічного забезпечення, що характеризується оновленням технологічної бази ферм новітнім обладнанням для утримання тварин. Наприклад, огорожа боксів та кормового стола із/без фіксації; комбіновані бокси; загальні напувалки; облаштування стійл; системи подачі та розподілу кормів; сучасна доїльна техніка тощо;

– ресурсозберігаючих технологій, що базуються на впровадженні повної автоматизації процесу, використанні робототехніки, створенні кормової бази, розведенні високопродуктивного поголів'я.

Дотримання цього вплине на прибутковість галузі тваринництва та стане базисом для інноваційного розвитку аграрного сектору. Хоча ресурсозберігаючі технології і сприятимуть науково-технічному прогресу вітчизняного тваринництва, але на цьому етапі це питання залишається проблемним через відсутність організаційно-економічної, фінансової та матеріально-технічної підтримки.

Литература:

1. Економіка сільського господарства: Навчальний посібник / С. М. Рогач, Н. М. Суліма, Т. А. Гуцул та ін. – Київ: ЦП "Компринт", 2018. – 517 с.

References:

1. Ekonomika silskogo gospodarstva: Navcalnui posibnuk/ S.M. Rogac, N.M. Sulima, T.A. Gutsul ta in. - Kyiv: CP "Komprint", 2018. – 517 p.

Abstract. Agriculture of Ukraine, without regard to instability of innovative activity, tries to integrate front-rank scientific and technical developments and adapt them in an own production. The certificate of it is the use of the newest technologies in agriculture, plant-grower and stock-raising, that is used by leading enterprises on territory of country.

Progressive modern technologies of minimum till of soil and exact agriculture are all wider used in home agriculture, namely: "Mini-till", "No-till" or "Zero-till", "Strip-till".

Scientific and technical progress stimulated swift development of nanotechnologies, that takes place in all spheres of agriculture, including a technique and systems of fertilizers.

Essence of innovative technologies that touch a stock-raising consist in introduction: biotechnologies, plant-breeding-tribal work, systems of feeding, technological providing.

Key words: innovations, innovative technologies, agriculture.

Статья отправлена: 21.12.2018 г.

© Суліма Н.М., Гуцул Т.А.

УДК 656.1 : 331

PERSONNEL MANAGEMENT IN CONDITIONS OF TRANSFORMATION CHANGE**ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН****Melnichuk L.V./Мельничук Л.В.***s.h.s., as.prof. / к.і.н., доц.**State University of Telecommunications, st. Solomyanskaya 7, Kyiv**Державний університет телекомунікацій, м. Київ, вул. Солом'янська 7*

Анотація. У статті розглянуто теоретичні основи поняття «управління персоналом». Проведена систематизація точок зору дослідників, що дозволила обґрунтувати різні взаємозв'язки в їх позиціях і виділити підходи. Розглянуто закономірності й принципи формування сучасних систем управління персоналом на основі нового управлінського мислення. Визначено основні завдання управління персоналом на підприємствах в умовах трансформаційних змін.

Ключевые слова: персонал, кадрова політика, трансформація, управління, економічний розвиток, розвиток організацій, філософія організації.

Менеджмент в будь-якій країні, відображає її історичні особливості, культуру і суспільну психологію. Він безпосередньо пов'язаний з суспільно - економічним укладом країни.

Як правило, історія розвитку управлінської думки випереджає процес вдосконалення системи управління на практиці. Тому, вивчаючи позитивний досвід системи управління, було б можливим знайти шляхи вдосконалення управління суспільним виробництвом в світі. Досвід в роботі з персоналом дозволяє виділити ті конкретні ідеї, здатні забезпечити і прискорити вихід економіки багатьох країн із кризи, дає можливість навчити працівника і керівника так, щоб він зміг направити свою економіку за потрібної траєкторії розвитку. [15]

Невід'ємною частиною філософії організації, її основою є філософія управління персоналом. Дотримання філософії гарантує успіх, добробут у взаємостосунках персоналу і, як наслідок, ефективний розвиток організації. Порушення філософських постулатів веде до розвитку конфліктів між адміністрацією і працівниками, до зниження ефективності функціонування організації, втраті її іміджу і може призвести до банкрутства, оскільки персонал – це її головне надбання.

Філософія управління персоналом полягає не тільки в тому, щоб задовольнити потреби організації в укомплектуванні персоналом, але і в тому, щоб як найповніше задовольнити потреби працівників. Це і є задачею системи управління персоналом організації (в найширшому філософському значенні). [7]

В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «управління персоналом», а різні трактування підкреслюють різноманіття існуючих теоретичних підходів до управління персоналом, людськими ресурсами.

Серед вчених, які присвятили наукові праці теорії та практиці управління персоналом, такі, як О.А. Грішнова, Г. Десслер, А.П. Єгоршин, Л.В. Карташова, А. Робертсон, В.О. Храмов [1-19] та ін.

Теоретико-методологічні основи оцінки персоналу активно досліджуються зарубіжними та вітчизняними науковцями, як А. Алавердов, М. Альберт, І.Ансофф, Д.Богиця, І.Булєєв, В.Веснін, О.Грішнова, В.Данюк, Г.Дмитренко, П. Друкер, А.Єгоршин, О.Єськов, Г.Завіновська, А.Кібанов, А.Колот, М. Мескон, І. Метцнер, Ю. Одегов, М.Семикіна, І. Хентце, Ф. Хетдоурі, І. Швець, С. Шекшня, Г.Щокін. Науково-методичне підґрунтя щодо управління персоналом у системі управління якістю присвячені дослідження О.Криворучко, Н.Михайлова, О.Момот, В.Панкова, В.Петюха, Г. Скударя, Є.Шубенкова, В.Шинкаренка. Теоретичні підходи до оцінки персоналу у готельному господарстві частково обговорювались О.Агаміровою, О.Бейдиком, А.Булгаковою, С. Гончаровою, В.Квартальновим, М. Кабушкіним, Л.Калініною, Г.Паперяном, Т.Пічутіною.

Враховуючи вагомий вклад вчених у розроблення проблематики управління персоналом, все ж таки, потрібно додатково зупинити увагу на завданнях та принципах управління персоналом підприємств в умовах трансформаційних змін.

Це і визначило мету даної статті. Філософія організації, як сукупність мети і правил поведінки співробітників виникла в Японії в великих компаніях Mitsubishi, Toyota, Sony, а потім отримала широке розповсюдження в США в компаніях IBM, General Motors, McDonald's. А. Моріта, президент корпорації Sony, так сформулював філософські принципи підприємства нового типу: «Якби вдалося створити умови, в яких люди могли б об'єднатися з твердим наміром спільно працювати і використати свої технічні здібності для здійснення своїх сокровенних бажань, то така організація могла б принести величезну насолоду і користь». Ці принципи включають:

- 1) вибір головної мети і постановка науково-технічних задач;
- 2) патерналізм – виховання у зайнятих на фірмі відчуття, що вони члени однієї сім'ї (довічне наймання співробітників, неординарні форми спілкування з керівництвом, планування службової кар'єри, фірмовий одяг);
- 3) розвиток творчої ініціативи та свідомо відмова від складання жорстких планів.

Українська філософія управління персоналом досить багатоманітна і залежить від форми власності, регіональних і галузевих особливостей та розміру організації. Великі акціонерні організації, створені на базі державних, зберігають колишні традиції і характеризуються чіткою дисципліною, колективізмом і господарністю, передбачають підвищення рівня життя працівників і збереження соціальних благ і гарантій в нових умовах господарювання.

Управління персоналом організації підкоряється ряду закономірностей: відповідність системи управління персоналом меті, особливостям, стану і тенденціям розвитку виробничо-господарської системи, вимогам виробництва; необхідність обліку взаємозв'язків між підсистемами і елементами у середині

системи управління персоналом; оптимальне поєднання централізації і децентралізація управління персоналом; з розвитком організації змінюється склад і зміст функцій управління персоналом; закономірність мінімізації рівнів управління персоналом[8].

Враховуючи зазначені закономірності, до основних принципів управління персоналом — правил, основних норм, яким повинні слідувати керівники в процесі управління персоналом, відносять [2]:

- принцип єдності розпорядництва; принцип поєднання єдиноначальності і колегіальності;

- поєднання централізації і децентралізації; контролю виконання рішень; відбору, підбору і розстановки кадрів тощо.

Функції управління персоналом тісно зв'язані між собою і утворюють в сукупності певну систему роботи з персоналом, де зміни, що відбуваються у складі кожної з функцій, викликають необхідність коректування всіх інших зв'язаних функціональних задач і обов'язків. За таких умов найму, природно, підвищується значення функціональних обов'язків, пов'язаних із забезпеченням трудових відносин, вирішення соціальних питань, розширяється коло обов'язків в рамках функцій найму, працевлаштування, матеріальної винагороди.

Особливості трансформаційних періодів потребують більш пильної уваги до персоналу, бо за своїм змістом вони є вихідною точкою або базою для кожного наступного за ним етапу розвитку. Трансформація внутрішнього середовища, що залишалася довгий час стабільним, в плані очікування неминучих змін і непередбачуваних наслідків процесів змін негативним чином позначається не тільки на соціально-психологічному кліматі трудового колективу, але і на ефективності діяльності персоналу і результатах функціонування підприємства, викликає опори трудового колективу організаційним змінам.

Все це, слід врахувати, при розробці комплексу соціально-економічних заходів щодо проведення реформування підприємств та вимагає коректування загальних принципів кадрового менеджменту. Так, принципи управління персоналом підприємств у період трансформацій мають враховувати високі ризики кадрової безпеки, що виникає в результаті опору змінам. [4]

Принципи управління персоналом в умовах трансформаційних змін Принцип інформаційної прозорості свідчить про те, що ефективно управління людськими ресурсами можливо лише при формуванні максимально прозорого для персоналу інформаційного середовища щодо мети, етапів процесу змін і кадрової політики на період нестабільності внутрішнього середовища. Забезпечення об'єктивної оцінки обумовлено тим, що в умовах трансформаційних змін керівництву необхідно володіти повною об'єктивною інформацією про кадровий потенціал підприємства, трудовий потенціал кожного працівника, ефективність його діяльності і корисність в нових умовах функціонування підприємства. Принцип оптимальності персоналу полягає в необхідності його оптимізації (як щодо кількості, так і якості).

Найважливіше місце в ході трансформаційних змін займають менеджери, що набувають на період трансформації підприємств нові якості, які повинні

чітко відповідати конкретному етапу змін [17].

Застосування принципу соціально-психологічної підтримки обумовлено тим, що широкомасштабні зміни, які відбуваються в процесі трансформацій підприємств викликають стійке відчуття нестабільності персоналу і це вимагає додаткової безперервної роботи з підтримки стабільного, сприятливого психологічного клімату в трудовому колективі. Зміна виробничої структури і технологічних процесів, обумовлені трансформаціями, ускладнюють управління персоналом, що засноване на використанні переважно економічних методів. Дана обставина обумовлює застосування мотивації працівників господарюючого суб'єкта, заснованої на персональному та/або колективному досягненні конкретної мети в процесі трансформації, що свідчить про необхідність врахування такого принципу, як зміна мотиваційних інструментів, їх узгодження з метою конкретних етапів змін.

Врахування представлених вище принципів управління персоналом підприємствами в умовах їх реформування орієнтовано на швидше досягнення бажаних результатів кадрової політики і зможе забезпечити належний рівень соціально-економічної безпеки господарської діяльності в цілому. Важливим є те, що поряд з розширенням принципів в умовах трансформацій підприємств відбувається і розширення завдань управління персоналом. Найслабкіша ланка в системі безпеки підприємства – це його кадрова.

Забезпечення кадрової безпеки проводиться за такими основними напрямками :

- вдосконалення підходів до підбору кандидатів на вакантні посади;
- вивчення і аналіз лояльності персоналу ;
- профілактика можливих порушень з боку персоналу. [1]

Можна виділити наступні завдання управління персоналом в межах представлених напрямків :

1) вивчення працівників, які наймаються на роботу, щодо їх минулої трудової діяльності ;

2) бесіди з тими, хто наймається на роботу в підрозділи, робота яких пов'язана з комерційною таємницею, з метою встановлення їх придатності для цієї роботи;

3) оформлення зобов'язань про нерозголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю;

4) аналіз і облік трудової задоволеності з метою попередження звільнення співробітників, допущених до інформації, що належить до комерційної таємниці;

5) організація навчання співробітників з питань захисту комерційної таємниці;

6) аналіз та оцінка компетентності співробітників;

7) бесіди з тими, хто звільняється, для оцінки та аналізу кадрової ситуації.

Трансформаційні процеси на сучасних підприємствах часто супроводжуються значним вивільненням і, отже, перерозподілом робочої сили, збільшенням числа працівників, змушених або освоювати нові професії, або

змінювати своє робоче місце і колектив, тому набувають актуальності вирішення завдань адаптації персоналу, що включають : організацію семінарів, курсів з різних питань адаптації; проведення індивідуальних бесід керівника, наставника з новим співробітником; інтенсивні короткострокові курси для керівників; спеціальні курси підготовки наставників; використання методу поступового ускладнення виконуваних новачком завдань; виконання разових громадських доручень для встановлення контактів нового працівника з колективом; підготовка заміни при ротації кадрів; проведення в колективі спеціальних рольових ігор по згуртуванню співробітників. [12]

Перехід до нових умов роботи підприємств визнає необхідність приділення уваги вирішенню завдань соціального захисту працівників, які стосуються:

1) забезпечення соціальних гарантій і соціального захисту персоналу, в тому числі: організація перепідготовки працівників, що вивільняються і переходять на іншу роботу, сприяння в працевлаштуванні працівників, що вивільняються;

2) зниження соціально-психологічної напруги в колективі, яка викликана невизначеністю і неінформованістю. [1]

Поряд із зазначеним вище необхідно вирішити також завдання щодо збереження та розвитку людського потенціалу підприємства, що потребує: - виявлення високопотенційних співробітників, формування кадрового резерву; - створення корпоративної системи навчання і контролю ефективності окремих навчальних заходів. Таким чином, визначено основні завдання управління персоналом на підприємствах в умовах трансформаційних змін.

Реалізація цих завдань, в першу чергу, потребує формування кадрової політики, де дані положення мають бути зафіксовані та використовуватися як орієнтир в роботі з управління персоналом.

Література:

1. Науково –технічний збірник № 104 2821. Грішнова О.А. Оцінювання персоналу : сучасні підходи до забезпечення ефективності / О.А. Грішнова, О.О. Наумова // Формування ринкової економіки: Зб. наук. пр. – Т.2 :Управління персоналом в організаціях . – К.: КНЕУ, 2005. – С.42-50.
2. Балабанова Л.В. Організація праці менеджера: навч. посіб./ Л.В.Балабанова, О.В. Сардак. – К.: Професіонал, 2004. – 304с.
3. Гегель Г.В. Работы разных лет: В 2 т. – М., 1971.
4. Лебедев В. Китайская философия управления, не имеющая себе равных/ Серия очерков о Китае, Вестник №9(163).
5. Михайлова Л.І. Управління персоналом. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 248с.
6. Пазенок В.С. Філософія: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2008. – 280с.
7. Управління людськими ресурсами: філософські засади. Навч. посібник. Під ред. В.Г. Воронкової; [В.Г.Воронкова, А.Г.Беліченко, О.М. Попов та ін.] – К.: Професіонал, 2006. – 567с.
8. Управління як соціальний феномен. О.Б.Гаєвська.- К.:КНЕУ, 2000. –

168С.

9. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж. Навчальний посібник зі словником/Під ред. Н. Хамітова. 2-е вид. – К.: КНТ, Центр навчальної літератури, 2006. – 296с.

10. Хамітов Н., Крилова С. Философский словарь. Человек и мир. - К.: КНТ, Центр навчальної літератури, 2008. – 311с.

11. Хамітов Н. Философия. Бытие. Человек. Мир: Курс лекций. - К.: КНТ, Центр навчальної літератури, 2006. – 456с.

12. Щокін Г. Законы соціального розвитку і управління.– К.: МАУП, 2006. – 189С.

13. Балабанова Л. В. Управление персоналом : підручник / Балабанова Л. В., Сардак О. В. – К. : Центр навч. л-ри, 2011. – 468 с.

14. Богоявленська Ю. В. Економіка та менеджмент праці : навч. посіб. / Ю. В. Богоявленська, Є. І. Ходаківська. – К. : Кондор, 2006. – 366 с.

15. Десслер Г. Управление персоналом / Г. Десслер; под общ. ред. И.М. Степнова; пер. с англ. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2004. – 799 с.

16. Егоршин А.П. Основы управления персоналом / А.П. Егоршин. – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: ИНФРА - М, 2008. – 352 с.

17. Карташова Л. В. Управление человеческими ресурсами / Л.В. Карташова; Ин-т экономики и финансов "Синергия". – М.: ИНФРА - М, 2009. – 234 с.

18. Робертсон А. Управление талантами. Как извлечь выгоду из таланта ваших подчиненных / А. Робертсон, Э. Грэм: пер. с англ. – Днепропетровск: Баланс -Клуб, 2004 – 200 с.

19. Храмов В.О. Основы управління персоналом / В.О. Храмов, А.П. Бовтрук. – К.: МАУП, 2001 – 112 с.

References:

1. Scientific and technical collection No. 104 2821. Grishnova O.A. Assessment of staff: modern approaches to ensuring efficiency / O.A. Grishnova, O.O. Naumova // Formation of market economy: Zb. sciences pr. - T.2: Personnel management in organizations. - K.: KNEU, 2005. - p.42-50.

2. Balabanova L.V. Organization of labor manager: teacher. manual / L.V.Balabanova, O.V. Sardak - K.: Professional, 2004. - 304s.

3. Hegel G.V. Works of different years: In 2 t. - M., 1971.

4. Lebedev B. Chinese philosophy of governance, not having equal / A series of essays on China, Herald No. 9 (163).

5. Mikhailova L.I. HR. Teaching manual. - K.: Center for Educational Literature, 2007. - 248s.

6. Pazenok V.C. Philosophy: Teaching. manual - K. : Akademvidav, 2008. - 280s.

7. Management of human resources: philosophical principles. Teaching manual. Ed. VG Vonkova; [V.G.Voronkova, A.G.Belichenko, O.M. Popov et al.] - K. : Professional, 2006. - 567s.

8. Management as a social phenomenon. O. B. Hayevskaya. - K. : KNEU, 2000. - 168С.

9. Hamitov N., Garmash L., Krylova S. History of philosophy. The problem of man and its boundaries. A manual with a dictionary / Ed. N. Khamitova 2nd view. - K. : CST, Center for Educational Literature, 2006. - 296s.

10. Hamitov N., Krylova S. Philosophical dictionary. Man and the world. - K. : CST, Center for Educational Literature, 2008. - 311p.

11. Khamitov N. Philosophy. Being Man World: Course of lectures. - K.: CST, Center for Educational Literature, 2006. - 456s.
12. Shokin G. Laws of Social Development and Management. - K.: MAUP, 2006. - 189C.
13. Balabanova L.V. Personnel Management: Textbook / Balabanova L.V., Sardak O.V. - K.: Center for Teachers. L-ry, 2011. - 468 pp.
14. Bogoyavlenska Yu. V. Economics and Labor Management: Teach. manual / Yu. V. Bogoyavlenskaya, E. I. Khodakivska. - K.: Condor, 2006. - 366 pp.
15. Dessler G. Personnel Management / G. Dessler; in common. Ed. IM Stepnova; per. from english - M.: BINOM. Laboratory of Knowledge, 2004 - 799 pp.
16. Egorshin A.P. Fundamentals of Human Resources Management / AP Yegorshyn - 2nd ed., Pererab. And add - M.: INFRA - M, 2008. - 352 p.
17. Kartashova L.V. Human Resources Management / L.V. Kartashova; Institute of Economics and Finance "Synergy". - M.: INFRA - M, 2009. - 234 p.
18. Robertson A. Talent Management. How to benefit from the talents of your subordinates / A. Robertson, E. Graham: Per. from english - Dnipropetrovsk: Balance-Club, 2004 - 200 p.
19. Khramov VO Fundamentals of Human Resources Management / VO Temples, AP Umbilical cord - K.: MAUP, 2001 - 112 p.

Abstract. *The article deals with the theoretical foundations of "personnel management". The systematization of the points of view of researchers was carried out, which allowed to substantiate different interrelations in their positions and to allocate approaches. Laws and principles of formation of modern systems of personnel management on the basis of new managerial thinking are considered. The basic tasks of personnel management at enterprises in the conditions of transformation changes are determined.*

Key words: *personnel, personnel policy, transformation, management, economic development, organization development, philosophy of organization.*

Статья отправлена: 22.12.2018 г.

© Мельничук Л.В.

УДК 338.24.330

THE MODERN STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN AGRARIAN SPHERE**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНИЙ СФЕРІ****Fedulova I.V. / Федулова І.В.***d.e.s., prof. / д.е.н., проф.*

ORCID: 0000-0002-8802-137X

*Kyiv national university of trade and economics, Kyiv, 19, Kyoto str., 02156**Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, вул. Кіото, 19, 02156***Mostenska T.L. / Мостенська Т.Л.***d.e.s., prof. / д.е.н., проф.*

ORCID: 0000-0002-2112-4745

*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Henerala Rodimtseva**Str.19, 03041**Національний університет біоресурсів і природокористування, Київ, вул. Генерала**Родімцева, буд. 19, 03041*

Анотація. В роботі розглядаються результати аналізу стану розвитку малого підприємництва у сільському господарстві України. Визначено, що стабільний розвиток економічної системи України неможливий без урахування змін в малому аграрному секторі економіки. Частка продукції аграрного сектору в структурі ВВП України становить 12%. Малий аграрний бізнес займає вагомe місце в загальному обсязі реалізованої продукції у сільському господарстві (39%) і важливе значення у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Проведений аналіз дозволив узагальнити можливості та загрози функціонування малого аграрного бізнесу в сільському господарстві і окреслити основні напрями його подальшого розвитку.

Ключові слова: малий бізнес, сільське господарство, продовольча безпека.

Вступ. Розвиток сільських територій, рівень добробуту сільського населення значною мірою залежить від розвитку підприємницької активності та створення умов розвитку малого бізнесу. Вивчення теорії та практики функціонування малих сільськогосподарських підприємств в Україні дозволяє визначити основні проблеми, що гальмують розвиток малого і середнього бізнесу, розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності таких підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвід впровадження ефективного механізму функціонування малого підприємництва висвітлено в працях багатьох науковців. Так, Bartoš, P., Rahman, A., Horák, J., Jáčová, H. [1] висвітлили питання сприйняття ролі держави власниками малого бізнесу в Чеській Республіці залежно від рівня освіти підприємців. Samitowska, W. [2] визначили найбільш вагомi перешкоди в управлінні бізнесом, з якими стикаються підприємці малого бізнесу у Польщі. Серед чинників впливу на розвиток малого підприємництва було визначено вирішальну роль держави та місцевого самоврядування. Дослідження Civelek, M., Ključnikov, A., Dobrovič, J., Hudáková, M. [3] показало, що в сегменті малого та середнього бізнесу найбільш важливим є визначення якісних і кількісних характеристик бізнес-середовища на рівні держави загалом і окремих регіонів.

Питання фінансування та субсидіювання домашніх господарств присвячена праця J. Kulawik, R. Plonka, D. Osuch [4, P.98-125].

Питаннями дослідження стану розвитку малого підприємництва в Україні займалися такі науковці, як Георгіаді Г. [5], Мелень О.В., Абрамова О.В. [6], Корогод І. [7, P. 11-27.], Табінський В.А., Телятник В.М., Сімон А.П. [8], Яворська Т.І. [9] і Гальцова О.Л. розглядали стан та перспективи розвитку малого бізнесу в аграрному секторі України [10]. В їх дослідженнях визначені основні тенденції, проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в Україні. Ці дослідження узагальнили існуючий в Україні стан державного регулювання малого підприємництва та висвітлили окремі питання можливості використання зарубіжного досвіду в українських реаліях.

Проте теоретичні та практичні рекомендації, щодо можливості розвитку малих сільськогосподарських підприємств в Україні потребують деталізації до рівня теоретико-методичних розробок, що мають бути спрямовані на планування конкретних заходів щодо підтримки, вмотивованості, розвитку, інвестиційно-інноваційної активності малого бізнесу в Україні із визначенням їх пріоритетності.

Виклад основного матеріалу.

1. Стан розвитку малого підприємництва в аграрному бізнесі України

Сільське господарство є однією із сфер ринкової економіки, де малий бізнес є домінуючим, а його розвиток розглядається як шлях формування конкурентного середовища. Стабільний розвиток економічної системи України неможливий без урахування змін в малому секторі економіки. Сьогодні існує декілька соціально-економічних проблем, що стоять перед нашою державою: наповнення ринку товарами та послугами, які хоче бачити споживач, створення нових робочих місць, формування ефективного конкурентного середовища, наповнення бюджету і стабільний розвиток економіки. Вирішення всіх цих проблем може, якщо не повністю, то частково, забезпечити сприяння розвитку малого підприємництва. Досвід більшості розвинених країн світу переконливо доводить необхідність існування та забезпечення ефективної діяльності малого підприємництва.

Ефективне функціонування малих форм виробництва в певних умовах господарювання визначається їх перевагами у порівнянні з великим виробництвом: близькість до місцевих ринків і більш гнучке пристосування до запитів споживачів; виробництво продукції малими партіями, що не вигідно великим підприємствам; виключення зайвих ланок управління тощо. Розвитку малого виробництва сприяють диференціація та індивідуалізація попиту, які сьогодні мають вирішальне значення в сфері виробничого та особистого споживання.

У 2011 р. Верховною Радою ухвалено Закон «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», в якому наводиться визначення понять «суб'єкти малого підприємництва», «суб'єкти мікропідприємництва», «суб'єкти середнього підприємництва». Зокрема, суб'єктами мікропідприємництва вважаються фізичні або юридичні особи, у яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб, обсяг річного доходу не перевищує суму, еквівалентну 2 млн. євро. До суб'єктів малого підприємництва відносять

фізичних чи юридичних осіб, у яких середньооблікова чисельність працюючих за календарний рік не перевищує 50 осіб, а обсяг річного доходу не перевищує суму, еквівалентну 10 млн. євро [11].

У ринковій економіці малий бізнес виконує низку життєво важливих функцій, він відіграє особливу роль у розвитку торгівлі, сфери послуг, громадського харчування, виробництва товарів широкого вжитку; сприяє формуванню конкуренції та протистойть монополістичним тенденціям; створює значну частку товарів в економіці; вирішує проблеми зайнятості; задовольняє специфічні потреби споживачів, формує індивідуальний попит; робить значний внесок у науково-технічний прогрес; забезпечує базу для становлення середніх та великих підприємств у майбутньому; пом'якшує економічні кризи; підтримує соціальну та політичну стабільність, утверджує демократизм у бізнесі тощо.

Особливо важливим є розвиток малого бізнесу в сільському господарстві, оскільки він сприяє вирішенню не лише економічних, а й соціальних проблем, пов'язаних із розвитком сільських територій, забезпеченням зайнятості сільського населення, уповільнення темпів урбанізації в країні тощо.

В Україні у 2016 р. налічувалося понад 1,8 млн. суб'єктів малого і середнього бізнесу попри негативну тенденцію до зменшення. У аграрному секторі налічувалося 44978 малих і середніх підприємств, що становило 31,5% від загальної кількості малих і середніх підприємств в Україні (у 2010 р. 29,6%). Мікропідприємства в аграрному секторі у 2016 р. складали 15,1% загальної кількості мікропідприємств України. Частка всіх малих підприємств в Україні у 2016 р. становила – 95% від загальної кількості підприємств-юридичних осіб [12].

Структура підприємств за їх розмірами в аграрному секторі України за 2010–2016 рр. наведена на табл. 1. Якщо у 2010 р. частка малих підприємств в аграрному секторі України становила 93,2%, то у 2016 р. – 94,4%. За статистичними даними 83,2% всіх малих підприємств аграрного сектору у 2016 р. функціонували як мікропідприємства.

Таблиця 1

Частка підприємств різних розмірів аграрного сектору України, у % до підсумку

Роки	Розмір підприємств			
	великі	середні	малі	з них мікропідприємства
2010	84,8	8,4	6,8	0
2011	79,4	12,7	7,9	0
2012	82,1	11,2	6,6	0,1
2013	83,2	10,9	5,8	0,1
2014	83,5	10,8	5,6	0,1
2015	83,9	10,6	5,4	0,1
2016	83,2	11,2	5,6	0

Джерело: розраховано за [12]

Дані за 2010-2016 рр. свідчать про негативні тенденції у розвитку малих суб'єктів підприємницької діяльності в країні (табл.2). Так, кількість великих підприємств в аграрному секторі за досліджуваний період зростала щорічно в середньому на 1 підприємство (або на 9%); середніх – зменшувалась на 157 (або

4,5%). В той же час кількість малих підприємств скорочувалась щорічно на 789 одиниць (або на 1,7%), кількість мікропідприємств зменшувалась щорічно на 919 одиниць (або 2,1%).

За десять досліджуваних років загальна кількість малих підприємств в Україні зменшилась на 10%, у тому числі мікропідприємств – на 12,8%.

Таблиця 2

Динаміка кількості різних за розміром підприємств за видом економічної діяльності в аграрному секторі України за 2010–2016 рр.

Роки	Розмір підприємств			
	Великі	Середні	Малі	З них мікропідприємства
2010	13	3440	47213	42972
2011	16	3274	38387	33081
2012	26	3143	44487	39103
2013	27	2915	46906	41495
2014	28	2595	43389	38430
2015	29	2533	44182	39237
2016	20	2501	42477	37457
Середньорічний абсолютний приріст / зменшення	1	-157	-789	-919
Середньорічний темп приросту / зменшення, %	9,0	-4,5	-1,7	-2,1
Темп приросту базисний (2016 / 2010), %	53,8	-27,3	-10,0	-12,8
Темп зростання базисний (2016 / 2010), %	153,8	72,7	90,0	87,2

Джерело: розраховано за [12].

Малий бізнес відіграє важливу роль у розвитку економіки багатьох країн. Понад 50% сукупної кількості робочих місць у більшості розвинутих країн світу припадає саме на малий та середній бізнес. Їх внесок у ВВП становить понад 50%. Додана вартість підприємств малого і середнього бізнесу в Україні у 2016 становила 60,1%. Водночас є певна відмінність України від країн ЄС у розподілі доданої вартості за розмірами підприємств. Так, в ЄС мікропідприємства виробляють понад 20% доданої вартості, а малі та середні – близько 18%. В Україні ж основну частину доданої вартості (43,4%) формують середні підприємства. На малі припадає 16,7%, а на мікропідприємства – лише 5,4%, що свідчить про низьку ефективність роботи мікропідприємств [12].

Малому бізнесу належить провідна роль у побудові ринкового господарства та підвищенні рівня життя населення, забезпеченні структурної перебудови економіки, розвитку обслуговуючих галузей, поповненні ринку праці робочими місцями. Важливе завдання малого підприємництва – це зайнятість населення, що в свою чергу впливає на рівень доходів, купівельну спроможність і рівень задоволення від праці. Держава має стимулювати мале підприємництво до розвитку і забезпечувати сприятливі умови

господарювання. Малий і середній бізнес відіграють значну роль у забезпеченні зайнятості та створенні нових робочих місць.

В Україні на одному великому підприємстві в 2016 р. було зайнято в середньому 4143 осіб, на середньому – 179, на малому – 89, а на мікропідприємстві – 11 чол. За останні 7 років ця тенденція суттєво не змінилась. Результати проведеного аналізу показали, що частка зайнятих працівників в їх загальній кількості у 2016 р. на малих підприємствах становила 47,8 % (у 2010 р. – 46%), середніх – 32,7 % (у 2010 р. – 31,7%) і великих – 19,6 % (у 2010 р. – 22,3%) [12].

В структурі зайнятих працівників за розмірами підприємств в аграрному секторі в Україні у 2017 рр. частка малих і мікропідприємств становила 38,7% (у 2010 р. – 28,6%). Таким чином, найбільша частка зайнятих у аграрному секторі працює в середньому бізнесі – 56,6% у 2017 р. (67,1% у 2010 р.) табл.3.

Так, на сільськогосподарських малих підприємствах кількість зайнятих працівників становила 13,6% загальної кількості зайнятих працівників в Україні в малому бізнесі. На мікропідприємствах в аграрному секторі працює 15% всіх зайнятих працівників на мікропідприємствах.

Таблиця 3

Структура зайнятих працівників за розмірами підприємств в аграрному секторі в Україні за 2010–2017 рр., %

Роки	Розмір підприємств			
	Великі	Середні	Малі	З них мікропідприємства
2010	4,3	67,1	15,4	13,2
2011	5,5	66,8	18,2	9,5
2012	6,2	62,8	19,6	11,4
2013	5,7	59,6	21,3	13,4
2014	7,4	57,9	19,0	15,7
2015	8,1	57,9	19,1	14,9
2016	6,2	58,4	19,7	15,7
2017	4,7	56,6	21,1	17,6

Джерело: розраховано за [12]

Середня кількість зайнятих працівників на одному малому підприємстві за період 2010-2016 рр. в Україні не змінювалась і становила 5 осіб, на мікропідприємстві – 2 особи, виняток складають 2014 та 2016 рр, коли середня кількість зайнятих на мікропідприємствах склала 3 особи. Щодо середньої кількості працюючих на великих підприємствах, то вона скорочувалась до 2014 р. і у 2014 р. склала 1664 особи проти 2531 у 2010 р. (темпи падіння 65,8%), проте, починаючи з 2015 р. середня кількість зайнятих почала зростати на великих підприємствах і у 2016 р. сягнула 1905 осіб. Якщо враховувати те, що до малих підприємств відносять підприємства, чисельність яких не перевищує 50 осіб, то українські реалії говорять про те, що в аграрному секторі малі підприємства дуже дрібні, порівняно із критеріями їх визначення.

Статистичні дані свідчать, що на середніх і малих підприємствах України

працює близько 80% від загальної кількості зайнятих в економіці. Проте оплата праці на різних за розміром підприємствах дуже різниться. Якщо на великих підприємствах середньомісячна заробітна плата на одного зайнятого у 2016 р. становила більше 7,5 тис. грн, то на середніх підприємствах – 5 тис. грн, на малих – тільки 1,239 тис. грн, а на мікропідприємствах взагалі – 513,1 грн. [Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва 2016: статистичний збірник. - К.: Державна служба статистики України, 2017. – 598 с.]. Пояснити це можна, зокрема, тим, що на великих підприємствах заробітну плату платять офіційно, а на середніх і малих – здебільшого «в конверті», хоча реальна зарплата на малих і середніх підприємствах може бути і нижчою.

Важливе значення малий бізнес відіграє у створенні умов для самозайнятості населення. Світовий досвід переконує, що самозайнятість, як спосіб працевлаштування, має найнижчу капіталоємність та найвищу соціальну ефективність.

Досвід зарубіжних країн із розвинутою ринковою економікою свідчить, що малий бізнес оперативно реагує на зміни споживчого попиту, добре пристосовується до обмежених ринків, надає економіці потрібної гнучкості, характеризується високою швидкістю обігу авансованого капіталу, робить внесок у формування конкурентного середовища, надає робочі місця мільйонам громадян, простий у формуванні та управлінні, швидко реагує на нові можливості, оскільки є мобільним у прийнятті рішень під впливом кон'юнктури ринку, потребує порівняно невеликого стартового капіталу, має державні пільги.

На малий і середній бізнес в аграрному секторі економіки у 2017 р. припадало 91,4% обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств (88,3% у 2010 р.) (табл. 4). При цьому малі підприємства у 2017 р. виробляли 40% всього обсягу реалізованої продукції сільського господарства, у тому числі мікропідприємства – 11,9%. Малий бізнес в аграрному секторі виробляв 12,2% продукції загального обсягу реалізованої продукції, виробленої малим бізнесом в Україні в 2016 р. (великий – 2,2%; середній – 7,7%).

Таблиця 4

Структура реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами в аграрному секторі України за 2010–2017 рр., %

Роки	Розмір підприємств			
	Великі	Середні	Малі	З них мікропідприємства
2010	11,7	65,6	12,7	10
2011	9,9	62,3	19,1	8,7
2012	12,0	57,8	21,3	9,0
2013	14,6	55,1	21,3	9,0
2014	14,8	54,7	21,5	9,0
2015	16,9	50,6	23,1	9,4
2016	13,1	51,2	24,4	27,1
2017	8,6	52,4	27,1	11,9

Джерело: розраховано за [12].

Структура продукції сільського господарства за категоріями господарств в рослинництві та тваринництві дещо різниться. Так, в рослинництві у 2017 р. господарствами населення вироблялося 39,5% продукції, сільськогосподарськими підприємствами – 60,5% (у 2000 р. цей показник був на рівні 50,7% і 49,5%, відповідно). Такі зміни обумовлені процесами інтеграції у рослинництві, що створює передумови впровадження сучасних технологій вирощування і збирання зернових, полегшення виходу на міжнародні ринки, збільшення експорту тощо.

У тваринництві у 2017 р. господарствами населення вироблялося 54,2% продукції, сільськогосподарськими підприємствами – 45,8%, у 2000 р. це становило 79% і 21%, відповідно (табл. 5). Цьому сприяла державна підтримка розвитку тваринництва і особливо фермерських господарств. Так, тільки для розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018 рік передбачена державна підтримка у розмірі 1 млрд. грн.

Таблиця 5

Структура продукції сільського господарства за категоріями господарств в рослинництві (а) і тваринництві (б) в Україні за 2000-2017 рр., %

Роки	Рослинництво		тваринництво	
	сільськогосподарські підприємства	домашні господарства	сільськогосподарські підприємства	домашні господарства
2000	49,3	50,7	21,0	79,0
2005	48,6	51,4	26,2	73,8
2010	53,6	46,4	38,8	61,2
2014	59,4	40,6	45,5	54,5
2015	59,1	40,9	45,5	54,5
2016	61,3	38,7	45,6	54,4
2017	60,5	39,5	45,8	54,2

Джерело: [13].

Частка домогосподарств, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, у загальному обсязі її виробництва у розвинутих країнах світу незначна, з огляду на це вони значною мірою не впливають на стан агропродовольчого ринку. Натомість в Україні, при поступовому зменшенні, їх частка залишається вагомою і вони здійснюють суттєвий вплив на обсяги пропозиції сільськогосподарської продукції.

Розподіл сільськогосподарських господарств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність за розміром сільськогосподарських угідь показує, що найбільша кількість господарств – 31% здійснюють діяльність на площах від 20 до 50 га. (табл. 6). Проте 20% загальної кількості господарств мали сільськогосподарські угіддя понад 100 га і займали 82,9% загальної площі сільськогосподарських угідь у 2017 р. (табл.).

Частка фермерських господарств у загальній структурі виробництва сільськогосподарської продукції у рослинництві становила у 2017 р. лише 11,3%, а в тваринництві – 2%. Це свідчить про існування проблеми становлення фермерства в Україні.

Таблиця 6

Розподіл сільськогосподарських господарств за площею угідь на 01.11.2017 р.

Розмір сільськогосподарських угідь, га	Частка у загальній кількості підприємств	Частка у загальній площі сільськогосподарських земель
Більше, ніж 4000	0,2	7,9
3000,1 – 4000,0	0,1	3,5
2000,1 – 3000,0	0,5	8,7
1000,1 – 2000,0	1,9	19,5
500,1 – 1000,0	3,5	18,3
100,1 – 500,0	14,5	19,5
50,1 – 100,0	12,2	6,5
20,1 – 50,0	31,0	8,8
10,1 – 50,0	1,2	10,6
5,1 – 10,0	0,4	7,0
3,1 – 5,0	0,1	4,5
1,1 – 3,0	0,1	3,7
Менше ніж 1,0	0	0,4

Джерело: [13].

Останнім часом в Україні відбуваються кризові явища, які характеризуються, в першу чергу, інфляційними процесами і коливаннями гривні, внаслідок цього важливо проаналізувати результативність діяльності підприємств як у гривнях, так і в доларовому еквіваленті у розрахунку на одне підприємство. Це дозволить визначити реальну тенденцію загального вартісного показника. Обсяг реалізованої продукції, що приходить на одне мале підприємство в аграрному бізнесі у 2016 р. становив в середньому 132,7 тис. доларів США, що у 24 рази менше ніж на одне середнє. На одне мікропідприємство у 2016 р. припадає 47,6 тис. доларів США, що утричі менше ніж на одне мале підприємство.

За досліджуваній період також потрібно відмітити позитивну тенденцію в обсягах реалізованої продукції на одне аграрне підприємство у малому і середньому бізнесі. Обсяг реалізованої продукції на одному середньому аграрному підприємстві за період 2010-2016 рр. зростав у середньому щорічно на 139 тис. доларів США, на одному малому підприємстві – на 12 і на одному мікропідприємстві – на 3 тис. доларів США (табл. 7). В цілому за весь досліджуваній період обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) на одному середньому аграрному підприємстві виріс на 34,6%, на одному малому у 2,2 рази, а на мікропідприємстві на 62,5%. За цей ж період аналогічний показник на великому підприємстві знизився на 8,2%. Тож малий бізнес зростає більш високими темпами і, не зважаючи на його поки що незначний внесок у зростання економічного розвитку країни, має вирішальне значення для її соціального розвитку.

Динаміка обсягів реалізації продукції за їх розмірами в аграрному секторі України за 2010–2017 рр. засвідчує, що протягом всього періоду, що аналізується, спостерігалися тенденції і зростання, і спаду. При цьому найвищі темпи зростання продемонстрували у аграрному бізнесі малі підприємства (у 2,3 рази) і мікропідприємства (на 62,1%). Це свідчить про активізацію діяльності малим бізнесом у сільському господарстві та можливості подальшого зростання при

Таблиця 7

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) на одне підприємство за їх розмірами в аграрному секторі України за 2010–2016 рр.

Роки	Темпи росту ВВП, %% до 2010 р.	Підприємства за розміром							
		великі		середні		малі разом		із них мікропідприємств ва	
		тис. дол. США	у %%% до 2010	тис. дол. США	у %%% до 2010	тис. дол. США	у %%% до 2010	тис. дол. США	у %%% до 2010
2010	100	113068,3	100	2401,3	120,1	60,5	155,3	29,3	109,8
2011	119,6	98470,4	107,2	3030,9	142,4	115,6	215,3	41,8	148,5
2012	128,9	93726,3	165,8	3741,8	134,6	138,3	213,9	47,8	143,6
2013	134,4	108616,3	199,5	3813,4	119,2	130,3	192,3	43,5	128,9
2014	96,6	94898,1	180,8	3794,4	101,5	126,6	88,9	42,2	123,9
2015	66,4	96630,1	190,6	3311,1	188,9	122,1	97,3	39,7	141,7
2016	68,4	103778,7	141,2	3232,9	97,9	132,7	233,6	47,6	162,1
Середньорічні показники:									
абсолютних змін +,-		-1548	х	139	х	12	х	3	х
темпів приросту, %		-1,4	х	5,8	х	19,9	х	10,4	х

Джерело: розраховано за [12].

наявності інструментів стимулювання та підтримки його розвитку. Цікаво, що зростання обсягів реалізації продукції на малих аграрних підприємствах відбулось не зважаючи на загальну негативну тенденцію розвитку країни, що проявляється у зниженні ВВП за цей період на 17,8%.

Важливим є також визначення наскільки ефективним є малий бізнес. Для малого аграрного бізнесу існує проблема нестачі фінансових ресурсів, що робить іноді неможливим використання ними інноваційних технологій і сучасної прогресивної сільськогосподарської техніки.

Співвідношення прибуткових і збиткових підприємств в аграрному бізнесі України показало, що немає суттєвої різниці між підприємствами різних розмірів. Так, питома вага прибуткових аграрних підприємств в середньому бізнесі у 2017 р. становила 88,4%, в малому – 86,1, серед мікропідприємств – 86%, великих підприємств – 88,9% (табл. 8). У порівнянні із 2010 р., частка прибуткових підприємств зросла по підприємствах всіх розмірів. Але все найбільше зростання продемонстрували малі підприємства – на 20,3 відс. пункти та мікропідприємства – на 23,1 відс. пункти.

У 2015 р. спостерігалось зростання операційної рентабельності підприємств всіх розмірів, однак у 2016 р. значення цього показника знизилось, проте цей показник перевищує значення 2010-2014 рр. Так, найвищий рівень

Таблиця 8

Фінансові результати до оподаткування підприємств за їх розмірами в аграрному секторі України за 2010–2017 рр., % до загальної кількості підприємств

Роки	Великі		Середні		Малі		з них мікропідприємства	
	Одержали прибуток	Одержали збиток	Одержали прибуток	Одержали збиток	Одержали прибуток	Одержали збиток	Одержали прибуток	Одержали збиток
2010	76,9	23,1	83,8	16,2	65,8	34,2	62,9	37,1
2011	94,1	5,9	86,6	13,4	82,7	17,3	82,8	17,2
2012	96,2	3,8	81	19	78,1	21,9	78,3	21,7
2013	85,2	14,8	76,9	23,1	80,1	19,9	80,7	19,3
2014	78,6	21,4	84,9	15,1	84,2	15,8	84,3	15,7
2015	82,8	17,2	91,6	8,4	88,3	11,7	88,1	11,9
2016	100	0	89,7	10,3	87,7	12,3	87,4	12,6
2017	88,9	11,1	88,4	11,6	86,1	13,9	86	14

Джерело: [12].

операційної рентабельності у 2016 р. був на малих аграрних і мікропідприємствах 37,2% і 33%, відповідно (табл. 9). За період 2010-2015 рр. найвища операційна рентабельність була на великих підприємствах. Операційна рентабельність малих аграрних підприємств зростала хвилюподібно, але за досліджуваний період зросла більше, ніж удвічі – з 17,9% у 2010 р. до 37,2% у 2016 р.

Таблиця 9

Рентабельність операційної діяльності підприємств за їх розмірами в аграрному секторі України за 2010–2016 рр., %

Роки	Розмір підприємств			
	Великі	Середні	Малі	з них мікропідприємства
2010	29,8	23,2	17,9	10,2
2011	30,6	21,0	25,9	23,6
2012	29,7	19,6	22,7	19,4
2013	20,0	8,4	12,9	13,0
2014	23,8	20,8	18,5	14,4
2015	54,3	37,8	41,4	36,2
2016	29,3	30,4	37,2	33,0

Джерело: [12].

Дані за 2010-2016 рр. свідчать про позитивну динаміку продуктивності праці малих і середніх підприємств в аграрному секторі України (табл.10). Так, продуктивність праці великих підприємств за досліджуваний період зменшувалась щорічно в середньому на 118,8 дол. США на одну особу (або на 3,5%). Продуктивність праці на середніх підприємства зростала щорічно в середньому на 0,72 дол. США на одну особу (15,6%), на малих підприємствах – на 0,06 дол.

США на одну особу (20,3%), на мікропідприємствах – на 0,03 долари на одну особу (11,9%).

Загалом за досліджуваний період 2010-2016 рр. продуктивність праці на малих підприємствах зросла на 93,3%, а на мікропідприємствах – на 71,1%, хоча при цьому рівень продуктивності праці залишається порівняно низьким, що є свідченням високого рівня трудомісткості процесів.

Таблиця 10

Продуктивність праці за розмірами підприємств в аграрному секторі України за 2010–2016 рр., доларів на одну особу

Роки	Підприємства			
	великі	середні	малі	з них мікропідприємства
2010	3436,726	4,658	0,275	0,288
2011	2492,920	6,348	0,585	0,612
2012	2106,208	8,369	0,627	0,590
2013	2799,390	9,308	0,546	0,472
2014	2036,440	10,421	0,580	0,428
2015	2000,623	9,570	0,601	0,447
2016	2723,851	9,005	0,611	0,493
Середньорічний абсолютний приріст / зменшення	-118,81	0,72	0,06	0,03
Середньорічний темп приросту / зменшення, %	-3,5	15,6	20,3	11,9
Темп приросту базисний (2016 / 2010), %	-20,7	93,3	122,0	71,1

Джерело: розраховано за [12].

Розміри підприємств залежать від специфіки галузі та технологічних особливостей здійснення діяльності. Є галузі, які пов'язані з високою капіталоемністю та значними обсягами виробництва, і галузі, для яких не потрібні підприємства великих розмірів, а навпаки, саме малі підприємства є найбільш ефективними. Фермери традиційно спеціалізуються на «нішевих» високомаржинальних видах діяльності, які складно піддаються механізації. Садівництво, вирощування ягід, виробництво екологічно чистої продукції передбачають високий рівень використання ручної праці. Тому ці види діяльності є найбільш привабливими для малого бізнесу.

2. Перспективи розвитку малого бізнесу у сільському господарстві: переваги і проблеми

Підприємства малого бізнесу, частка яких в аграрному секторі України становить 94,4 %, забезпечують 39% обсягів реалізації сільськогосподарської продукції, 38,7% загальної кількості зайнятих працівників. Їх успішний розвиток є запорукою формування середнього класу і передумовою забезпечення соціальної стабільності у суспільстві.

Опитування представників малого та середнього бізнесу в аграрній сфері, яке проводилось в рамках Програми USAID "Лідерство в економічному управлінні" показало, що серед чинників, які негативно впливали на розвиток аграрного

бізнесу протягом 2016 року, найчастіше згадувалася високі ставки податків (47% опитаних), на другому місці – нестабільна політична ситуація (на неї вказали 44% респондентів). На обтяжливе податкове адміністрування скаржилося 40% представників малого бізнесу; на низьку доступність кредитів – 30%, на недостатню кількість замовлень та низький попит на продукцію – 30%, на високі ставки кредитів в якості перешкоди вказали 28% опитаних, на часті зміни економічного законодавства – 27%. Високий регуляторний тиск (нечітке законодавство, перевірки, бюрократичність процедур) і проблеми ліквідності/нестачі оборотних коштів, відповідно, визначили 26% і 24% опитаних

Аналізуючи відповіді респондентів щодо необхідних змін, можна зробити висновок, що представники малого і середнього бізнесу переважно очікують від держави не стільки прямої фінансової підтримки, скільки створення сприятливих умов для розвитку (77% опитаних). Серед необхідних заходів покращення клімату господарювання представники бізнесу часто називають дерегуляцію та спрощення податкового адміністрування (більше 80% респондентів). Крім того, для 78% респондентів актуальним є створення єдиного інформаційного ресурсу, на якому можна дізнатися щодо умов ведення бізнесу і змін у законодавстві. Важливою також визначили підтримку рівних умов ведення бізнесу для всіх суб'єктів бізнесу незалежно від виду діяльності (74% опитаних). Більшість респондентів (67% опитаних) вважають за необхідне здійснити реформування податкової служби та забезпечити перетворення її у сервісну службу для платників податків, а 65% очікують переведення адміністративних послуг в електронний формат [14].

Фермерство – це не просто один із видів підприємництва, не просто малий бізнес, це іще і спосіб життя, певна культура, яка має глибоке коріння, і в силу своєї специфіки може стати основою соціального і економічного устрою сільських територій.

Державна програма розвитку фермерства в Україні, що затверджена у 2018 р., спрямована на розвиток малого і середнього бізнесу в селах, створення нових робочих місць, загальний розвиток сільських територій. Реалізація програми прогнозує можливість протягом трьох років збільшити кількість робочих місць в селі більше ніж у п'ять разів.

На підтримку аграрного сектору у 2018 році передбачено 6,3 млрд. грн. Із них 4 млрд. грн. буде спрямовано на тваринництво, 1 млрд. грн. – на підтримку фермерства, що на 100% більше ніж у попередньому році. Це фінансування можна назвати рекордним і важливим є те, що воно концентроване на найбільш проблемних галузях. Цифра в 1 млрд. грн. означає, що на кожне фермерське господарство припадає в середньому по майже \$1000. Проте в цьому разі підтримка не буде ефективною. Потрібні пріоритети і бачення, які напроми бажано підтримати.

Ці гроші будуть спрямовані на здешевлення кредитних ставок (1,5 облікової ставки НБУ), закупівлю доїльних апаратів, пряму дотацію на кожен гектар оброблюваної площі сімейним фермерським господарствам, додаткову знижку при купівлі вітчизняної сільгосптехніки, компенсацію вартості насіння та оплату консультаційних послуг.

Найбільшої популярності набула програма здешевлення сільгосптехніки

вітчизняного виробництва, згідно з якою фермери можуть отримати 15% додаткової компенсації на додачу до загальногалузових 25%. Станом на 6 липня 2018 р. цією програмою скористалися 1130 аграрних підприємств, з них фермерських господарств – 795 (близько 70%).

У зв'язку із тим, що уряд перейшов до трирічного бюджетного планування, можна передбачити, що на найближчі 3 роки рівень підтримки розвитку фермерства буде зберігатися на рівні не нижче, ніж у 2018 році.

Три роки стабільної і прогнозованої підтримки – це дуже значний чинник розвитку галузі, що має дати позитивний ефект. Ключові індикатори ефективності – збільшення робочих місць до 0,5 млн. (у 2017 р. 0,1 млн.) і збільшення питомої ваги продукції, яку виробляють фермерські господарства, у ВВП.

Значна частина коштів буде спрямована на підтримку фермерів через підтримку кооперації. Це стосується в основному сегментів переробки продукції. Досвід європейських країн свідчить, що невеликому сільгоспвиробнику без об'єднання з іншими фермерами досягти навіть середньої по галузі ефективності дуже складно.

Висновки. Підтримка фермерів державою спрямована на отримання ефекту у вигляді відродження села. Якщо у кожному селі буде 3-5 фермерських господарств, що створюватимуть робочі місця, будуть залучати членів своїх родин до роботи в сільському господарстві, то такі села будуть соціально стабільними, будуть мати потенціал розвитку та зміни існуючих негативних тенденцій, що зараз існують і в демографії, і в економіці.

Також важливо здійснювати моніторинг технічного стану основних засобів фермерських господарств, підвищення продуктивності, розширення площ під «нішевими» культурами і органічним виробництвом, збільшення кількості фермерських господарств, у тому числі шляхом переходу господарств населення у цей статус.

Сільськогосподарське виробництво не повинно бути моноформатним, агрохолдинги і фермери повинні бути представлені на ринку виробництва сільськогосподарської продукції. Потенціал крупних сільськогосподарських підприємств також повинен реалізуватися.

Потужний агросектор – запорука власної продовольчої безпеки, утримання лідируючих позицій у світовій торгівлі сільськогосподарською продукцією. Частка продукції аграрного сектору в структурі ВВП України становить 12%. І цей показник постійно збільшується. У 2017 р. великий бізнес забезпечив 40% валютних надходжень. Таким чином, майже кожен другий долар експортних надходжень в Україні – це надбання агросектору.

Можливості та загрози функціонування малого і великого бізнесу в сільському господарстві узагальнено у табл. 11.

У сучасних умовах малий бізнес має певні особливості, пов'язані як з розміром, так і тим, що до його основних суб'єктів у галузі належать різні організаційні форми господарювання: особисті селянські та фермерські господарства, фізичні особи-підприємці. У сільському господарстві України постає об'єктивна необхідність ведення всіх видів бізнесу – малого, середнього і великого. Менталітет селянина, властивий українцям, частково був втрачений

Таблиця 11

Можливості і загрози функціонування малого і великого бізнесу у сільському господарстві

Малий бізнес	Великий бізнес
ПЕРЕВАГИ	
Сприяють формуванню конкуренції; Швидкість реакції на вимоги ринку і задоволення виникаючого попиту; Задоволення потреб особливого споживача в органічній продукції; Менший за розмірами стартовий капітал; Можливість маневрувати ресурсами; Робота в сегментах, які з різних причин не вигідні великим підприємствам; Можливість виробництва продукції малими партіями; Створення нових робочих місць; Наповнення бюджету і стабільний розвиток економіки; Близькість до місцевих ринків і краще використання їх ресурсів; Експериментатори для великих фірм; Насичення ринку товарами і послугами, формування індивідуального попиту; Пом'якшення економічних криз; Простий у формуванні та управлінні; Розвиток сільських територій; Відродження села; Уповільнення негативних демографічних тенденцій	Лідируючі позиції в світовій торгівлі; Високий експортний потенціал; Висока продуктивність праці; Використання сучасних інноваційних технологій; Використання високопродуктивної техніки; Низькі витрати на виробництво і можливість встановлювати більш низькі ціни на продукцію; Значний внесок у створення доданої вартості країни; Створення робочих місць; Наповнення бюджету і стабільний розвиток економіки
НЕДОЛКИ	
Недосконалі техніка, технологія обробітку землі та виробництва сільськогосподарської продукції; Потребує державної підтримки.	Погіршення якісного складу земельного фонду; Стратегія максимального залучення земель до обробітку, Недотримання сівозмін; Внесення недостатньої кількості органічних добрив, недосконала система використання і внесення мінеральних добрив та невиконання природоохоронних, комплексно-меліоративних, протиерозійних й інших заходів.

Джерело: узагальнено авторами

за роки колективного господарювання. Тому є категорії людей за психологічним складом, які продуктивно працюють у колективі, або ж можуть працювати ефективно тільки одноосібно, чи сімейно. Саме зростання зайнятості та ефективного функціонування малого бізнесу в аграрній сфері дозволить підвищити соціальну стабільність села у країні з хорошими аграрними традиціями. Отже, повинні існувати різні форми сільськогосподарського виробництва: від дрібних особистих селянських господарств до великих сільськогосподарських підприємств. Малі підприємства не повинні бути альтернативою великим сільськогосподарським підприємствам, вони повинні їх доповнювати, тобто держава має отримувати найбільший ефект

від поєднання цих форм ведення бізнесу в аграрному секторі.

Література:

1. Bartoš, P. Education and Entrepreneurship in the SME Segment in Economic Transformation / P.Bartoš, A.Rahman, J.Horák, H. Jáčová / Economics & Sociology. - 2015. - Vol. 8, No 2. - pp. 227-239. DOI: 10.14254/2071- 789X.2015/8-2/16.
2. Samitowska W. Barriers to the Development of Entrepreneurship Demonstrated by Micro, Small and Medium Enterprises in Poland / Wioleta Samitowska // Economics & Sociology. – 2011. - Vol. 4, No 2. - pp. 42-49.
3. Civelek M. A model of measurement of the quality of business environment in SME segment / M. Civelek, A. Ključnikov, J. Dobrovič, M. Hudáková // Journal of International Studies. – 2016. - 9(2), pp. 90-102. DOI: 10.14254/2071-8330.2016/9-2/6.
4. Kulawik J., Plonka R., Osuch D. Subsydia a finance I ekonomika gospodarstw osób fizycznych. Subsydia a ekonomika, finance I dochody gospodarstw rolniczych (3): Monografie. Warsaw, 2017. – 127 p.
5. Георгіаді Г. Сучасний стан підприємницької активності в Україні [Електронний ресурс] / Г. Георгіаді // Ефективна економіка. – 2016. — № 3 . Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
6. Мелень О.В. Мале підприємництво в Україні: проблеми та можливість ефективного функціонування / О.В. Мелень, О.В. Абрамова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 16. – Ч. 2. – С. 61–63.
7. Корогод І. Методологія оцінки впливу малого бізнесу на структурну модернізацію регіональної економіки/ М.Бутко, І.Корогод // Zbiór prac naukowych „Współpraca UE-Ukraina: Zmiany gospodarcze”. Ekonomiczne nauki. – Warszawa, 2015. – 127 p.
8. Табінський В.А. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / В.А. Табінський, В.М. Телятник, А.П. Сімон // Молодий вчений. – 2017. - № 3 (43) . – С. 848-851.
9. Яворська Т.І. Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика: монографія / Яворська Т.І. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 384 с.
10. Гальцова О.Л. Малий бізнес: стан та перспективи розвитку в агропромисловому комплексі / О.Л.Гальцова // Держава та регіони. – 2013. - №2. – С.243-248.
11. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
12. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва 2016: статистичний збірник. - К.: Державна служба статистики України, 2017. – 598 с.
13. Сільське господарство України у 2016: статистичний збірник. - К.: Державна служба статистики України, 2017. – 246 с.
14. Аналітичний звіт: національний та регіональний виміри «Щорічна оцінка ділового клімату в Україні» за результатами національного опитування малого та середнього бізнесу: 2016 рік / Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні» (ЛЕВ), Інститут економічних досліджень та політичних консультацій.

[Електронний ресурс] Режим доступу : <http://lev.org.ua/abca.html>

References:

1. Bartoš, P., Rahman A., Horák J., Jáčová H. (2015) Education and Entrepreneurship in the SME Segment in Economic Transformation in Economics & Sociology, Vol. 8, No 2. - pp. 227-239. DOI: 10.14254/2071- 789X.2015/8-2/16.
2. Samitowska W. (2011) Barriers to the Development of Entrepreneurship Demonstrated by Micro, Small and Medium Enterprises in Poland in Economics & Sociology, Vol. 4, No 2. - pp. 42-49.
3. Civelek M. , Ključnikov A., Dobrovič J., Hudáková M. A model of measurement of the quality of business environment in SME segment in Journal of International Studies. – 2016. - 9(2), pp. 90-102. DOI: 10.14254/2071-8330.2016/9-2/6.
4. Kulawik J., Plonka R., Osuch D. (2017) Subsydia a finance I ekonomika gospodarstw osób fizycznych. Subsydia a ekonomika, finance I dochody gospodarstw rolniczych: Monografie. Warsaw, 127 p.
5. Heorhiadi H. (2016) Suchasnyi stan pidpriemnytskoi aktyvnosti v Ukraini [The current state of entrepreneurial activity in Ukraine] [Elektronnyi resurs] in Efektyvna ekonomika [Effective of Economy], № 3 . Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua>
6. Melen O.V., Abramova O.V. (2016) Male pidpriemnytstvo v Ukraini: problemy ta mozhlyvist efektyvnogo funktsionuvannia [Small business in Ukraine: problems and the possibility of effective functioning] Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu [Scientific Herald of Kherson State University], Vyp. 16. – Ch. 2. – S. 61–63.
7. Butko M., Korohod I.(2015) Metodolohiia otsinky vplyvu maloho biznesu na strukturnu modernizatsiiu rehionalnoi ekonomiky [Methodology for assessing the impact of small business on the structural modernization of the regional economy] in Zbiór prac naukowych „Współpraca UE-Ukraina: Zmiany gospodarcze. Ekonomiczne nauki. – Warszawa, 127 r.
8. Tabinskyi V.A., Teliatnyk V.M., Simon A.P. (2017) Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho biznesu v Ukraini [Problems and prospects of small business development in Ukraine] / V.A. Tabinskyi, // Molodyi vchenyi [Young scientist], № 3 (43) . – S. 848-851.
9. Iavorska T.I. (2012) Malyi biznes u silskomu hospodarstvi: teoriia i praktyka: monohrafiia [Small Business in Agriculture: Theory and Practice: Monograph], K. : NNTs IAE, 384 s.
10. Haltsova O.L. (2013) Malyi biznes: stan ta perspektyvy rozvytku v ahropromyslovomu kompleksi [Small business: the state and prospects of development in the agro-industrial complex] in Derzhava ta rehiony [The state and the econmic], №2. – S.243-248.
11. Zakon Ukrainy «Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini». [The Law of Ukraine "On Development and State Support to Small and Medium Enterprises in Ukraine".] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
12. Diialnist subiektiv velykoho, serednoho, maloho ta mikropidpriemnytstva 2016: statystychnyi zbirnyk.[Activities of subjects of large, medium, small and microenterprises 2016: statistical collection] - K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2017. – 598 s.
13. Silske hospodarstvo Ukrainy u 2016: statystychnyi zbirnyk. [Agriculture of Ukraine in 2016: Statistical collection] - K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2017. – 246 s.
14. Analitychnyi zvit: natsionalnyi ta rehionalnyi vymiry «Shchorichna otsinka dilovoho klimatu v Ukraini» za rezultatsy natsionalnoho opytuvannia maloho ta serednoho biznesu: 2016 rik [Analytical report: National and regional dimension "Annual assessment of the business climate in Ukraine" according to the results of the national survey of small and medium enterprises: 2016] / Prohrama USAID «Liderstvo v ekonomichnomu vriaduvanni» (LEV), Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu : <http://lev.org.ua/abca.html>

Abstract.

Introduction. Learning theories and practices of small agricultural enterprises' activity in Ukraine allows to determine the main problems that inhibit the development of SMEs and to develop practical guidance for improving the efficiency of such enterprises.

Results

The state of the art small business development in the agrarian business of Ukraine. The development of small businesses in agriculture is of particular importance, as it helps to solve not only economic but also social problems related to the development of rural areas, employment of rural population, slowing down of urbanization in the country, and so on. The value added of SMEs in Ukraine in 2016 was 60.1%. At the same time, there is a certain difference between Ukraine and the EU countries in the allocation of value added by size of enterprises. So, in the EU microenterprises produce more than 20% of value added, and small and medium-sized enterprises - up to 18%. In Ukraine, the greater part of the value added (43.4%) is formed by medium-sized enterprises, by small - of 16.7%, and a microenterprise - only 5.4%, which indicates the low efficiency of microenterprises. Small business enterprises, whose share in the agriculture of Ukraine makes up 94.4%, provides 39% of agricultural products sales volume, 38.7% of the total employment.

Prospects for small business development in agriculture. A survey of SMEs in the agrarian sector, conducted within the framework of the USAID Leadership in Economic Governance (LEV) Program, allowed us to identify the necessary factors for their development. Analyzing respondents' responses to the necessary changes, we can conclude that SMEs' representatives are generally expected from the government not as much direct financial support as the creating favorable conditions for development (77% of respondents). Among the necessary measures to improve the business climate, business representatives are often referred to deregulation and simplification of taxation (more than 80% of respondents). In addition, for 78% of respondents it is important to create a common information resource, where you can learn about business conditions and changes in legislation. It was also important to support equal business conditions for all business entities regardless of the activity type (74% of respondents). The majority of respondents 67% consider it necessary to reform the tax service and ensure its transformation into a service department for taxpayers, and 65% expect the conversion of administrative services into the electronic form.

Conclusions. There were generalized the opportunities and threats of functioning for small and large business in agriculture. This allowed to outline the main directions of development for small agricultural business in Ukraine. In the current context small business has certain features, related both to the size and to the fact that its main subjects in the industry are various forms of business organization: household plots, farms, sole proprietorship. There is an objective need in all types of business - small, medium and large in Ukrainian agriculture. In particular, the growth of employment and efficient functioning of small business in the agriculture will increase the social stability of the rural area in the country with good agrarian traditions.

Key words: small business, agriculture, food safety.

Статья отправлена: 22.12.2018 г.
© Федулова І.В., Мостенська Т.Л.

UDC 332:65:637

**ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF
CORPORATION'S MANAGEMENT**
**ОРГАНІЗАЦІЙНО – ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ КОРПОРАТИВНОГО
УПРАВЛІННЯ**

Bokovets V.V. / Боковець В.В.*d.e.s., prof. / д.э.н., проф.*

ORCID: 0000-0002-0234-9703

SPIN: 9601-3915

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics,
Vinnitsa, ul. Soborna, 87, 21000

*Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-
економічного університету, Вінниця, вул. Соборна, 87, 21000*

Abstract. The article illustrates the content and structure of the organizational and economic mechanism of corporation's management. The list of management tools of corporation's management, that is discovered, allows us to consider the formation of organizational and economic mechanism at the level of resource. The functions of corporate management in the context of the organizational and economic mechanism of corporation's management are systematized.

Keywords: management instruments, corporation, mechanism, organizational and economic mechanism, management.

Introduction. Dynamic changes in the environment, its turbulence requires continuous development and improvement of the corporation's management, the development of new advanced methods and tools that can reduce the impact of negative factors on the overall performance of the company. In such circumstances, there are new requires on the formation mechanism of the corporation's management efficiency. It must be provided under the influence of improvement of production, labor and management, and the ability to adapt it to current economic conditions.

Main part. The article illustrates the content and structure of the organizational and economic mechanism of corporation's management. The list management tools corporation that is provided, allows us to consider the formation of organizational and economic mechanism at the level of resource and functional software.

The main purpose of this study is to determine the essence of the concept of organizational and economic mechanism and construction of the conceptual framework of organizational and economic mechanism of a corporation with the definition of tools.

Organizational and economic mechanism is a control that represents a set of management elements and methods of organizational, informational, motivational and legal support through the use of which, the features of the company are given, they also provide a particular purpose [2, c. 59]. This system of formation of goals and incentives allow to turn in the work dynamics of material and spiritual needs of society into the dynamics of production and results of production, which are aimed to full and effective enjoyment of these needs.

Openness and dynamism are the characteristics for organizational and economic mechanism. These characteristics reflect the possibility of reaction mechanism to influence internal and external factors, because the company and its activities may

vary depending on various factors influence [1, c. 126].

Important elements of the organizational and economic mechanism of a corporation are tools of corporate management. Economic instruments of organizational and economic mechanism of corporation - are tools that are focused on group and individual economic interests of the people. They, in turn, are divided into instruments that can directly affect the corporation, and those exercising indirect influence. The former usually refers to [4, c. 43]:

- organization and production planning;
- target complex programs;
- business planning;
- commercial calculation;
- economic system of internal controls.

The tools of the indirect effects of national (sectoral) complex are target programs and the system of national, local and domestic economic regulators of economic activity [3].

We improved the system of enterprise management tools with the addition of special tools of corporate governance in the context of consideration of the organizational and economic mechanism of the Corporation (Table 1).

Table 1

Basic tools of organizational and economic mechanism of corporation

Instruments	Characteristics	Indicators
Economic	– the financial stabilization of the company; – selecting sources of financing investment; – improving productivity; – budgeting at different levels; – optimization of production costs; – reducing payback period of capital investment; – optimization of distribution of financial resources; – optimization of transfer pricing; – development of spare capacity; – evaluation of staff;	– ratio rhythm of production; – productivity; – coefficient of autonomy; – stock of financial stability; – profit margins; – liquidity; – financial independence; – turnover rates;
Organizational	– development and optimization of management structure; – restructuring of the company; – formation and elimination of new divisions and subsidiaries; – organization of authorities; – organization process; – the interaction between participants of corporate relations; – distribution of powers; – improving the production process, jobs and working conditions; – organization of recruitment process;	– the proportion of managerial staff in the total number of employees; – number of workers falling per employee management; – the proportion of the payroll management personnel in the general fund wages; – level of automation production control systems;

Ecologic	– recovery and preventing the negative environmental impact; – compliance with occupational health, industrial noise reduction; – equipment sanitary means of production units;	– The costs of safety measures per employee, th. USD;
Laws	– the rights of consumers; – documentation to ensure compliance with established standards of products, – independent supervisory bodies;	– State Standards; – Regulations and acts;
Social and psychological	– training employees; – organization of consumer services and catering; – collective decision-making; – establishing psychological climate; – creating an atmosphere of creative collaboration;	– turnover ratio; – the growth rate of effective incentive payment; – the level of workers social package;
Technical and technological	– enhancing progressivity of equipment used; – mechanization and automation; – improving production equipment tools and devices; – enhance progressivity technology; – providing high technology equipment service quality control;	– assets ratio; – proportion of advanced equipment in the total value of the equipment; – renewal rate of capital; – costs for innovative renewal process; – R & D spending;
Marketing	– study of demand for products; – organization to find new markets; – competent advertising policy of the company; – rational organization of the pricing policy; – provision of services; – ensuring competitive advantages of the product;	– ratio sale of commodity products; – ratio of market development; – return on sales;

Source [made by the author]

Conclusion: So, we can conclude, that organizational and economic mechanism of corporation's management is a targeted mechanism of realization economic interests of the formation and resource allocation, and corporate profits. Managing of realizing the interests of participants in space and time through the organizational and economic mechanism of corporate management allow subordination and the development of company's objectives of sustainable development. It involves not only the growth of the corporation, but also fair distribution of economic performance company between all parties and compliance while achieving the goals of share society public interest concerning territorial economic development, environmental safety, absence of citizens' discrimination by any principles[5, c. 83].

Scientific novelty of this article is a systematization of functions of corporate management for certain types of management actions and improvement of organizational tools of economic management mechanism with the addition of

special tools of corporate management. The results of research can be used as a theoretical basis for further researches and advanced study tools and other key structural elements of corporate management and effectiveness of the organizational and economic mechanism of a corporation as a whole.

References:

1. Bokovets V. V. Analysis of theoretical approaches to defining the organizational and economic mechanism of corporation / International scientific electronic journal "Economy: Realities time." - Odessa. - 2015. - №4 (20). - P.123-128.
2. Bokovets V. V. Organizational and economic mechanism of corporations / Bokovets V. V., Il'chuk I. V. // Proceedings of the materials VIII International Scientific Internet - conference "Trends and prospects of development of science and education in the context of globalization." - Perejaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University. - Pereyaslav - Khmelnytsky. - 2015. - P.59-60.
3. Dovgan L.E., G.A. Dudukalo Formation of the organizational and economic mechanism of effective management. / L.E. Dougan, G.A. Dudukalo. [Electronic source]. Access mode: <http://economy.kpi.ua/uk/node/376>.
4. A. Smith Features of formation of organizational and economic mechanism of innovative activity of the enterprise [Text] / A. Smith // Herald KNUTD. - 2011 r. - №2. - P.40-47.
5. Momot T. V. Value-oriented organizational and economic mechanism of corporate management of holding companies: a strategy of getting combined benefits[Text]: monography / T. V. Momot, M. V. Kadnychansky, A. Lobanov, N. V. Rud. - X: Factor, 2010. - 220 p.

Література:

1. Боковець В.В. Аналіз теоретичних підходів до визначення організаційно-економічного механізму управління корпорацією / В.В. Боковець // Міжнародний науковий електронний журнал: «Економіка: реалії часу». – Одеса. – 2015. – №4(20). – С.123–128.
2. Боковець В.В. Організаційно-економічний механізм управління корпораціями / В.В. Боковець, І.В. Ільчук // Збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти». – Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. –2015. – С.59–60.
3. Довгань Л.Є., Дудукало Г.О. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством. / Л.Є. Довгань, Г.О. Дудукало. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/uk/node/376>.
4. Коваль А.А. Особливості формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємства / Коваль А.А. // Вісник КНУТД. – 2011 р. – №2. – С.40-47.
5. Момот Т.В. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління холдинговими компаніями: стратегія отримання комбінаторних переваг: монографія / Т.В. Момот, М.В. Кадничанський, О.А. Лобанов, Н.В. Рудь. – Х. : Фактор, 2010. – 220 с.

Анотація. У ринкових умовах усе більшого значення набуває саме організаційно-економічний механізм управління, застосування якого обумовлено тим, що він ґрунтується

на об'єкті і суб'єкті управління, залишаючи за ними свободу вибору господарських рішень.

У дослідженнях науковців досі не сформовано дієвого, комплексного та ефективного інструментарію організаційно-економічного механізму управління корпорацією.

Головною метою дослідження є побудова структури організаційно-економічного механізму управління корпорацією із визначенням її інструментарію.

В статті проілюстровано зміст та структуру організаційно-економічного механізму управління корпорацією. Надано перелік інструментарію управління корпорацією, що дозволяє розглянути процес формування організаційно-економічного механізму на рівні ресурсного та функціонального забезпечення.

Науковою новизною цієї статті є удосконалена система інструментів організаційно-економічного механізму управління із додаванням до неї особливих інструментів корпоративного управління.

Ключові слова: інструменти управління, корпорація, механізм, організаційно-економічний механізм, управління.

Стаття відправлена: 22.12.2018 г.

© Боковець В.В.

УДК 004.2

ENVIRONMENTAL PRODUCTION AS A BASIS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT**ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ****Voliak L. R. / Воляк Л. Р.***Ph.D. in Economics, Senior Lecture / к.е.н., ст. викладач***Haidai D. V. / Гайдай Д. В.***student / студентка***Riepka Y.O. / Рєпка Є. О.***student / студентка**National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,**Kyiv, Heroiv Oborony, 13, 03041**Національний університет біоресурсів та природокористування України,**Київ, вул. Героїв Оборони, 13, 03041*

Анотація. Досліджено теоретичні та практичні засади формування та розвитку екологобезпечного сільськогосподарського виробництва. Обґрунтовано шляхи його подальшого розвитку з одночасним відтворенням природно-ресурсного потенціалу.

Встановлено, що екологобезпечне сільськогосподарське виробництво потребує врахування як економічних, так і екологічних та соціальних факторів, які істотно впливають на стан навколишнього середовища, продуктивність земель, а разом з тим і на ефективність діяльності агроформувань.

Ключові слова: екологобезпечне виробництво, сталий розвиток, ефективність, раціональне використання, земельні ресурси.

Вступ. На сучасному етапі розвитку ринкова економіка потребує розробки і реалізації прогностичної концепції щодо раціоналізації та екологізації виробничої діяльності. Нинішня екологічна ситуація, яка характеризується значним антропогенним навантаженням на природні ресурси, підтверджує, що суспільство ще недостатньо усвідомлює реальне значення природно-ресурсного потенціалу. Від результатів використання природних ресурсів залежить рівень життя населення, а від їх збереження — майбутнє суспільства.

У результаті реформування земельних відносин та рівноправного розвитку різних форм господарювання сформувалася тенденція підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь. Проте, як свідчать результати господарської діяльності в аграрній сфері, завдання, яке стояло перед земельною реформою — радикально змінити ставлення до землі як до національного багатства, забезпечити раціональне та екологобезпечне використання сільськогосподарських угідь з метою переходу на сталий розвиток — вирішено неповністю [2].

Основний текст. Сталий розвиток (sustainable development – англ.) – розвиток суспільства, що дозволяє задовольнити потреби сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь [1].

Основними складниками сталого розвитку є економічні та екологічні інтереси суспільства (рис. 1).

Рис. 1 Аспекти сталого розвитку виробництва

Джерело: [2]

До економічної складової відносять раціональне використання природних ресурсів, енерго- та ресурсоефективні технології, включаючи видобуток і переробку сировини, технології більш чистого виробництва, виробництво екологічно вигідної продукції, мінімізацію і максимальну переробку відходів.

Соціальна складова включає справедливий розподіл благ, збереження культурного капіталу й різноманіття в глобальних масштабах. Основними пріоритетами екологічної складової виступають такі фактори, як якісна питна вода, атмосферне повітря, безпечні продукти, товари і послуги тощо.

На шляху до сталого розвитку виробництва необхідно знайти інноваційні шляхи для забезпечення економічного зростання і водночас покращення екологічних і соціальних показників виробничих процесів і продукції. Роль держави в цьому процесі – створити максимально сприятливі умови для розвитку екологічно орієнтованого бізнесу.

Загальна характеристика природокористування характеризується зниженням антропогенного навантаження (табл. 1).

Таблиця 1
Природокористування за видами ресурсів, 2013-2017 рр.

Показники	Роки					Темп приросту, %				
	2013	2014	2015	2016	2017	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2017/ 2013
Викиди забруднюючих речовин, тис. т	6719,8	5346,2	4521,3	3078,1	2584,9	79,56	84,57	68,08	83,98	38,47
Забрано води з природних водних об'єктів, млн. м ³	13625	11505	9699	9907	9224	84,44	84,30	102,14	93,11	67,70
Заготівля деревини, м ³	20340,6	20672,4	21924,2	22612,8	21923,0	101,63	106,06	103,14	96,95	107,78
Капітальні інвестиції на охорону навколишнього середовища, млн грн	6038,8	7959,9	7675,6	13390,5	11025,5	131,81	96,43	174,46	82,34	182,58

Джерело: Розраховано за даними [3]

З таблиці 1 бачимо, що викиди забруднюючих речовин мають тенденцію, щодо зменшення. У 2017 р. у порівнянні з 2013 р. викиди зменшилися на 61,53 відсотки. Основна частка викидів припадає на стаціонарні джерела. Кількість забраної води з природних водних об'єктів у 2017 р. знизилася на 32,3% у порівнянні з 2013 р. Заготівля деревини навпаки у 2017 р. збільшилася на 7,78 відсотки. Капітальні інвестиції на охорону навколишнього середовища значно зросли. У 2017 р. вони становили 11025,5 млн грн, що на 82,58% більше ніж у 2013 році.

Дані розрахунки свідчать про покращення умов для здійснення екологобезпечного виробництва, яке є складовою формування сталого розвитку, в основі якого — мінімізація впливу людини на довкілля, гуманне ставлення до тварин та турбота про здоров'я споживачів.

Зокрема, ведення екологобезпечного рослинництва передбачає ряд умов: дотримання правил сівозміни, обробка землі без порушень структури ґрунту; перевага органічному насінню та розсаді, адаптованим до місцевих кліматичних умов; виключення застосування ГМО та опроміненого насіння; заборона використання мінеральних добрив; замість хімічних засобів захисту рослин та регуляторів росту використовувати насіння, стійке до шкідників та хвороб; застосовувати природні методи боротьби зі шкідниками.

Ведення екологобезпечного тваринництва теж має ряд правил, серед яких: використання виключно органічних кормів, частково допускаються корми перехідного періоду; заборонено вживання антибіотиків (крім випадків деяких захворювань), гормони та стимулятори росту; допустимий лише вільний випас чи вигул тварин та пташок, примусове годування та утримання птахів у клітках заборонені.

За даними Державної служби статистики України, станом на початок 2017 р. Україна займає 11-те місце серед країн Європи та 20-те у світі за загальною площею сільськогосподарських угідь, сертифікованих як екологобезпечні [3]. За останні 5 років вони збільшилися на 54% і на сьогодні складають 421 500 га, з них 48,1% зайняті під вирощування зернових, що ставить нас на 7-ме місце серед країн-виробників органічних зернових. Понад 16% займають олійні – 5-те місце у світі; 4,6% займають бобові – 7-ме місце. Під овочами зайняті 2% угідь – 10-те місце, а під фруктами – 0,6 відсотки [4].

Українці споживають значно менше екологобезпечних продуктів, ніж мешканці країн ЄС. На душу населення цей показник у нас складає 3 €, тоді як у ЄС – 53,7 євро. За обсягом внутрішнього ринку екологобезпечних продуктів Україна займає 25-те місце в Європі: з гектара органічних угідь на внутрішній ринок потрапляє продукції на € 50, тоді як у Європі — на 2345 євро [4].

В Україні на початок 2017 р. зареєстровані 426 операторів екологобезпечного ринку, з яких 294 — аграрні підприємства.

Найбільша площа сертифікованих екологобезпечних земель — в Одеській (102 тис. га), Херсонській (76 тис. га), Дніпропетровській (38 тис. га) і Житомирській (32 тис. га) областях, а найбільша кількість підприємств — у Одеській області (рис. 2).

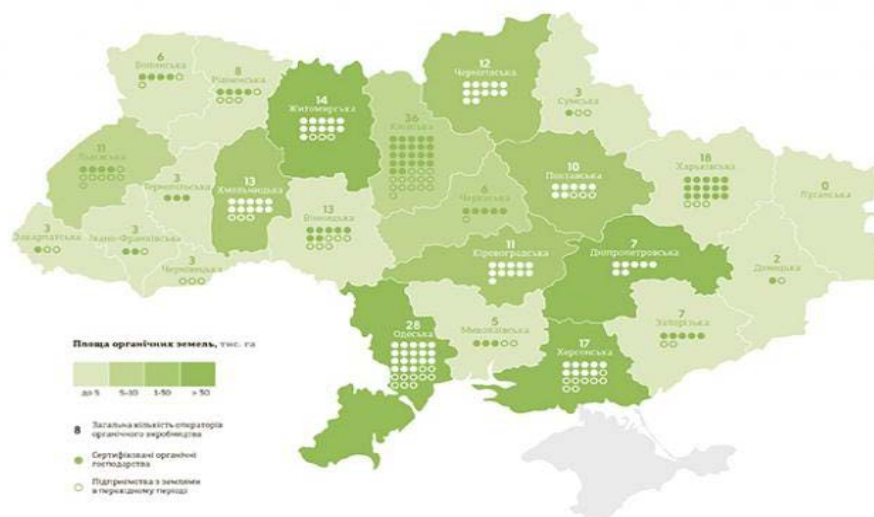

Рис. 2. Екологобезпечне виробництво в Україні

Джерело: [4]

Більшість агрокомпаній володіють невеликими площами органічних земель. Найбільша площа органічних земель у компанії Арніка — 15,8 тис. га, і тільки у п'яти компаній площа органічних земель перевищує 5 тис. га. 90% української агропродукції прямує на експорт. На внутрішньому ринку реалізуються усього 10% агропродукції, виробленої в країні. Головні імпортери — Нідерланди, Німеччина і Велика Британія. А головні експортні культури — кукурудза і пшениця.

Сталість підприємств ґрунтується на системі управління екологічними аспектами та впровадженні ресурсозберігальних технологій. Такий підхід дозволяє оцінити ситуацію, потенціал та шляхи економії щодо ефективного використання всіх ресурсів та зниження собівартості продукції і зменшення утворення відходів та викидів у атмосферу, підвищити ресурсоефективність та конкурентоспроможність. Поєднання екологічної ефективності виробництва з економічним зростанням підприємства є основною ідеєю сталого виробництва.

Висновки: Екологобезпечне виробництво є пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства, дозволяє реалізувати концепцію збалансованого розвитку агросфери за рахунок соціально-економічної і природно-ресурсної збалансованості і має на меті забезпечення суспільства безпечними та якісними продуктами харчування, а також збереження та покращення стану навколишнього природного середовища.

Для подальшого його розвитку в Україні необхідно збільшити площі для екологобезпечної продукції за рахунок використання не забруднених агрохімікатами угідь, створити умови для належного стимулювання сільськогосподарських виробників, зниження ризиків ведення даного виробництва, відпрацювати систему державної сертифікації, забезпечити чіткий державний контроль за якістю продовольства, сприяти підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної екологобезпечної продукції на міжнародному та національному ринках.

Література:

1. Борисова В.А. Екологічні основи природокористування в АПК. – Суми: Видавництво "Довкілля", 2015. – 356 с.
2. Гаман П.І. Зміст економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності / П.І Гаман // Бізнес навігатор. Серія: Економіка і підприємництво. – 2016. – №8. – 25 с.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Органік в Україні [Електронний ресурс] / Федерація органічного руху України. – Режим доступу: <http://organic.com.ua/>.

References:

1. Borysova, V.A. (2015), *Ekolohichni osnovy pryrodokorystuvannia v APK* [Ecological bases of nature management in agriculture sector], Vydavnytstvo "Dovkillia", Sumy, Ukraine.
2. Hama, P.I. (2016), "Contents of the economic mechanism of nature management and environmental protection activities", *Biznes navihator. Serii: Ekonomika i pidpriemnytstvo*, vol. 8.
3. State Statistics Service of Ukraine (2018), <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Federation of organic movement of Ukraine (2017), "Organic in Ukraine", available at: <http://organic.com.ua/>

Abstract. *The theoretical and practical principles of formation and development of ecologically safe agricultural production are investigated. The ways of its further development with the simultaneous reproduction of natural resource potential are substantiated.*

It has been established that ecologically safe agricultural production requires consideration of both economic and environmental and social factors that have a significant impact on the state of the environment, land productivity, and, at the same time, on the efficiency of agriculture enterprises activities.

Key words: *ecologically safe production, sustainable development, efficiency, rational use, land resources.*

УДК 001.891.34:338.242

**FORMATION OF POTENTIAL OF THE ENTERPRISE AS A MAJOR
CONDITIONS OF ITS DEVELOPMENT****ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ГОЛОВНОЇ УМОВИ ЙОГО
РОЗВИТКУ****Khavrova K.S./ Хаврова К.С.***s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-9376-0700

*Donetsk National University of Economics and Trade named after Mikhail Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Tram 16, 50005**Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського, Кривий Ріг, Трамвайна 16, 50005*

Анотація: Розглядаючи потенціал підприємства як головну умову розвитку підприємства було обґрунтовано саме поняття «розвиток підприємства» під різним кутом розуміння. Саме таке обґрунтування дозволило виділити модель «збереження потенціалу через розвиток» на основі комбінації філософського, біологічного та логічного наукового підходів.

Узагальнюючи поняття «розвиток підприємства» було досліджено його історичний контекст.

У процесі дослідження було визначено, що головною умовою розвитку підприємства є його потенціал. Це дало змогу визначити його основні характеристики, а також визначити провідну роль персоналу в цьому процесі.

Ключові слова: розвиток, розвиток підприємства, потенціал, етапи розвитку, персонал підприємства.

Вступ. В сучасних умовах підприємство можна розглядати в якості відкритої економічної системи, яка, в свою чергу, є підсистемою галузі національної економіки і глобального простору. При цьому змінюється сам підхід до розуміння процесу розвитку підприємства і переходу від його розуміння як «збереження, потім розвиток» до розуміння «збереження через розвиток». Саме такий підхід до зміни моделі розвитку підприємства на сучасному етапі є найбільш обґрунтованим в дослідженнях як українських [4], так і російських вчених-економістів [6, с.6], з якими можна повністю погодитися. При цьому, забезпечити довгострокове функціонування підприємства в конкурентному середовищі в умовах ринку можливо саме на основі моделі «збереження через розвиток». Зрозуміло, що проблематика розвитку підприємств з урахуванням вищевказаних умов є предметом наукових досліджень сучасних вчених-економістів, таких як В.А.Гончарук, С.П. Дунда, Ф.В.Константинова, Л.Г. Мельник, О.В.Раєнєва та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні потенціалу як головної умови розвитку підприємства, що представляє собою зміну від «збереження потенціалу, потім розвиток» до розуміння «збереження через розвиток»

Основний текст. Перш за все слід звернути увагу на те, що серед вчених-економістів вживання терміну «розвиток» набуло значного поширення в відношенні його застосування при дослідженні різних об'єктів. Проблемним в окремих дослідженнях є те, що вживання цього терміну можна визнати лише

умовним поза усвідомлення не тільки його сутності з точки зору процесу, а й самого поняття. Прикладом такої наукової проблеми можуть бути результати досліджень групи українських вчених на сторінках наукового видання, в якому досліджуються процеси управління розвитком соціально-економічних інфраструктур при тому, що за змістом відсутній саме визначення поняття «розвиток» і не розкрита його сутність як процесу [16]. Ототожнюються процеси росту і розвитку і в монографічних дослідженнях російського вченого В.А. Гончарука, в яких при вивченні природи розвитку підприємств на сторінках його монографії, немає визначення і не розкривається сутність самих базових понять («розвиток», «розвиток підприємства») і при цьому ототожнюються такі поняття як «розвиток» і «зростання» [1]. Не розкривається сутність процесу розвитку і не наводиться поняття «розвиток» в окремих дослідженнях, присвячених розвитку соціальної економіки в широкому сенсі [17], приватних господарств і малих підприємств [8], регіонів [5].

Наведені приклади свідчать про наукову проблему, що має дві риси: по-перше, окремими вченими при визначенні об'єкта дослідження як розвитку не усвідомлюється саме значення цього поняття; по-друге, вживання самого терміну «розвиток» поза усвідомлення сутності і його значення вносить нерозуміння в свідомість тих вчених, які використовують результати цих наукових досліджень у вигляді монографій, публікацій і авторефератів на здобуття наукових ступенів кандидатів і докторів економічних наук. Таким чином, ця наукова проблема актуалізує необхідність більш глибокого дослідження самого поняття «розвиток» поряд з вищенаведеними аргументами.

Вивчення точок зору сучасних вчених-економістів дозволяє зробити висновки про відмінності в трактуванні поняття «розвиток», але більшість з них пов'язують його зі змінами і представляють як процесу переходу від однієї стадії до іншої. Зокрема, з посиланням на філософську енциклопедію Ф.В. Константинова, розвиток розглядається як філософська категорія, що виражає процес руху, зміна цілісних систем і вищий тип руху, зміни матерії і свідомості, перехід від одного якісного стану до іншого, від старого до нового [15]. Д.М. Стеченко і А.В. Григорович представляють два визначення поняття розвиток, в кожному з яких закладена необхідність змін: це процес, який характеризується як якісними, так і кількісними змінами від простого до складного - по-перше, і по-друге - процес будь-якого роду змін різних форм матерії [14]. О.В. Раєвнева в своїх дослідженнях під розвитком розуміє процес формування нової дисипативної структури, якій виражено в якісній зміні складу, структури і способу (моделей) функціонування системи, який виявляється в кризовій формі і спрямований на досягнення змінюваних глобальних цілей підприємства [11]. У дослідженнях Л.Г. Мельник під розвитком розуміється необоротна, спрямована, закономірна зміна системи на основі реалізації внутрішньо властивих їй механізмів самоорганізації [7]. Р. Дяків на сторінках енциклопедії бізнесмена переконує в тому, що розвитком є процес руху від нижчого до вищого (до більших досягнень), в результаті чого відбувається зміна якості предмета, явища, діяльності, перехід до більш нового, прогресивного [3]. С.П. Дундою під розвитком розуміється зміна процесу або явища від простого до

складнішого [2].

Таким чином, стає очевидним, що сучасними вченими-економістами, незалежно від того, з якої точки зору ними дається характеристика дефініції «розвиток підприємства», використовуються різні наукові підходи (методологічний базис) в розумінні поняття «розвиток». При цьому для всіх шістьох вчених, що розкривають поняття «розвиток підприємства» з урахуванням усіх трьох характеристик одночасно (необхідність проведення змін в системі, націленість якісних змін на покращення економічного стану і, поряд з цим, обліку зовнішнього оточення (або конкурентного середовища) - тобто для тих, хто найбільшою мірою наближений до сприйняття моделі «збереження через розвиток», притаманне використання методологічного базису поняття «розвиток» на основі комбінації філософського, біологічного та логічного наукового підходів.

Визначення взаємозалежності підприємств, економіки і суспільства як систем необхідно дослідити історичний контекст, етапізація якого представлена на рисунку 1.1.

Складність визначення взаємозалежності підприємств, економіки і суспільства як систем полягає у тому, що, при різних історичних етапах, розвиток розглядається з конкретної позиції, а саме, розвиток як: зв'язку всередині підприємств між власником і працівниками в умовах вільної конкуренції; взаємозалежності підприємств від галузевих систем в умовах підвищення концентрації капіталу; нового типу зв'язків між підприємствами - на рівні національних економік; система більш високого рівня завдяки виникненню міжнародних зв'язків.

Виходячи з вищевикладеного, ми дісталися висновку, що головною умовою розвитку підприємства є його потенціал. Це обумовлено наступними характеристиками: це сукупність наявних засобів, можливостей, які можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети [13, с.215]; це складна економічна система функціональних відносин між елементами реального і потенційного рівня розвитку підприємства, що відображає його готовність у визначений час мобілізувати ресурсні можливості для досягнення поставлених цілей з максимальною ефективністю в процесі оптимальної взаємодії із зовнішнім середовищем [9, с.11]; це сукупність факторів, що визначають його силу, джерела, можливості, засоби, запаси, можливості, ресурси і багато інших резерви, які можуть бути використані в економічній діяльності [13, с.105]; це внутрішня можливість системи в даний час отримати результат в майбутньому, який буде повністю затребуваним інший (іншими) системами [12, с.22].

Наведені визначення дозволяють довести вірність обрання потенціалу в якості рушійної сили розвитку підприємства

Не менш актуальним питанням з точки зору розгляду потенціалу в якості головної рушійної сили розвитку підприємства є визначення провідної ролі персоналу в цьому процесі. Таке твердження впливає, перш за все, з того, що тільки за умови потенційних можливостей персоналу можна управляти чинниками, що формують стратегічний потенціал підприємства, і забезпечують

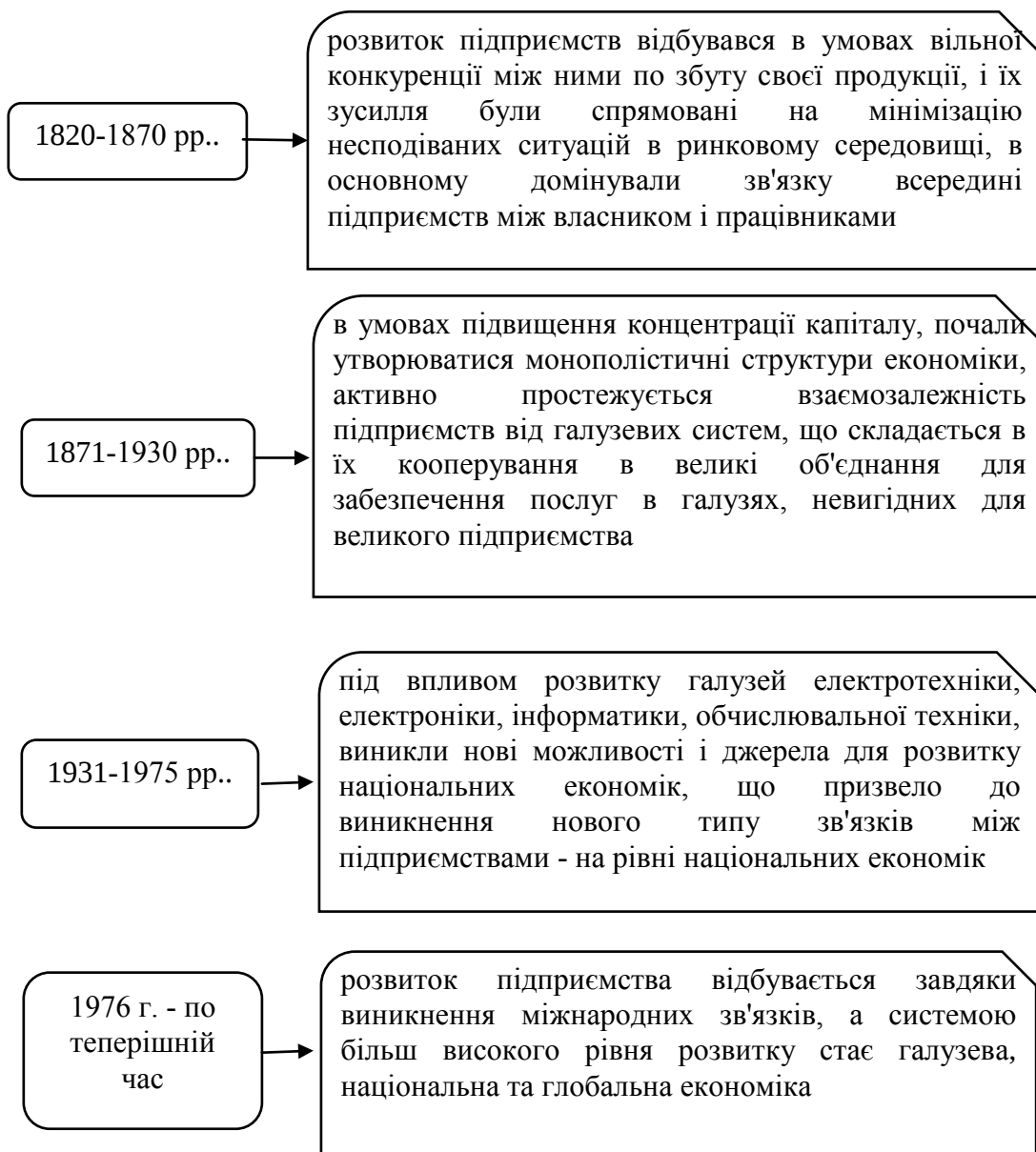

Рисунок 1.1 – Історичні етапи розвитку підприємства

Джерело: складено автором на основі [10]

його розвиток (наявні ресурси, стійкість системи (підприємства) до зовнішнього середовища і її гнучкість, здатність підприємства впроваджувати інновації і нові рішення, реалізувати стратегії і використовувати конкурентні переваги в ринковій боротьбі, ефективно використовувати інвестиційні можливості для розвитку ресурсного потенціалу та адаптують стратегію і тактику підприємства до постійно змінюваних умов господарювання. При цьому цілком логічним є виділення провідної ролі персоналу з точки зору його розгляду в якості потенціалу трудових ресурсів (або трудового потенціалу) серед інших видів матеріальних і нематеріальних ресурсів, виходячи з наступного тези сучасних вчених-економістів: «У системі задоволення потреб економічний потенціал виступає як накопичення праці, з одного боку, і здатність суспільної свідомості його використовувати - з іншого ...» [9, с.16]. Безумовно, що в системі «підприємство» такий результат (корисна робота)

забезпечується завдяки ефективній діяльності персоналу.

Заключення та висновки. Таким чином ми бачимо, що формування потенціалу підприємства є процесом ідентифікації потрібних структурних складових, оптимальне співвідношення яких забезпечує вирішення головної проблеми розвитку підприємства.

На підставі вищезазначеного, робимо висновок, щоб забезпечити розвиток підприємства, який відповідає сучасній моделі «збереження потенціалу через розвиток», необхідно виділити наступну передумову: для того, щоб персонал був здатний формувати і реалізовувати потенціал підприємства для його розвитку необхідно їм управляти і розвивати. Цілком очевидно, що і потенціал як сила розвитку підприємства, і персонал як його головний ресурс є підсистемними елементами, тобто його внутрішніми факторами розвитку. Від якісних дії цих факторів залежить якість розвитку підприємства, тобто здатність розвиватися і досягати відповідного рівня конкурентоспроможності в мінливих умовах зовнішнього середовища.

Література:

1. Гончарук В.А. Развитие предприятия: монография / Валерий Анатолиевич Гончарук. – М.: Изд-во «Дело», 2000. – 144 с.
2. Дунда С. П. Теоретичні підходи до визначення поняття "розвиток підприємства" [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_32/Dunda.pdf
3. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / [за ред. Р. Дяківа]. – К.: Міжнародна економічна фундація, ТзОВ «Книгодрук», 2000. – 704 с.
4. Запасна Л.С. Економічна сутність розвитку підприємства/ Л.С. Запасна [Електронний ресурс]: Режим доступу <http://masters.donntu.edu.ua/2011/iem/bashkevich/library/tez8.htm>
5. Марцин В.С. Особенности планирования в рыночных условиях хозяйствования / В.С. Марцин // Актуальні проблеми економіки. - 2011. -№5 (119). -С. 97-108
6. Масленикова Н.П. Управление развитием организации. - М.: Центр экономики и маркетинга, 2002. — 304 с.
7. Мельник Л. Г. Экономика развития [Текст]: учебник / Л.Г. Мельник. — Сумы: Университетская книга, 2013. — 784 с.
8. Лисенко В.В. Стан та перспективи розвитку господарств населення / Вероніка Володимирівна Лисенко: Автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня к. е. н. за спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Луганський національний аграрний університет, 2008. – 20 с.
9. Організація управління економічним потенціалом промислових підприємств: монографія / В.Н. Гончаров, М.В. Савченко, Д.В. Солоха та ін. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2008. – 202 с.
10. Організація підприємства: історичний нарис і сучасні тенденції розвитку [Електронний ресурс]: Режим доступу <http://agroua.net/economics/documents/category-60/doc-78>.

11. Раєвнєва О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О.В. Раєвнєва. – Харків, 2006. – 496 с.
12. Россошанская О.В. Информационно-ценностная модель определения стоимости реализации проектов формирования стратегического потенциала предприятия / О.В. Россошанская // Управління проектами та розвиток виробництва: зб наук. праць. – 2005. – № 3. – С. 19 – 31
13. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. Прохоров А.М. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 1632 с.
14. Стеченко Д. М. Менеджмент. Словник-довідник : навч. посіб. для студ. ВНЗ /Д. М. Стеченко, А. В. Григорович, А. П. Дука. – Хмельницький : Вид-во «Поділля», 2004. – 587 с.
15. Философский энциклопедический словарь. / Гл. ред. Ильичев Л.Ф., Федосеев П.Н. и др. – М.: Советская энциклопедия, 1983. — 836 с.
16. Фінансовий та організаційно-інституційний механізми державного управління розвитком соціально-економічної інфраструктури: монографія / Дорофійенко В.В., Гончаров В.М., Лобас В.М. та ін. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2010. – 220 с.
17. Щетинська Я.В. Регулювання та організація розвитку соціальної економіки / Яна Володимирівна Щетинська: Автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня к. е. н. за спец. 08.02.07 – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – Донецький національний університет, 2010. – 20 с

References:

1. Goncharuk V.A. (2000) Razvitiye predpriyatiya: monografiya [Enterprise development: monograph] / Valeriy Anatoliyevich Goncharuk. – M.: Izd-vo «Delo», 144
2. Dunda, S.P. (2011). Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia "rozvytok pidpriemstva" [Theoretical approaches to the definition of "enterprise development"]. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppci/2011_32/Dunda.pdf.
3. Dyakiva R. (Eds.). (2000) Entsiklopediya biznesmena, ekonomista, menedzhera [Encyclopedia of businessman, economist, manager] /– K.: Mizhnarodna ekonomichna fundatsiya, TzOV «Knyhodruk» [in Ukraine]
4. Zapasna L.S. (2011) Ekonomichna sutnist' rozvytku pidpryyemstva [Economic essence of enterprise development] Retrieved from <http://masters.donntu.edu.ua/2011/iem/bashkevich/library/tez8.htm>
5. Martsin B.C. Osobnosti planirovaniya v rynochnykh usloviyakh khozyaystvovaniya [Features of planning in market conditions of management] Actual problems economics, Ukraine: 5 (119), 97-108
6. Maslenykova N.P. (2002) Upravlenye razvytyem orhanyzatsyy. [Managing the development of the organization] M.: Center of Economics and Marketing [in Russian]
7. Melnik L. G. (2013) Ekonomika razvitiya [Tekst]: uchebnik [Development economics [Text]: textbook] Sumy: University Book, Ukraine, 784
8. Lysenko V.V. (2008) Stan ta perspektyvy rozvytku hospodarstv naselennia [Status and prospects of development of households] / Veronika Volodymyrivna Lysenko: Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia nauk. stupenia k. e. n. za spets. 08.00.04 – Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy (za vydamy ekonomichnoi diial'nosti). – Luhans'kyj natsional'nyj ahraryj universytet [in Ukraine]
9. Honcharov V.N., Savchenko M.V., Solokha D.V. (Eds.) (2008) Orhanizatsiya upravlinnya

ekonomichnym potentsialom promyslovykh pidpryyemstv: monohrafiya [Organization of Management of the Economic Potential of Industrial Enterprises] Donetsk: SPD Kupriyanov [in Ukraine]

10. Orhanizatsiya pidpryyemstva: istorychnyy narys i suchasni tendentsiyi rozvytku [Elektronnyy resurs] [Organization of the enterprise: historical essay and modern development trends [Electronic resource]:] Retrieved from <http://agroua.net/economics/documents/category-60/doc-78>.

11. Rayevnyeva O.V. (2006) Upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva: metodolohiya, mekhanizmy, modeli : monohrafiya [Management of enterprise development: methodology, mechanisms, models: monograph], Kharkiv [in Ukraine], 496

12. Rossoshanskaya O.V. (2005) Informatsionno-tsennostnaya model opredeleniya stoimosti realizatsii proyektov formirovaniya strategicheskogo potentsiala predpriyatiya [Information-value model for determining the cost of implementing projects for the formation of a strategic potential of an enterprise], Project management and development of virobnitstva: zb sciences. Prats, Ukraine, 3, 19-31

13. Prokhorov A.M. (Eds.) (1989) Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar [Soviet Encyclopedic Dictionary], M.: Soviet encyclopedia, [in Russian]

14. Stechenko D. M., Hryhorovych A.V. & Duka A. P. (2004) Menedzhment. Slovnyk-dovidnyk : navch. posib. dlya stud. VNZ [Management. Dictionary-directory: tutor. manual for studio University], Khmelnytsky: View of "Podillya" [in Ukraine]

15. Ilichev L.F., Fedoseyev P.N. & Eds. (1983) Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar [Philosophical encyclopedic dictionary], M.: Soviet encyclopedia, [in Russian]

16. Dorofiyenko V.V., Honcharov V.M., Lobas V.M. & Eds. (2010) Finansovyy ta orhanizatsiyno-instytutsiynyy mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya rozvytkom sotsial'no-ekonomichnoyi infrastruktury: monohrafiya [Financial and organizational-institutional mechanisms of state administration for the development of socio-economic infrastructure: monograph], Donetsk: SPD Kupriyanov [in Ukraine]

17. Shchetynska YA.V. (2010) Rehulyuvannya ta orhanizatsiya rozvytku sotsial'noyi ekonomiky [Regulation and organization of social economy development], Abstract of the dissertation for the acquisition of sciences. degree of BC for specials 08.02.07 - Demography, labor economics, social economy and politics. - Donetsk National University [in Ukraine]

Abstract. *Considering the potential of the company as the main condition for the development of the enterprise, it was substantiated the very concept of "enterprise development" at different angles of understanding. The following examples of the concept of "enterprise development" highlighted the research as development does not realize the meaning of this concept; secondly, the use of the term "development" beyond the realization of the essence and its significance is misunderstanding in the consciousness of those scientists who use the results of these scientific studies in the form of monographs, publications and abstracts for obtaining the degrees of candidates and doctors of economic sciences. Thus, it is precisely this justification that allowed the model of "preservation through development" to be isolated on the basis of a combination of philosophical, biological and logical scientific approaches.*

Summarizing the concept of "enterprise development", its historical context was investigated. The complexity of determining the interdependence of enterprises, economy and society as systems is that, at different historical stages, development is considered from a specific position, namely, the development as: communication within enterprises between the owner and employees in conditions of free competition; interdependence of enterprises from sectoral systems in conditions of increasing concentration of capital; a new type of links between enterprises - at the level of national economies; a higher level system due to the emergence of international relations.

In the course of the research, it was determined that the main condition for the development of the enterprise is its potential. This made it possible to determine its main characteristics, as well as to determine the leading role of personnel in this process. Such a statement follows, above all,

from the fact that only under the condition of potential staff can be managed by factors that shape the strategic potential of the enterprise and ensure its development (available resources, stability of the system (enterprise) to the external environment and its flexibility, the ability of the enterprise implement innovations and new solutions, implement strategies and use competitive advantages in a market struggle, effectively use investment opportunities for the development of resource potential and adapt b strategy and tactics of enterprises to changing economic conditions.

Thus, we see that the formation of the potential of the enterprise is the process of identifying the necessary structural components, the optimal correlation of which provides a solution to the main problem of enterprise development.

Key words: development, enterprise development, potential, stages of development, personnel of the enterprise.

THE ROLE OF THE INSTITUTION OF LABOR PROTECTION REPRESENTATIVES OF TRADE UNIONS IN THE ENTERPRISE РОЛЬ ИНСТИТУТА УПОЛНОМОЧЕННЫХ ПО ОХРАНЕ ТРУДА ПРОФСОЮЗОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Sunarchina MM / Сунарчина М.М.

Doctor of Social Sciences, Professor of the Trade Union Movement Department

д.соц.н., профессор кафедры профсоюзного движения

Toporov A.Yu./ Топоров А.Ю.

Postgraduate Student, Department of Philosophy and Sociology

аспирант кафедры философии и социологии

Academy of Labor and Social Relations

Академии труда и социальных отношений

Аннотация: Рассматривается роль института уполномоченных по охране труда профсоюзов в условиях рыночной экономики, подчеркивается значимость профсоюзного контроля, анализируется опыт работы уполномоченных по охране труда первичной профсоюзной организации «Комбината КМАруда».

Ключевые слова: работник, работодатель, охрана труда, профсоюзы, система социальной защиты работников, коллективно-договорная практика.

В настоящее время контроль за соблюдением прав работников в области охраны труда осуществляется государственными и профсоюзными техническими инспекторами труда. В условиях рынка в соответствии с законодательством в России осуществляется государственное управление охраной труда, включающей в себя, формирование ее политики в целом и применение санкции для виновных в несчастных случаях или в случаях заболевания связанного с профессиональной деятельностью. В советский период организацией этой работы осуществляли профсоюзы.

В соответствии с Трудовым кодексом Российской Федерации на работодателя возложено более 22 обязанностей по обеспечению безопасных условий труда, в том, числе осуществление беспрепятственного допуска уполномоченных представителей общественного контроля на предприятие в целях участия в экспертизе условий труда и расследования несчастных случаев и др. мероприятий. Профсоюзы как институт социальной защиты работников на уровне предприятия должны осуществлять профсоюзный контроль организации работы работодателя в области охраны труда, опираясь на современное трудовое законодательство [1].

Профсоюзный контроль в этой сфере включает в себя несколько основных положения: 1) это контроль за соблюдением законодательства о труде и участие в охране труда; 2) самостоятельное проведение расследования несчастных случаев; 3) требование остановки работы в случае возникновения угрозы жизни и здоровью работников; 4) участие в разработке нормативных документов в сфере охраны труда 5) право обращаться в соответствующие органы с требованиями о привлечении к ответственности виновных в нарушении законодательства об охране труда. Осуществление профсоюзного контроля является важнейшей составляющей системы социальной защиты

работников на предприятии, несмотря на то, что их права значительно сокращены в настоящее время. Задача профсоюзов все эти правовые-юридические «потери» компенсировать через конструктивное взаимодействие с работодателем и государственными структурами в частности, федеральной службой по труду и занятости и государственной инспекцией по труду, расширять свои возможности влияния через коллективно-договорную практику. У профсоюзов в осуществлении профсоюзного контроля, есть свои трудности, значительное число работодателей препятствуют этой деятельности, которая проявляется в отказах допуска на территорию предприятия для проведения проверки, попыток игнорирования активной деятельности профсоюзного комитета и его руководителя. Причиной этому является: 1) реальное отсутствие юридической ответственности за нарушение трудового законодательства; 2) отсутствие серьезных санкций, за проявляемый правовой нигилизм работодателей в этой сфере. Все это усложняет легитимные возможности влияния профсоюзов на осуществление профсоюзного контроля в охране труда. Впрочем, зачастую, профсоюзы сами не принимают активной позиции в своей защитной деятельности, имея огромный организационный опыт в сфере охраны труда еще с советских времен.

В данном контексте анализируется опыт деятельности первичной профсоюзной организации «Комбината КМАруда» (г. Губкин, Белгородская область). Предприятие осуществляет подземную добычу и переработку железной руды на базе Коробковского месторождения, находящегося в бассейне Курской магнитной аномалии.

Важно отметить, что на предприятии руководством и профсоюзным комитетом создана работоспособная организационная структура Комиссии по охране труда на предприятии. В этой системе важную роль играет институт уполномоченных (доверенных) по охране труда профсоюзов, представляющих сторону работников, действующих согласно законодательству и Типовым положением об уполномоченном. Практически все мероприятия, касающиеся охраны труда и создания безопасных условий работникам, не обходятся без участия этой структурной единицы.

Уполномоченный по охране труда работает во взаимодействии с руководителями структурных подразделений комбината, комиссией по охране труда предприятия, комиссией по охране труда профсоюзного комитета, а также технической инспекцией труда отраслевого профсоюза в частности, Горно-металлургического профсоюза России.

Деятельность уполномоченного по охране труда сертифицирована наличием удостоверения, работодатель или должностные лица несут ответственность за нарушение прав уполномоченного по охране труда в случаях воспрепятствования его законной деятельности.

Интересную практику повышения профессионализма уполномоченных по охране труда имеется на комбинате КМАруда, которую осуществляет первичная профсоюзная организация, посредством проведения регулярных конкурсов на тему: «Лучший уполномоченный по охране труда». Конкурс

проводится с января 2017 года ежеквартально на основании Положения, которое является приложением к действующему коллективному договору на 2018-2020 годы.

Известно, что являясь общественной нагрузкой к основной профессиональной деятельности, работа уполномоченных по охране труда не оплачивается. Однако на предприятии по инициативе первичной профсоюзной организации практикуется премирование уполномоченных за их работу, критерием материального вознаграждения является эффективность и качество их предложений по улучшению условий труда рабочих. В этой связи профсоюзный комитет комбината, в целях оптимизации охраны труда разработала систему мотивации уполномоченных в основе, которой лежит проведение ежеквартального конкурса профессионализма, включающий в себя оценочный фактор количество поданных предложений по улучшению условий труда на рабочих местах, наличие случаев производственного травматизма и профессиональных заболеваний в структурном подразделении, количество проведенных совместных и комиссионных проверок состояния и условий труда, наличие информационного стенда по охране труда, наличие плакатов и иной наглядной агитации в области охраны труда и пр. В конкурсную составляющую входит выполнение учебного задания на знание федеральных, региональных, отраслевых, муниципальных и локальных нормативно-правовых и нормативных актов в области охраны труда, знание системы охраны труда и промышленной безопасности, принятой на комбинате, норм выдачи по обеспечению средствами индивидуальной и коллективной защиты трудящихся от воздействия вредных производственных факторов, выдачи спецодежды и спецобуви.

Реализация практического задания включает в себя 2 этапа. На первом этапе уполномоченному представляются фотографии с изображением реального рабочего места, где зафиксированы нарушения требований охраны труда, ему необходимо их выявить и устранить, грамотно оформить в журнале уполномоченного свои записи. Вторым этапом практического задания является оказание первой доврачебной помощи пострадавшему от несчастного случая или ухудшения самочувствия на производстве.

В заключении, хочется отметить, что безопасные условия и охрана труда во многом зависят от конструктивной, настойчивой позиции профсоюзов, умения осуществлять профсоюзный контроль, соблюдать баланс интересов между участниками трудовых отношений, посредством коллективно - договорной практики.

Литература:

1. Федеральный закон «Об основах охраны труда в Российской Федерации» от 17 июля 1999 года; Федеральный закон «Об обязательном социальном страховании от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний» (июль 1998 г.); Федеральный закон «Об основах обязательного социального страхования» от 16.07.1999 N 165-ФЗ (ред. от 01.12.2014); Постановление Минтруда РФ от 08.04.1994г. №30 «Об

утверждении Рекомендаций по организации работы уполномоченного (доверенного) лица по охране труда профессионального союза или трудового коллектива», Постановление Исполкома ФНПР от 18.10.2006г. №4-3 «О типовом положении об уполномоченном (доверенном) лице по охране труда профессионального союза».

References

1. Federal'nyj zakon «Ob osnovah ohrany truda v Rossijskoj Federacii» ot 17 ijulja 1999 goda; Federal'nyj zakon «Ob objazatel'nom social'nom strahovanii ot neschastnyh sluchaev na proizvodstve i professional'nyh zabolevanij» (ijul' 1998 g.); Federal'nyj zakon «Ob osnovah objazatel'nogo social'nogo strahovanija» ot 16.07.1999 N 165-FZ (red. ot 01.12.2014); Postanovlenie Mintruda RF ot 08.04.1994g. №30 «Ob utverzhdenii Rekomendacij po organizacii raboty upolnomochennogo (doverennogo) lica po ohrane truda professional'nogo sojuza ili trudovogo kollektiva», Postanovlenie Ispolkoma FNPR ot 18.10.2006g. №4-3 «O tipovom polozhenii ob upolnomochennom (doverennom) lice po ohrane truda professional'nogo sojuza».

Abstract *The role of the institution of labor protection ombudsmen in a market economy is considered, the significance of trade union control is emphasized, the experience of ombudsmen for labor protection of the primary trade union organization “KMAruda Combine” is analyzed*

Keywords: *worker, employer, labor protection, trade unions, the system of social protection of workers, collective bargaining practice.*

УДК 338.486:001.76(045)

**INNOVATIVE DIRECTIONS OF THE USE OF INFORMATION
TECHNOLOGIES ON THE TOURISM ENTERPRISE
ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА ТУРИСТИЧНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ**

Veres K.O. / Верес К.О.

c.g.s., as.prof. / к.г.н.

ORCID: 0000-0002-5018-4157

Dudarenko V. / Дударенко В.

Національний університет харчових технологій, Київ, вул. Володимирськ 68, 01033

National University of Food Technologies, Kyiv, vul. Volodymyrsk 68, 01033

Анотація. В роботі було розглянуто інноваційні напрямки використання ІТ-технологій на туристичних підприємствах. Було проаналізовано ринок мобільних додатків для туристичної сфери. Запропоновано якісно новий мобільний додаток для туристичного підприємства «Айті-тур».

Ключевые слова: інформаційні технології, мобільні додатки, туристичний ринок, турагент.

Основний матеріал. Отже, туристична сфера є інформаційно-насиченою, оскільки характеризується різноманітністю ділових зв'язків із партнерами (відповідно до КВЕД з туризмом пов'язано понад 60 видів економічної діяльності), динамічністю бізнес-процесів, індивідуалізацією туристичних послуг, технологічним удосконаленням та високою конкуренцією. У зв'язку з цим, розвиток туристичного бізнесу стає неможливим без впровадження сучасних інформаційних технологій, які забезпечують: інтеграцію і зв'язок; покращання якості послуг; передачу великого обсягу інформації; збільшення швидкості обслуговування та ефективність діяльності; можливість враховувати потреби кожного індивідуального клієнта; ефективний зворотній зв'язок. У практичній діяльності туристичних підприємств застосовуються різноманітні види інформаційних технологій, а саме: глобальні розподільчі системи; системи бронювання та резервування; електронні інформаційні системи; інформаційні системи менеджменту; мобільні системи зв'язку; послуги глобальної комп'ютерної мережі Інтернет. Ефективність управління та підвищення конкурентоспроможності підприємств туристичної сфери безпосередньо залежить від активного впровадження і використання різноманітних сучасних засобів автоматизації (спеціалізованих програмних продуктів, туристичних Інтернет-порталів, CRM-систем тощо).

Серед найпоширеніших напрямків є: підвищення оперативності розміщення та пошуку інформації; активізації просування та збуту туристичних послуг; підвищення рентабельності роботи з клієнтами, рівня якості їх обслуговування.

Розглянемо практичне значення використання ІТ-технологій в туризмі на прикладі туристичного підприємства «Айті-тур».

Отже, туристичне підприємство «Айті-Тур» є унікальним турагенством, яке пропонує широкий спектр послуг. Основними видами діяльності «Айті-

Тур» є:

- 79.12 - діяльність туристичних операторів (основний);
- 79.90 - надання інших послуг бронювання та пов'язана з цим діяльність;
- 62.09 - інша діяльність у сфері інформаційних технологій і

комп'ютерних систем.

«Айті-Тур» реалізує авторський проект «Айті-Сістемс» – on-line сервіс, який допомагає здійснювати продаж путівок швидко й просто, за активним запитом туристів. Сутність проекту у тому, що туристи заздалегідь залишають на сайті тур фірми анкети-заявки які містять запит на тури. Туроператори, у свою чергу, формують базу турів. Далі система автоматично шукає співпадіння між запитами туристів та пропозиціями туроператорів. Туристи отримують повідомлення (sms, e-mail, телефонний дзвінок) про те що тур за їх запитом знайдений, й звертаються до агенції, щоб придбати тури.

Підприємство здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України. Воно несе відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах належного йому майна, має право укласти угоди, набувати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки.

Виходячи з порівнянь показників фінансової діяльності за 2015 та 2016 рік, можемо сказати, що підприємство стало прибутковішим на 830 тис. грн. Це збільшення ефективності підприємства можна пояснити збільшенням фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування на 825 тис. грн., зменшенням фінансових витрат на 19 тис. грн. та зменшенням операційних витрат на суму 1097 тис. грн. Також спостерігаємо тенденцію збільшення валового прибутку на 381 тис. грн.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, послуг, робіт) за звітний період становить 2661 тис. грн. Інші операційні доходи станом на 31.12.2016 року становлять 227 тис. грн.

Власний капітал станом на початок звітного періоду становить 597 тис.грн., на кінець звітного періоду 1504 тис.грн.

Всі показники ліквідності підприємства відповідають нормам і є позитивними, а отже підприємство може і надалі працювати в умовах ринкових відносин.

Рентабельність власного капіталу підприємства значно збільшилася (44,3). Даний показник характеризує, наскільки ефективно «Айті-Тур» використовує власний капітал, тобто який прибуток приносить кожна гривня вкладеного капіталу.

Для туристичного підприємства «Айті-Тур» важливо знати свій фінансовий стан у майбутньому, виходячи з передбачуваних витрат і кон'юнктури ринку на ті види туристичних послуг, які воно виробляє і реалізує.

Ми пропонуємо новий підхід для вирішення проблеми удосконалення системи управління підприємством «Айті-Тур» на основі інформаційних технологій, що забезпечують підвищення ефективності та стійкості функціонування підприємства, що діють в нечітких умовах української економіки. Система реалізована у вигляді мобільного додатку з елементами CRM.

Доступ до системи здійснюється через мобільні додатки для мобільних платформ (Apple iOS, Google Android) і працює на смартфонах і планшетах.

Проаналізувавши типи мобільних додатків, ми дійшли висновку, що підприємству «Айті-Тур» доцільно розробити сервісний мобільний додаток.

Їх мета впливає з назви - надавати певні сервісні послуги, тобто виконувати завдання в реальному часі, які ставить користувач. Розробка мобільних додатків такого типу - складна, адже вони повинні працювати, як годинник: починаючи від калькулятора або будильника і закінчуючи програмами для роботи з великими обсягами тексту або графіки.

Для того щоб замовити мобільний додаток, більшість компаній-розробників, пропонують заповнити «Бриф-анкета на розробку додатку».

Проаналізувавши ринок пропозицій можемо стверджувати: середня вартість розробки мобільного додатку на одній з платформ, для туристичного підприємства «Айті-Тур» становитиме 800\$ (22 440 грн., за курсом долара 28,05). Але підприємству буде недостатнім впровадження тільки на одній платформі, тому потрібно, як мінімум створення для двох платформ (Android та Apple розробка). Тож, кінцева вартість буде приблизно 1600\$ (44 880 грн.).

На поточний момент основним доходом «Айті-Тур є дохід від пропозиції модулів та сайтів. На нашу думку, впровадження в діяльність саме мобільного додатку позитивним чином вплине на діяльність підприємства.

Для того, щоб ціна створення мобільного додатку за рік окупилася, «Айті-Тур» має пропонувати його своїм партнерам за 3500грн/місяць.

Отже, можна констатувати, що залучення мобільного додатку у роботу підприємства «Айті-Тур» значно поліпшить кінцевий результат, адже прикладні програмні продукти сприяють прискоренню та підвищенню ефективності низки важливих процесів, що у свою чергу дозволяє збільшити кількість повторюваних управлінських циклів. Варто зазначити, що рівень матеріальних ресурсів, необхідних для впровадження відповідного автоматизованого управління майже безкоштовний, враховуючи що практично усі представники бізнесу оснащені смартфонами або планшетами у власному користуванні.

Наш мобільний додаток міститиме цікаве програмно-алгоритмічне вирішення задач пошуку інформації про туристичні ресурси та планування маршруту. За запитом користувача доступними є просторові дані про місцезнаходження об'єктів соціальної та туристичної інфраструктури, світлини та текстова інформація про цікаві місця та розважальні заклади, а також транспортні маршрути якими можна дістатись до вказаних місць за заданим початковим положенням. Рішення реалізовано у формі мобільного додатку. Інформація про туристичні ресурси опрацьовується в системі у двох модулях: геопросторові дані з ГІС у формі електронних карт та додаткова інформація про ресурси у формі метаданих.

Перевагою пропонованого нами додатку можна вважати наявність он-лайн доступу. Відповідно, у користувача наявна можливість здійснювати запити в режимі реального часу та прокладати шлях до необхідного об'єкта з будь-якої точки.

Для того щоб програма-гід стартувала та автоматично розпочинала розповідь про ту чи іншу пам'ятку чи картину, необхідно достеменно знати не тільки те, де саме турист перебуває, але також в якому напрямі він дивиться і куди буде рухатись далі. Пошук місця зовнішнього розташування користувача може бути реалізовано за допомогою GPS. Як тільки є відомим позиціонування туриста від GPS, практично можна визначити об'єкти, які користувач спостерігає в даний момент часу. Проте відсутні ефективні інформаційно-технологічні вирішення задачі визначення координат внутрішнього розташування як туриста, так і окремих об'єктів, наприклад, всередині приміщень великого музею. Це давало б змогу розробити програмне рішення, в комплексі з програмою-гідом, GPS-передавачем та ГІС системою, яке пропонувало б туристам – власникам мобільних пристроїв персоналізовану екскурсію в реальному часі.

Оригінальним вирішенням задачі прокладання та корегування маршруту під час подорожі є мобільний додаток на основі ГІС та мульти-агентної системи. У додатку може використовуватись геопросторова інформація з ГІС. Виконується перетворення геопросторових даних в GML, що дає змогу забезпечити потік геопросторових даних для портативних пристроїв користувачів вільно, без комерційного плагіна в програмному забезпеченні.

Отже, розробимо орієнтовану дорадчу туристичну інформаційну систему, яка дала б змогу формувати відповіді на ряд запитів користувача щодо його подорожі: де знаходяться туристичні маршрути, який найкоротший шлях для досягнення конкретного адресата, яка погода та геофізична ситуація в місці призначення, яка найкраща пора року для відвідування міста, які типи і класи засобів розміщення доступні, їх вартість, місце знаходження, умови проживання, де знаходяться важливі торгівельні центри, банкомати, парки і т. ін.

Планування поїздки формально розглядається як складна і трудомістка задача, яка включає в себе різноманітні процеси, починаючи від пошуку конкретної туристичної інформації про країну і умови перебування в ній і завершуючи поточним плануванням маршруту в незнайомій місцевості.

Мобільний інформаційно-технологічний сервіс забезпечить збір даних з різних джерел, у тому числі статичних і соціальних, і в подальшому рекомендуватиме користувачу потенційно цікаві йому місця і маршрути для проходження максимальної кількості, з максимальним врахуванням його особистих вимог та інтересів.

Тенденції, що прослідковуються на ринках туристичних інформаційних технологій, ідентифікують персоналізацію та інформаційно-технологічний супровід туриста на всіх етапах здійснення ним подорожі, інформаційно-пізнавальну тематизацію та адаптацію туризму під індивідуальні побажання туриста та його фінансові можливості.

Наразі на ринку інформаційних технологій відсутня туристична ГІС, яка могла б однаково ефективно інформаційно підтримувати та супроводжувати туриста в різних регіонах світу.

Можемо виокремити ряд задач, які можуть і повинні бути ефективно та

комплексно реалізованими інструментальними програмно- алгоритмічними засобами ГІС. Серед них зокрема:

- вибір туристичного маршруту;
- супровід та навігація туриста під час маршруту;
- корегування маршруту з врахуванням поточного місцезнаходження

користувача та обраного ним виду транспорту;

- оптимальний вибір виду транспорту (номера маршруту для громадського транспорту).

Окремо слід відзначити актуальність створення системи комплексної інформаційної підтримки туриста на всіх етапах здійснення ним подорожі, яка повинна включати:

- детальну інформацію про туристичні та інші об'єкти;
- тематичну інформацію про тип і особливості різноманітних інфраструктурних об'єктів (заклади харчування, розміщення, розважальні заклади, сервісні служби тощо);
- функції підбору інфраструктурних об'єктів за смаками користувача;
- доповнення реальності у форматі 3D-моделей вулиць, будівель та інших об'єктів;
- наявність, окрім цифрових карт, додаткової інформації у вигляді тексту, фото, відео та аудіо матеріалів.

У туристичного підприємства і його клієнтів є свої цілі використання мобільного застосування, розглянемо як саме поєднати ці цілі, реалізувати їх в додатку, щоб отримати бажаний позитивний результат.

Розглянемо можливий функціонал мобільного додатка для туристичного підприємства «Айті-Тур».

1. Контакти. Це найважливіша інформація, яка має бути присутня в будь-якому бізнес-додатку. Контактна інформація (телефон, е-мейл, адреса і т.п.) з можливістю прокласти маршрут до офісу компанії повинна бути на першому місці в додатку..

2. Прямий дзвінок - ця функція дозволить туристам швидко зв'язатися з турагентством без необхідності пошуку номера телефону. Натисканням всього 2-х кнопок він може оперативно зателефонувати своєму ведучому менеджеру.

3. Лояльність. Програма лояльності допоможе підприємству «Айті-Тур» повертати своїх клієнтів до себе знову і знову. Як це працює? Необхідно запропонувати відмінний бонус, як, наприклад, weekend в будинку відпочинку для всієї родини, при покупці 5 туристичних поїздок саме у «Айті-Тур». Це допоможе зробити так, щоб туристи більше не дивилися в сторону конкурентів.

4. Гео-купон. Цей потужний інструмент здатний залучити в офіс найгарячіших клієнтів. Людина викачує собі додаток, і йому пропонують отримати швидку знижку в розмірі 10% на його поїздку. За однієї умови. Сканувати цей купон можна тільки в офісі компанії. Для туристичного агентства це крутий прийом залучити в офіс клієнта, який не дзвонить в компанію, а приходить. Інше вже залежить від того, як з цим клієнтам будуть працювати менеджери агентства.

5. Галерея. Дозволить викладати зображення з різних поїздок менеджерів

агентства і їх клієнтів. Графіка відмінно продає, особливо це стосується таких ніш, як розваги, відпочинок, подорожі. Додаток обов'язково має включати в себе галерею зображень, яку можна транслювати прямо з Instagram-акаунта в додаток або завантажувати вручну.

6. Інфо-вкладка. Допоможе публікувати крутий контент в додатку. Будь-який мандрівник хоче отримати слушні поради по відпочинку на певному курорті, дізнатися, як можна економити на екскурсіях або в будь-якому закладі краще обідати. Такий контент сподобається користувачам, тому додаток обов'язково буде викликати у клієнтів тільки позитивні емоції.

7. Форма. Це функція для створення різних форм опитувань, зворотного зв'язку. У додатку для туристичного підприємства функцію форми можна використовувати, щоб клієнти надсилали заявки на розрахунок туру через додаток. Можна встановити такі параметри, як категорія готелю, бюджет поїздки, скільки дорослих і дітей планують відправитися в подорож і т.п. Таким чином, заявки будуть надходити з програми прямо на електронну пошту турфірми. В даному випадку додаток автоматизує роботу і дає ще один канал зв'язку з бізнесом без необхідності дзвінка. Менеджер підбирає тур по параметрам, які вказав клієнт, і дзвонить або відправляє інформацію на електронну пошту.

8. Веб сайт. Його можна також можна вбудувати в додаток.

9. Новини. Вкладка дозволить автоматично транслювати новини туризму з Інтернету за певними заданими ключовими словами. І це дасть можливість туристам бути в курсі подій, а турагенції - створювати корисний контент, всього лише грамотно налаштувавши цю вкладку.

В цілому функціонал і можливості мобільного додатку не повинні бути нижче ніж на сайті, а можливо навіть вище, за рахунок різної інтеграції з соціальними мережами. А по деяких аспектах навіть вище, так наприклад, до сайту нема чого додавати сервіс з пошуку вай-фай точок в місцях туру, але в додатку ця функція буде дуже корисна. Весь функціонал мобільного додатку можна розцінювати як плюси для користувачів, якщо функціонал виявиться недостатнім або не буде відповідати заявленому то додаток скоріше за все провалиться.

Так само за рахунок інтеграції з соціальними мережами, можна проводити різні акції і конкурси, що позитивно відобразиться на продажах турів і користувачі будуть більш поінформовані про різні акції підприємства.

Висновок. Сьогодні мобільні додатки, створені для планшетів і смартфонів, це інноваційний засіб стимулювання внутрішнього туризму і просування інвестпроектів. Основні переваги мобільного додатку для «Айті-Тур»

- спрощення комунікації між підприємством і користувачем;
- економічна вигода і зручність використання.

Запропонований нами мобільний додаток може стати ефективним маркетинговим інструментом для залучення нових клієнтів або зручним сервісом для роботи з існуючою клієнтською базою.

Література:

9. Верес К.О. Інноваційні технології в екскурсійному супроводі // Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск 2. Том 34.- Иваново: МАРКОВА АД, 2014. – С. 29-35

10. Верес К.О. Мобільна платформа гаджетів для популяризації винного туризму // Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск 1 (138). Том 20.- Иваново: МАРКОВА АД, 2015. – С. 29-35

References:

1. Veres K.O. Innovative technologies in excursion support // The collection of scientific works SWorld. - Issue 2. Volume 34.- Ivanovo: MARKOV AD, 2014. - P. 29-35

2. Veres K.O. Mobile platform of gadgets for the promotion of wine tourism // The collection of scientific works SWorld. - Issue 1 (138). Volume 20.- Ivanovo: MARKOV AD, 2015. - P. 29-35

Abstract. The work was considered innovative uses of IT technologies for tourist enterprises. It analyzes the market for mobile applications for the tourism industry. A qualitatively new mobile app for the tourist company "Ai-tour" is offered.

Key words: information technologies, mobile applications, tourist market, travel agent

Стаття відправлена: 25.12.2018 р.

© Верес К.О., Дударенко В.

УДК 51-7(075.8)

THE BANKRUPTCY PROBABILITY AND AN OPTIMAL INSURANCE RATE IN CASE OF PAYMENTS WITH LOGNORMAL DISTRIBUTION

ЙМОВІРНОСТЬ БАНКРУТСТВА ТА ОПТИМАЛЬНІ СРАХОВА СТАВКА У ВИПАДКУ ВИПЛАТ РОЗПОДІЛЕНИХ ЗА ЛОГНОРМАЛЬНОГО ЗАКОНОМ

Chornyy R.O. / Чорний Р.О.

aspr. / аспр.

Kinash O.M. / Кінаш О.М.

PhD, doc. / канд. фіз.-мат. н., доц.

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,

1, Universytetska St., 79000

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів,

Вул. Університетська 1, 79000

Анотація. Розглянуто задачу знаходження асимптотики ймовірності банкрутства у випадку великих виплат розподілених за субекспоненційними законами, зокрема у випадку логнормального розподілу. Також знайдено асимптотичне співвідношення для оптимальної страхової ставки при виконанні ряду припущень у страховій моделі.

Ключові слова: асимптотика ймовірності банкрутства, важкі хвости, субекспоненційні розподіли, страхова ставка, логнормальний розподіл, факторизаційна модель.

Постановка задачі

Зауважимо, що логнормальний розподіл відноситься до так званих розподілів з «важкими хвостами». Зауважимо також, що ці розподіли відповідають великим виплатам, що становлять особливий інтерес при визначенні ймовірності банкрутства.

Отримати оцінку ймовірності банкрутства $\phi(u)$ у випадку вимог про виплати розподілених за логнормальним законом. Визначити у цьому випадку оптимальну страхову премію, яка забезпечує умову небанкрутства.

Основна частина

Застосовуватимемо наступні терміни та позначення: якщо $F(x)$ – функція розподілу, то через $\bar{F}(x) = 1 - F(x)$ позначаємо «хвіст» розподілу F , а через F^{n*} – n -кратну згортку F .

Отже, якщо F – функція розподілу розміру виплат, то $\bar{F}(x)$ – «хвіст» цього розподілу, а

$$F_I(x) = \frac{1}{\mu} \int_0^x \bar{F}(y) dy, x > 0,$$

називають проінтегрованим «хвостом» розподілу. [1, ст. 186]

Величину $\rho = \frac{\epsilon}{\lambda\mu} - 1$ називають відносною страховою надбавкою, а для базової умови $\rho > 0$ вживають термін «умова чистого прибутку».

Умова Крамера-Лундберга (див. зокрема [1] ст. 184-186, [2] ст. 223-224)

передбачає існування константи ν , яку називають налагоджувальним (регулюючим, коректуючим) коефіцієнтом або коефіцієнтом Лундберга, такої, що

$$\int_0^{\infty} e^{\nu x} (1 - F(x)) dx = c/\lambda = (1 + \rho)\mu, \quad (1)$$

Розподіли, що не задовольняють умову (1), будемо називати розподілами з «важкими хвостами» [1, ст. 188]. До таких розподілів, як згадувалось вище, належать так звані субекспоненційні розподіли.

Для подальшої практичної реалізації підрахунку імовірності банкрутства використовуємо наступну теорему (див. зокрема [1, ст. 197]).

Теорема. Розглянемо модель Крамера-Лундберга (див. зокрема [1] ст. 184-186, [2] ст. 223-224) за умов $\rho > 0$ та $F_I(x) \in S$. Тоді

$$\phi(u) \sim \rho^{-1} \bar{F}_I(u), u \rightarrow \infty \quad (2)$$

Згідно з даною теоремою, у випадку виплат, які мають розподіли із субекспоненційними проінтегрованими «хвостами», імовірність банкрутства допускає просту апроксимацію, що задається формулою (2).

Зауважимо, що умова теореми сформульована в термінах проінтегрованих «хвостів», а не самої функції розподілу $F(x)$.

Підрахунок імовірності банкрутства у випадку великих виплат

Нехай виплати розподілені за Логнормальним розподілом. Тоді справедливе наступне твердження [1].

Твердження. Нехай виплати мають логнормальний розподіл з параметрами $\mu \in \mathbb{R}, \sigma > 0$ та функцією розподілу:

$$F(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma x}} \int_0^x y^{-1} [-(\ln y - m)^2 / 2\sigma^2] dt$$

тоді асимптотика ймовірності банкрутства $\phi(u)$ задається співвідношенням:

$$\phi(u) \sim \frac{\sigma^3}{\sqrt{2\pi}(c - \lambda \exp(m + \sigma^2/2))} \frac{u}{(\ln u - m)^2} \exp \left\{ -\frac{(\ln u - m)^2}{2\sigma^2} \right\}, u \rightarrow \infty$$

Доведення. У цьому випадку $\mu = Ex_1 = \exp\{-(m + \sigma^2/2)\}$,

$$\rho = \frac{c}{\lambda\mu} - 1 = \frac{c}{\lambda} \exp - 1$$

$$\rho^{-1} = \frac{\lambda\mu}{c - \lambda\mu} = \frac{\exp\{m + \sigma^2/2\}}{c - \lambda \exp\{m + \sigma^2/2\}}$$

$$1 - F_I(x) \sim \frac{\sigma^3 e^{-\sigma^2/2}}{\sqrt{2\pi} e^m} \frac{x}{(\ln x - m)^2} \exp \left\{ -\frac{(\ln x - m)^2}{2\sigma^2} \right\}, x \rightarrow \infty$$

Тоді ймовірність банкрутства

$$\phi(u) \sim \rho^{-1}(1 - F_1(u)) \sim \frac{\sigma^3}{\sqrt{2\pi}(c - \lambda \exp(m + \sigma^2/2))} \frac{u}{(\ln u - m)^2} \exp\left\{-\frac{(\ln u - m)^2}{2\sigma^2}\right\}, u \rightarrow \infty$$

Формула для оптимальної страхової ставки в умовах факторизаційної моделі та за умов виплат, що мають Логномальний розподіл.

За умови виплат розподілених за логнормальним розподілом та при виконанні умов факторизаційної моделі [4] знайдемо асимптотичну поведінку оптимальної страхової ставки.

Будемо вважати, що кількість договорів страхування N , які знаходяться в страховому портфелі, є випадковою величиною. Кожному договору страхування з номером j ставиться у відповідність величина S_j яку називаємо страховою сумою. Нехай Y_j - величина позову за j -м договором. Очевидно, що

$Y_j \leq S_j$. Введемо $X_j = \frac{Y_j}{S_j}$. Випадкову величину X_j назвемо відносним позовом (позовом, що розрахований на одиницю страхової суми).

Будемо також вважати, що випадкові величини X_j та S_j - незалежні. Зауважимо, що в цьому полягає суть F-моделі [4, с.248]. Зрозуміло, що величина позову може бути представлена у вигляді

$$Y_j = X_j S_j \quad (5)$$

Позови, які задовольняють умову (5) назвемо факторизованими [3].

Припустимо, також, що для кожного договору страхування страхова премія Z_j визначається

$$Z_j = z S_j$$

де z - деяка стала для всіх договорів страхування (страхова ставка). Зауважимо, що в розглянутій моделі премії є випадковими величинами, що залежать від S_j , що і відрізняє її від класичних постановок задачі.

Будемо вважати, що всі позови факторизовані, випадкові вектори (S_j, X_j) і випадкова величина N незалежні в сукупності. Сума премій зібраних по страховому портфелю рівна

$$\bar{Z} = \sum_{j=1}^N Z_j$$

сума позовів рівна

$$\bar{Y} = \sum_{j=1}^N Y_j$$

Якщо початковий капітал рівний u_0 , то кінцевий страховий фонд рівний

$$U = u_0 + \bar{Z} - \bar{Y} \quad (6)$$

Перша задача пов'язана з моделлю (6) є задача вивчення асимптотики розподілу випадкової величини U при відомій величині страхової ставки z .

Друга задача – визначення такого мінімального значення z , при якому

результати страхової діяльності по даному портфелю є прийнятними для страховика.

Для визначення страхової ставки z введемо наступні умови :

$$z \geq EX_j \quad (7)$$

(умова "середньої беззбитковості")

$$P(U \geq 0) \geq Q \quad (8)$$

де Q - деяке наперед задане число ($0 < Q < 1$), (умова "кінцевого небанкрутства").

Якщо ставка страхової премії z забезпечує виконання умов (7) і (8) будемо називати її "достатньою". Через z_0 позначимо точну нижню грань величини z , таку величину будемо називати оптимальною страховою ставкою.

Для спрощення записів будемо вважати, що випадкова величина S розподілена так само, як і випадкова величина S_j , випадкова величина X – так само, як і випадкова величина X_j . Нехай випадкова величина S має не менше двох скінченних моментів.

Коефіцієнт варіації випадкової величини S позначимо символом V ,

$$V^2 = \frac{DS}{(ES)^2} = \frac{ES^2}{(ES)^2} - 1.$$

Покладемо $H_j = S_j(z - I_j K_j)$, причому випадкові величини H_j незалежні і однаково розподілені. Тоді згідно з [4]

$$U = u_0 + \sum_{j=1}^N H_j$$

та для будь-якого u_0

$$P(U < x) = P\left(\sum_{j=1}^N H_j < x - u_0\right)$$

Символом $\Phi(x)$ будемо позначати стандартну нормальну функцію розподілу, а символом $\Psi(x)$ – функцію, обернену до функції $\Phi(x)$. Для спрощення будемо вважати, що $u_0 = 0$, N – стала величина, Y_j – задовольняють (1).

Тоді $U = \sum_{j=1}^N H_j$. Будемо припускати також, що N достатньо велика, щоб розподіл U апроксимувати нормальним законом.

Припустимо далі, що позови за договорами страхування є великими. Такі розміри виплат більш адекватно описуються випадковими величинами, які мають розподіли з «великими хвостами», до числа яких належить зокрема Логнормальний розподіл з параметрами $\mu \in \mathbb{R}, \sigma > 0$.

Тоді якщо X має логнормальний розподіл, то

$$A = EX = e^{\mu + \sigma^2/2}$$

$$B = \sqrt{D\bar{X}} = \sqrt{(e^{\sigma^2} - 1)e^{2\mu + \sigma^2}}$$

Тоді при цих припущеннях для z_0 - оптимальної страхової ставки справедливе наступне співвідношення :

$$z_0 \sim e^{\mu + \sigma^2/2} + \frac{\sqrt{(e^{\sigma^2} - 1)e^{2\mu + \sigma^2} [1 + V^2]^{1/2} \Psi(Q)}}{[N - V^2 \Psi^2(Q)]^{1/2}}$$

Зауважимо також, що при $V=0$ даний результат практично зводиться до класичного [4,ст.238].

Отже, отримана формула дає асимптотику оптимальної страхової ставки у випадку F-моделі для відносних позовів розподілених за логнормальними розподілами. Зауважмо, що для розподілів Парето та Вейбула подібний результат отримано в [5] та [6].

Література:

1. Зінченко Н. М. Математичні методи в теорії ризику: навчальний посібник. // Н. М. Зінченко. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2008. – 224 с.
2. Леоненко М. М. Теоретико-ймовірнісні та статистичні методи в економетриці та фінансовій математиці. // М. М. Леоненко, Ю. С. Мішура, В. М. Пархоменко, М. Й. Ядренко. – К. : Інформтехніка, 1995. – 380 с.
3. Білінський А. Оцінка ймовірності банкрутства у випадку виплат розподілених за субекспоненційними законами. // Вісник Львівського університету. Серія прикладна математика та інформатика. Випуск 25, 2017. - С. 56-63
4. Королев В.Ю. Математические основы теории риска. // В.Ю.Королев, В.Е.Бенинг, С.Я.Шоргин, - М.: Физматлит. 2011, - 620с.
5. Чорний Р.О. Одна задача визначення оптимальної страхової премії / Чорний Р.О., Білінський А.Я. // Научные труды SWorld. – 2017 – выпуск №47, Том 2. – С. 68 – 71
6. Чорний Р.О. Оцінка ймовірності банкрутства та оптимальна страхова ставка у випадку розподілу Вейбула / Р.О. Чорний, А.Я. Білінський, О.М. Кінаш // Modern Scientific Researches. – 2018 – Issue №5, Part 1 – С. 55 – 62.

References:

1. Zinchenko N.M. Mathematical methods in risk theory: a tutorial - publishing center "Kyiv University", - 2008.
2. Leonenko M. M. Theoretical-probabilistic and statistical methods in econometrics and financial mathematics / M. M. Leonenko, Yu. S. Mishura, V. M. Parkhomenko, M. Ya. Yadrenko. - Kyiv: Informtekhnik, 1995.
3. Bilinsky A. Assessment of the probability of bankruptcy in the event of payment distributed by subexponential laws.// Visnyk of the Lviv University. Series applied mathematics and computer science.
4. Korolev V.Y. Mathematical foundations of risk theory./ V.Y.Korolev, V.E.Bening, S.Y.Shorgin. – М.:Fizmatlit, 2011. – 620 p.
5. Chistyakov V.P. A theorem on sums of i.i.v and its applications to branching processes /

V.P. Cgistyakov // Teor. Probabiliyu Appl. – 1969. –N 9 – P. 640-648.

6. Chorny R.O. Evaluation of the bankruptcy probability and optimal insurance rate in case of weibull distribution / R.O. Chorny, A.Ya. Bilynskyi, O.M. Kinash // Modern Scientific Researches. – 2018 – Issue №5, Part 1 – p. 55 – 62.

Abstract. Considered the problem of the asymptotic probability of bankruptcy for large payments distributed by subexponential laws, especially in case of lognormal distribution. Also, it is found an asymptotic ratio for optimal insurance rate by implementing a row of assumptions in insurance model

Key words: asymptotics of the probability of bankruptcy, "heavy tails", subexponential distributions, insurance rate, lognormal distribution, factorization model

Науковий керівник: канд.фіз.-мат.н., доц. Кінаш О.М.

Статья відправлена: 25.12.2018 г.

© Чорний Р.О., Кінаш О.М.

УДК 330.341

FINANCIAL RESTRUCTURING: TYPES AND RESULTS**ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ: ТИПИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ****Yurii E.O. / Юрій Е.О.***s.e.n., assistant professor / к.е.н., доцент.*

ORCID: 0000-0001-9987-4629

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,

Chernivtsi, Kotsyubinsky 2, 58012

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

Чернівці, вул. Коцюбинського 2, 58012

Анотація. В роботі розглядаються причини, що викликають необхідність фінансової реструктуризації, принципи її проведення та результати. Здійснено типологізацію реструктуризації, представлено основні результати здійснення різних типів реструктуризації. Визначено основні причини проведення фінансової реструктуризації, запропоновано формалізовану процедуру здійснення фінансової реструктуризації. Представлено принципи здійснення фінансової реструктуризації. Наведено основні ризики, що можуть виникнути в процесі здійснення реструктуризації.

Ключові слова: реструктуризація, фінансова реструктуризація, принципи реструктуризації, типи реструктуризації.

Вступ. Фінансова реструктуризація може розглядатись як інструмент підвищення фінансової ефективності діяльності підприємства або ж як інструмент виведення його із кризи. Фінансова реструктуризація забезпечує фінансове оздоровлення підприємства, зростання його інвестиційної привабливості, визначає можливості зростання прибутковості та продуктивності, забезпечує зростання фінансової стійкості та створює конкурентні переваги підприємства.

Особливу роль фінансова реструктуризація відіграє в умовах погіршення загальної економічної ситуації в країні, посилення дії деструктивних чинників на діяльність підприємства, втрати ним фінансової або ринкової стійкості.

Питання реструктуризації розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: Бєлих Л.П., Брейлі Р., Голдберг І., Дем'яненко М., Крам Р., Кузнєцов В.П., Мазур І.І., Майерс С., Міллер М., Саліван Д., Сарапіна О.А., Томпсон А.А., Фатхутдінов Р.А., Хікс Дж., Бабій І.В., Височін І.В., Шапіро М.І., Шпак С.О. та ін.

Проте теоретичні та практичні аспекти здійснення фінансової реструктуризації залишаються не вивченими у площині принципів та методів її проведення, можливостей орієнтації на реалізацію конкретних заходів, вмотивованості персоналу та менеджменту для її здійснення.

Основний текст. Проведення реструктуризації частіше за все асоціюється із виведенням підприємства зі стану кризи. У той же час причинами реструктуризації можуть бути, крім погіршення фінансового стану, незадовільний стан основних засобів (високий коефіцієнт зносу), втрата ринкових позицій, неконкурентні ціни на продукцію як результат зростання собівартості продукції або неефективної цінової політики, неефективна система менеджменту тощо.

Проте необхідність проведення реструктуризації здебільшого може бути викликана втратою ринкової стійкості, погіршенням фінансового стану, незадовільним управлінням, у т. ч. фінансовим, що в результаті призводить до погіршення фінансової стійкості підприємства.

Крім того, реструктуризація може проводитись задля підвищення ефективності роботи та підвищення конкурентоспроможності, збільшення прибутковості промислових підприємств реструктуризація проводиться не лише на неспроможних, а й нормально працюючих підприємствах [1].

Основними цілями проведення реструктуризації можуть бути:

- необхідність підвищення ефективності діяльності підприємства (покращення фінансових та економічних показників);
- зростання ринкової вартості власного капіталу та покращення структури пасивів;

- забезпечення адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища;
- підвищення ринкової стійкості;
- коригування складу та структури власників компанії;
- впровадження інноваційних технологій виробництва та управління та ін.

До цілей реструктуризації також можна віднести [2]:

- необхідність перебудови бізнес-процесів;
- скорочення ризиків банкрутства та недружнього поглинання;
- оптимізацію використання існуючих ресурсів (матеріальних, людських, інтелектуальних та ін.);
- оптимізацію податкового навантаження;
- підвищення конкурентоспроможності кінцевого продукту на ринку.

Терміни проведення реструктуризації, ресурси, які необхідно залучити, залежать від того, який тип реструктуризації проводиться.

Класифікаційні ознаки, типи реструктуризації, напрями використання та результати реструктуризації представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Типи реструктуризацій та їх результати

Класифікаційна ознака	Тип реструктуризації	Напрямок використання	Результати реструктуризації
За термінами реалізації	Оперативна	Зміна структури підприємства	Фінансове оздоровлення та відновлення платоспроможності
	Стратегічна	Підвищення привабливості бізнесу	Зростання вартості компанії
За елементами охоплення реструктуризацією	Часткова	Підвищення ефективності окремих структурних підрозділів	Зміни в роботі одного або декількох структурних підрозділів підприємства
	Комплексна	Підвищення ефективності підприємства в цілому	Зміни в діяльності підприємства в цілому

За напрямом проведення	Зростання масштабів бізнесу	Розширення сфери діяльності бізнесу	Злиття або поглинання, придбання майнових активів іншого підприємства, створення спільного підприємства
	Зменшення масштабів бізнесу	Виділення окремих або створення нових підрозділів (дрібних компаній)	Фінансова незалежність, продаж або передача майна в оренду, відкриття дочірніх підприємств, ліквідація бізнесу, виведення власного капіталу
За спрямованістю на бізнес-процеси	Виробничі бізнес-процеси	Зміни виробничої структури	Проведення реконструкції, капітального ремонту, модернізації
	Управлінські бізнес-процеси	Зміна структури управління	Зміни функцій і задач управління, складу підрозділів та функціональних служб, організаційних зв'язків, перерозподіл повноважень, відповідальності, системи управління
За функціональною спрямованістю	Фінансова	Зміна структури пасивів	Підвищення фінансової стійкості підприємства
		Зміна структури власників підприємства	Укрупнення пакетів акцій власників або подрібнення пакетів акцій
		Реструктуризація боргових зобов'язань	Підвищення платоспроможності
		Підвищення ефективності використання основних засобів	Продаж або надання в оренду застарілих або надлишкових основних засобів
		Покращення фінансового управління підприємством	Зміна існуючого механізму фінансового управління підприємством
	Організаційна	Оптимізація організаційної структури	Оптимізація управлінських процесів, підвищення якості використання управлінського персоналу підприємства
	Виробнича	Підвищення ефективності виробництва	Зміна технологій, впровадження нових технологій, оптимізація виробничих процесів
	Маркетингова	Підвищення ринкової взаємодії	Зміна маркетингової політики підприємства та її складових, якісні зміни взаємовідносин із цільовою аудиторією, вихід на нові ринки
За моделлю здійснення реорганізації	Еволюційна	Зміни в межах обраної стратегії	Поетапні зміни в діяльності підприємства
	Революційна	Зміни стратегії та загальноорганіза-	Зміна стратегічних цілей та механізмів їх досягнення,

		ційних цілей	переорієнтація діяльності підприємства
За причиною проведення реструктуризації	Превентивна	Попередження настання негативних наслідків діяльності	Підтримання конкурентного статусу підприємства та підвищення ефективності його функціонування
	Реактивна	Виведення із кризового стану	Подолання кризи та відновлення ефективності

Джерело: удосконалено автором за [2].

Як зазначалось, найбільш поширений тип реструктуризації, до якого звертаються підприємства, – фінансова реструктуризація.

Важливість здійснення фінансової реструктуризації підсилюється періоди криз. Відсутність фінансової стійкості фірм у період фінансових ускладнень стає критичним чинником, що стримує результати діяльності компаній [3].

Відповідно до Закону України «Про фінансову реструктуризацію», фінансова реструктуризація здійснюється з метою:

1) сприяння відновленню господарської діяльності боржників, які перебувають у критичному фінансовому стані, шляхом реструктуризації їхніх грошових зобов'язань та/або їхньої господарської діяльності;

2) підтримки стабільності фінансової системи;

3) забезпечення доступу боржників до фінансування для відновлення їхньої господарської діяльності [4].

Таким чином реструктуризація в цьому разі розглядається як дії з виведення підприємств із кризового стану.

На думку автора, проведення фінансової реструктуризації повинно позитивно вплинути на фінансовий стан підприємства, його ринкову стійкість, продуктивність, обсяги ринку, експорту та інвестицій і залежно від мети проведення може мати різну спрямованість та інструменти реалізації.

Так, фінансова реструктуризація за моделлю здійснення може бути революційною або еволюційною, мати орієнтацію на операційні або стратегічні зміни, за причиною проведення – превентивною або реактивною. У будь-якому разі фінансова реструктуризація сприяє покращенню фінансового стану та забезпеченню фінансової стійкості підприємства, покращує платоспроможність тощо.

Особливо ефективною буде превентивна фінансова реструктуризація. Метою здійснення такої реструктуризації може бути зростання ринкової вартості активів, оптимізація структури капіталу, забезпечення ефективної політики управління оборотним капіталом (дебіторською заборгованістю, товарно-матеріальними запасами) та необоротним капіталом (реалізація морально та фізично застарілих основних засобів, використання ефективної амортизаційної політики та ін.). Крім того, метою превентивної фінансової реструктуризації, крім підвищення ефективності, може бути недопущення переходу підприємства у передкризовий або кризовий фінансовий стан.

Доцільність проведення превентивної реструктуризації визначена в роботі [5],

де наголошується, що реструктуризація підприємства – це процес формування у підприємства потенційної спроможності до реагування (у т. ч. превентивного) на зміни зовнішнього середовища відповідно до стратегії його розвитку шляхом проведення комплексу організаційно-економічних, техніко-технологічних, правових і фінансових заходів, спрямованих на зростання його ринкової вартості.

При проведенні фінансової реструктуризації в умовах необхідності виведення підприємства із кризового або передкризового стану використовують реактивний тип реструктуризації, який передбачає використання антикризових заходів. В цьому разі фінансова реструктуризація спрямована на відновлення платоспроможності та фінансової стійкості та передбачає використання інструментів фінансового менеджменту, жорсткого адміністрування та за необхідності впровадження зовнішнього управління.

Процедура здійснення фінансової реструктуризації у формалізованому вигляді представлена нижче.

В основі проведення фінансової реструктуризації лежить вплив зовнішнього середовища та стан внутрішнього середовища, які можуть створювати передумови виникнення загроз (внутрішніх та зовнішніх). Реакцією на появу (передбачення) загроз повинне стати усвідомлення необхідності проведення реструктуризації та визначення мети її здійснення.

Наступним етапом має стати вибір типу фінансової реструктуризації та розроблення програми проведення реструктуризації, яка узгоджується із загальноорганізаційною стратегією та ресурсними можливостями підприємства.

Після цього необхідно розробити програму реструктуризації та визначити заходи і виконавців її реалізації.

Результатом проведення фінансової реструктуризації має стати досягнення визначених цілей та забезпечення фінансової стійкості підприємства.

При проведенні фінансової реструктуризації важливу роль відіграє дотримання принципів, до яких відносять:

- постійну готовність до змін;
- превентивність;
- комплексність;
- інтегрованість у загальноорганізаційну стратегію;
- пріоритет фінансової безпеки [5].

На думку Сарапіної О.А., основними характеристиками реструктуризації виступають: 1) реструктуризація повинна бути спрямована на створення підприємством доданої вартості; 2) може проводитись як на підприємствах, що перебувають у скрутному фінансовому становищі (тобто виступати інструментом фінансового оздоровлення), так і на успішно діючих підприємствах, які мають великий потенціал зростання; 3) може бути спрямована на вдосконалення внутрішньогосподарських фінансово-економічних відносин та на адаптацію діяльності підприємства до зовнішнього середовища (оптимізація відносин із зовнішніми стейкхолдерами); 4) включає комплекс заходів із оновлення й поліпшення різних параметрів економічного стану та сфер діяльності компанії (виробництва, організаційної структури й управління, активів, пасивів) [6, С.274].

При проведенні фінансової реструктуризації необхідно враховувати ризики,

які можуть стати причиною зниження ефективності реструктуризаційних заходів та результатів реструктуризації в цілому.

До основних ризиків проведення фінансової реструктуризації належать такі:

- неправильний вибір типу реструктуризації, який не відповідає потребам реорганізації підприємства та його бізнес-процесів;
- помилкове оцінювання потреби ресурсів та її відповідності наявним у підприємства;
- конфлікт інтересів учасників реструктуризаційного процесу;
- помилки у термінах проведення реструктуризації (початок, тривалість, закінчення);
- неефективні управлінські рішення при проведенні реструктуризації (низька якість менеджменту, необґрунтовані управлінські рішення, недостатність інформації тощо).

Висновки.

Результат проведення реструктуризації залежить від багатьох чинників таких як своєчасність, вибір інструментів та методів, готовність персоналу, в першу чергу управлінського, до здійснення реструктуризації.

Найбільшу ефективність фінансова реструктуризація дасть у разі здійснення сукупності заходів, спрямованих на реформування фінансової складової загальноорганізаційної стратегії, яка забезпечує ефективність реалізації функціональних стратегій та досягнення загальноорганізаційної мети при збереженні фінансової стійкості підприємства, забезпеченні його платоспроможності та підтриманні достатнього рівня ліквідності активів.

Заходи фінансової реструктуризації повинні охоплювати систему управління фінансами в цілому і базуватись на постійному моніторингу як внутрішнього середовища підприємства, так і зовнішніх чинників впливу на підприємство.

Література:

1. Круш П.В., Якименко Р.А. Реструктуризація як фактор підвищення ефективності діяльності ПАТ «Київхліб» / П.В. Круш, Р.А. Якименко // Ефективна економіка. - 2016. – №10. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=10&y=2016>.
2. Реструктуризация предприятия: цели и методы. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://m16-consulting.ru/articles/restrukturizaciya-predpriyatiya-celi-i/>
3. Damijan Jože P. Corporate financial soundness and its impact on firm performance: implications for corporate debt restructuring in Slovenia // Post-Communist Economies. Volume 30. – 2018. - Issue 2.
4. Закон України «Про фінансову реструктуризацію». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-1>.
5. Козицька Г.В. Реструктуризація підприємств в умовах ринкових відносин : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Г.В. Козицька. – Маріуполь, 2008. – 20 с.
6. Сарапіна О.А. Фінансова реструктуризація як основа формування концептуальних підходів до організаційного розвитку / О.А. Сарапіна // Проблеми і

перспективи економіки та управління. – 2016. - №2 (6), С. 273-278.

References:

1. Krush P.V., Yakymenko R.A. (2016) Restrukturyzatsiya yak faktor pidvyshchennya efektyvnosti diyal'nosti PAT «Kyivkhlil» [Restructuring as a factor in increasing the efficiency of PJSC "Kyivkhlil"] in Efektyvna ekonomika [Effective of Economy] №10 <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=10&y=2016>.
2. Restrukturizatsiya predpriyatiya: tseli i metody. [Enterprise restructuring: objectives and methods] <https://m16-consulting.ru/articles/restrukturizatsiya-predpriyatiya-celi-i/>
3. Damijan Jože P. (2018) . Corporate financial soundness and its impact on firm performance: implications for corporate debt restructuring in Slovenia // Post-Communist Economies. Volume 30. – 2018. - Issue 2.
4. Zakon Ukrayiny «Pro finansovu restrukturyzatsiyu». The Law of Ukraine "On Financial Restructuring". <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-1>.
5. Kozyts'ka H.V. (2008). Restrukturyzatsiya pidpryyemstv v umovakh rynkovykh vidnosyn : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.00.04 – Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy (za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti) [Restructuring of enterprises in the conditions of market relations: author's abstract. dis ... Candidate econ Sciences: special 08.00.04 - Economy and management of enterprises (by types of economic activity)]. – Mariupol'
6. Sarapina O.A. (2016). Finansova restrukturyzatsiya yak osnova formuvannya kontseptual'nykh pidkhodiv do orhanizatsiynoho rozvytku [Financial restructuring as the basis for the formation of conceptual approaches to organizational development] . Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya [Problems and Prospects of Economics and Management]. №2 (6), P. 273-278

Abstract. Identifying the need for financial restructuring, procedures, methods, causes and consequences, anticipating and neutralizing risks will ensure high efficiency of restructuring measures, increase financial and market stability of the enterprise and create the prerequisites for gaining competitive advantages.

Restructuring is most often associated with bringing a company out of crisis. At the same time, the reasons for restructuring can be, in addition to deteriorating financial status, poor condition of fixed assets (high depreciation rate), loss of market positions, uncompetitive prices for products as a result of rising production costs or inefficient pricing policies, inefficient management systems and the like.

Restructuring is advisable to carry out to ensure the efficiency of the enterprise. The main objectives of the restructuring may be the need to improve efficiency, market value increase, streamlining of the structure of enterprise's assets and liabilities, change of owners of an enterprise or structure of owners, the need to ensure innovative development of the enterprise.

The main classification features for determining the types of restructuring are defined: timing of implementation, elements of coverage, directions of implementation, orientation of business processes, functional orientation, implementation model, reason for putting into effect. Each type of restructuring corresponds to certain uses and results.

Restructuring can be seen as a process that goes through a series of successive stages.

According to the author, the preventive restructuring is the most effective.

The result of a financial restructuring should be the achievement of certain goals and ensuring financial sustainability of the enterprise, which ensures compliance with the principles of restructuring.

Restructuring will be conducted efficiently, if its implementation will clearly identify risks and develop measures to minimize them.

The result of the restructuring depends on many factors such as timeliness, the choice of tools and methods, the willingness of staff, primarily management, to restructure. Restructuring should be embedded in the overall strategy of enterprise development and meet its guiding points.

Key words: restructuring, financial restructuring, restructuring principles, types of restructuring.

Статья отправлена: 25.12.2018 г. © Юрій Е.О.

Expert-Peer Review Board of the journal

Экспертно-рецензионный Совет журнала

Iliyev Veselin	candidate of technical sciences	assistant professor	
Chigirinskiy Yuliy L'vovich	candidate of technical sciences	assistant professor	Volgograd State Technical University
Shpinkovskiy Aleksandr Anatol'yevich	candidate of technical sciences	assistant professor	Odessa National Polytechnic University
Muzylov Dmitriy Aleksandrovich	candidate of technical sciences	assistant professor	Kharkov National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko
Privalov Yevgeniy Yevgrafovich	candidate of technical sciences	assistant professor	Stavropol State Agrarian University
Kovalenko Tat'yana Antol'yevna	candidate of technical sciences		Povolzhsky State University of Telecommunications and Informatics
Tleuov Askhat Khalilovich	doctor of technical sciences	professor	Kazakh Agrotechnical University
Sysoyeva Vera Aleksandrovna	candidate of architectural sciences	assistant professor	Belarusian National Technical University
Nadopta Tat'yana Anatoliyevna	candidate of technical sciences		Khmelnitsky National University
Kapitanov Vasiliy Pavlovich	doctor of technical sciences	professor	Odessa National Maritime University
Mel'nikov Aleksandr Yur'yevich	candidate of technical sciences	assistant professor	Donbass State Machine-Building Academy
Tolbatov Andrey Vladimirovich	candidate of technical sciences	assistant professor	Sumy National Agrarian University

CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

Innovative economics and management

Инновационная экономика и менеджмент

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-008	4
INTEGRATION PROCESSES OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN THE REGION <i>ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕГИОНЕ</i> <i>Kruglov V.N. / Круглов В.Н.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-009	10
ECONOMIC SUSTAINABILITY OF POLYMERIC WASTE RECYCLING ENTERPRISES IN URBANISTIC ENVIRONMENT <i>ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ З РЕЦИКЛІНГУ ПОЛІМЕРНИХ ВІДХОДІВ В УМОВАХ УРБАНІСТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА</i> <i>Zlotenko O.B. / Злотенко О.Б.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-013	15
ANTI-CRISIS MANAGEMENT BY A TOURIST ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS <i>АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</i> <i>Veres K.O. / Верес К.О., Kvashuk Y. / Квашук Я.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-014	26
THE DEVELOPMENT OF MONETARY RELATIONS IN THE EEU <i>РАЗВИТИЕ ВАЛЮТНО-ФИНАНСОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В СТРАНАХ ЕАЭС</i> <i>Shitikov A.N. / Шитиков А.Н., Mudrova L.I. / Мудрова Л.И.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-015	32
DIGITAL TRANSFORMATION EFFECT ON FORMATION OF SERVICE MANAGEMENT SYSTEM <i>Gurenko A.V.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-024	36
THEORETICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT AND ITS TYPES <i>ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТА ЙОГО ВИДИ</i> <i>Martynenko M.O. / Мартиненко М.О.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-029	43
TO QUESTION OF INPUT OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN AGRICULTURE <i>ДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ</i> <i>Sulima N.N. / Суліма Н.Н., Masiuk V.I./ Масюк В.І.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-035	46
PERSONNEL MANAGEMENT IN CONDITIONS OF TRANSFORMATION CHANGE <i>ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН</i> <i>Melnichuk L.V./Мельничук Л.В.</i>	

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-038	53
THE MODERN STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN AGRARIAN SPHERE	
<i>СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНИЙ СФЕРІ</i>	
<i>Fedulova I.V. / Федулова І.В., Mostenska T.L. / Мостенська Т.Л.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-039	70
ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF CORPORATION'S MANAGEMENT	
<i>ОРГАНІЗАЦІЙНО – ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	
<i>Bokovets V.V. / Боковець В.В.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-044	75
ENVIRONMENTAL PRODUCTION AS A BASIS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT	
<i>ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ</i>	
<i>Voliak L. R. / Воляк Л. Р., Haidai D. V. / Гайдай Д. В., Riepa Y.O. / Рєпка Є. О.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-048	80
FORMATION OF POTENTIAL OF THE ENTERPRISE AS A MAJOR CONDITIONS OF ITS DEVELOPMENT	
<i>ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ГОЛОВНОЇ УМОВИ ЙОГО РОЗВИТКУ</i>	
<i>Khavrova K.S. / Хаврова К.С.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-049	88
THE ROLE OF THE INSTITUTION OF LABOR PROTECTION REPRESENTATIVES OF TRADE UNIONS IN THE ENTERPRISE	
<i>РОЛЬ ИНСТИТУТА УПОЛНОМОЧЕННЫХ ПО ОХРАНЕ ТРУДА ПРОФСОЮЗОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ</i>	
<i>Sunarchina MM / Сунарчина М.М., Toporov A.Yu. / Топоров А.Ю.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-054	92
INNOVATIVE DIRECTIONS OF THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES ON THE TOURISM ENTERPRISE	
<i>ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТУРИСТИЧНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ</i>	
<i>Veres K.O. / Верес К.О., Dudarenko V. / Дударенко В.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-055	99
THE BANKRUPTCY PROBABILITY AND AN OPTIMAL INSURANCE RATE IN CASE OF PAYMENTS WITH LOGNORMAL DISTRIBUTION	
<i>ЙМОВІРНІСТЬ БАНКРУТСТВА ТА ОПТИМАЛЬНА СТРАХОВА СТАВКА У ВИПАДКУ ВИПЛАТ РОЗПОДІЛЕНИХ ЗА ЛОГНОРМАЛЬНОГО ЗАКОНОМ</i>	
<i>Chorny R.O. / Чорний Р.О., Kinaш O.M. / Кинаш О.М.</i>	
http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit06-03-058	105
FINANCIAL RESTRUCTURING: TYPES AND RESULTS	
<i>ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ: ТИПИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ</i>	
<i>Yurii E.O. / Юрій Е.О.</i>	

International periodic scientific journal

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Heutiges Ingenieurwesen und
innovative Technologien

Indexed in
INDEX COPERNICUS
high impact factor (ICV: 71.70)

Issue №6

Part 3

December 2018

Scientific achievements of the authors were also presented at the International Conference
"World scientific and technical trends' 2018"
(December 25-26, 2018)

The decision of the international scientific conference:
works, that received positive feedback, have been recommended for publication in the journal
«Modern engineering and innovative technologies»

Development of the original layout - Sergeieva&Co

Signed: 29.12.2018

Sergeieva&Co
Lußstr. 13
76227 Karlsruhe
e-mail: editor@modernt techno.de
site: www.modernt techno.de

The publisher is not responsible for the reliability of the
information and scientific results presented in the articles

With the support of International research
project SWorld
www.sworld.education

ISSN 2567-5273

60003

www.moderntechno.de

e-mail: editor@moderntechno.de